

ORIZONT

REVISTĂ A UNIUNII
SCRIITORILOR DIN
ROMÂNIA

SERIE NOUĂ, 32 PAGINI

30 IANUARIE 2009

NR. 1 (1516),

ANUL XXI

1 LEU

Editată în colaborare cu
Centrul pentru Dialog
Multicultural "Orizont"

1

www.revistaorizont.ro

FAMILIA ȘORA

16-18

Număr realizat cu sprijinul Consiliului Local al Municipiului Timișoara

LORENZO RENZI MAGNIFICII LIMBII ROMÂNE

Cu foarte puțin timp în urmă m-am reîntors la *Miorița*, pentru că un ziar local de aici, din Padova, a publicat o știre cu privire la înmormântarea unei tinere victime a unui omor, celebrată sub formă de nuntă, ceea ce trimite tocmai la tema din *Miorița*, așa cum a fost analizată de mari cercetători români, printre care și Eliade. Este eliadiană în mod special ideea că temele riturilor pot să-și piardă influența în cultura modernă, unde mitul arhaic nu mai are rolul central pe care îl avea în societatea tradițională, însă nu dispar. Mi s-a părut că se întrevede aici o renaștere a acestuia. Am scris un scurt articol în acest sens, interpretând acest fapt prin prisma ideilor lui Eliade, o personalitate a culturii române a cărei importanță se menține constantă în timp.

4-5. 13

MARIANA SORA PAGINI INEDITE

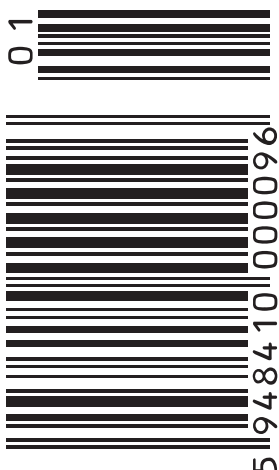
În adolescență ce puternic a fost gustul de evadare, dacă ni s-ar fi spus atunci cât de demoralizatoare poate fi nostalgia, n-aș fi putut să cred, fiindcă n-aș fi găsit ce aș putea regreta. Mă visez acasă. Mă văd umblând din cameră în cameră, în bucătărie, la pian, la radio, la masa de scris, în fotoliu citind, la masă duminică și pe mama, mereu aș zice aproape ispititoare, dulce, tânără, veselă, cum așa de rar o mai văd și mi-e frică s-o mai pot vedea. Dacă aș putea printr-un gest care să nu ceară atâta efort ca pregătirea unei călătorii, decizia, decizia mai ales, aș zbura la ea, ca pe urmă să plâng după trei zile că nu mai sunt cu Mihai. Până acum asta e războiul pentru mine, nerăbdare care mă arde, nostalgie și un dor, un dor de mama. (9 oct. 1939)

16-18

CRONICI SI RECENZII LA VOLUME DE:

NICOLAE MANOLESCU
LIVIUȘ CIOCÂRLIE
GABRIEL LIICEANU
ADRIAN POPESCU
STELIAN TĂNASE
ALEXANDER BAUMGARTEN
ALEXANDRU RUJA
JOSE SARAMAGO
GILLES LIPOVETSKY

2-13

ISTORIA LITERATURII ROMÂNE, ÎN TRE G. CĂLINESCU, E. CONSTANTINESCU ȘI N. MANOLESCU CORNEL UNGUREANU

"Neîndoielnic, G.Călinescu este unul dintre cei mai de seamă scriitori români și unicul critic literar care a avut geniu. Criticul și-a marcat posteritatea într-o măsură mai mare decât toți ceilalți. Cu toate compromisurile sale... Călinescu rămâne una dintre acele personalități care se nasc la un secol odată", aflăm din finalul capitolului consacrat de N. Manolescu lui G. Călinescu. E cel mai întins capitol din *Istoria critică a literaturii române*, cu multe pagini peste oferta secțiunilor consacrate lui Eminescu sau Caragiale sau Lovinescu. Rândurile citate parafrazează, cu oarece stângăcie, celebra pagină a *Vieții lui Mihai Eminescu* de Călinescu. Să ne amintim că Eminescu era pentru G.Călinescu piatra de încercare: dacă vrei să scrii o istorie a literaturii române, spunea "unicul critic literar care a avut geniu", trebuie să începi de la înțelegerea lui Eminescu. Trebuie citit cu atenție capitolul pe care N. Manolescu îl consacră lui Mihai Eminescu pentru a descoperi lipsa de siguranță a criticului atunci când trebuie să se ocupe de problemele fundamentale ale culturii române. De Eminescu, începe Nicolae Manolescu, nu s-a mai ocupat nimeni serios. S-a ocupat sau nu s-a ocupat, ne întrebăm. Îl scoatem din literatură pe Eminescu ca să-l așezăm pe Călinescu? Poate că nici n-ar fi chiar așa de rău, dacă în locul unui poet am decide ca să optăm pentru un critic și un artist al scrisului. Poate că literaturocentrismul românesc, cu atâtea momente legate de devenirea chiciurist-naționalistă a spiritului public și-ar mai reduce din momentele tensionate. Să ne amintim că literaturocentrismul a dus, chiar în vremurile mai apropiate de noi, la prea multe momente de comedie.

La începutul anilor nouăzeci, Culianu declara cât e de îndurerat că Mircea Eliade nu mai trăiește – el ar fi fost un foarte bun președinte. Ar fi fost soluția nimerită pentru societatea românească! După ce PAC-ul a intrat în arena politică, literații fremătau: nimeni nu se îndoia că în curând, în curând, Nicolae Manolescu va fi președintele României. Și va face ordine. S-a produs o oarece defecțiune și Emil Constantinescu i-a luat locul importantului critic literar. Nu Manolescu, ci Emil Constantinescu, un geolog care n-a scris în viața lui o poezie, o proză sau o recenzie este ales candidat, și pe urmă Președinte al țării! Era, fără îndoială, o defecțiune importantă pentru înțelegerea stării de lucruri din România postdecembristă. Dacă n-a fost Mircea Eliade, n-am avut nici norocul lui Manolescu președinte!

Ceva mai târziu, după ce PACul s-a destrămat, s-a vorbit de arta de demolator a lui Nicolae Manolescu. PAC-ul, un partid în care literaturocentrismul părea că triumfă, că își exprimă eficacitatea, energia, imaginația, condus de cel mai aplaudat critic literar al momentului, de cel mai impozant lider al literaturii noastre, pierdea alegerile, se topea în alt partid, condus nu de mari scriitori, ci de epigrafiști! De un epigramist de rangul doi. Nici măcar de cel mai de seamă epigramist al eșicherului politic românesc! Vicepreședintele PNȚcd era un epigramist

mai valoros decât șeful liberal. Epigrama contra Istoria literaturii, iată prima bătălie importantă a epocii literare postdecembriste, pierdută de Manolescu! Dacă multe dintre luptele criticului din anii comunismului au dus la triumful literaturii (dar să scriem că scriitorul nu a fost singur, ci a avut aliați importanți, de la Ivașcu la Eugen Simion și de la Gogu Rădulescu la Mircea Iorgulescu și Laurențiu Ulici), epoca postdecembristă a fost, mai întâi, a unui eșec și pe urmă a unei îndelungi așteptări. Accesul lui Manolescu la președinția României, o fericită iluzie, i-a dat ocazia criticului să se întoarcă la adevărul său punct de comandă. Literaturocentrismul trebuia să câștige nu o bătălie, ci Bătălia cu forțele răului: are un Comandant suprem care poate da seamă de neasemuitele-i virtuți!

G. Călinescu trăia, în anii cincizeci ai secolului trecut, sub semnul unei fericite ambiguități. Pe de o parte, era autorul oficial, șeful unei instituții culturale importante, pe de altă parte, adevărata lui măreție ținea de operele interzise. Era, deopotrivă, om al regimului și victimă a lui. Moartea lui G. Călinescu în 1965, într-o perioadă a liberalizărilor, a lansat întrebarea: cine-i adevărul moștenitor? Erau vremile care consacrau regalitatea scriitorului. Era apogeul (ca să folosim iar conceptul lui H. R. Patapievici) literaturocentrismului. Divinul critic, cum îl numea Eugen Barbu pe G. Călinescu, nu putea supraviețui fără urmași, prinți moștenitori, tineri care ilustrau, înainte de toate, eleganța stilistică. Erau fotogenici. Puteau întemeia o aristocrație a literaturii. În noile ierarhii, cu literații-vedete așezați în vârf, se nașteau adevărate simetrii între artiști din vârful piramidei și liderul politic atotputernic. Nicolae Manolescu a devenit un scriitor important, un adevărat lider în anii șaizeci ai secolului trecut. Era timpul deschiderilor, al liberalizărilor, al unei creativități aparte. Erau vremurile care nașteau lideri autoritari.

Adevărul urmaș al lui G.Călinescu trebuia să se afirme și printr-o probă care să-l legitimeze: Istoria literaturii române, de la origini până în prezent. Dumitru Micu, Marian Popa, Ion Rotaru, Alex. Ștefănescu, dar și Laurențiu Ulici, Mihai Cimpoi se încercaseră în istorii ale literaturii, unele parțiale, altele partizane, unele contestate cu vehemență, fiindcă orgoliul confrăților – într-o lume literaturocentrică – era greu pus la încercare. Publicul cărții aștepta Istoria, Istoria cea adevărată a unui critic curajos, energic – a unui adevărat artist. Care să ne salveze și de stilul inexpert și de cantonările partizane și de absența unui răspuns clar la întrebarea repetată câteva decenii: Ce înseamnă să scrii o istorie a literaturii? Fiindcă ea va stabili ierarhiile, ea validează locul și rolul marilor creatori. Și al autorilor de serie. O istorie a literaturii definește, în vremurile literaturocentrismului, atotputernicia. Paginile (uneori sclipitoare, dar nu neapărat corecte) despre literatura veche, mai mult sau mai puțin refăcute, despre romanul românesc interbelic, despre Odobescu sau Sadoveanu, despre Creangă sau Ion Pillat poartă marca lui Manolescu

"cel de odinioară", cel încercat de lecturi infidele, de "arca lui Noe", de aventuri curajoase în anii în care succesul literar acorda drepturi infinite. *Istoria critică a literaturii române* se hrănește copios din amintirile gloriosului de odinioară.

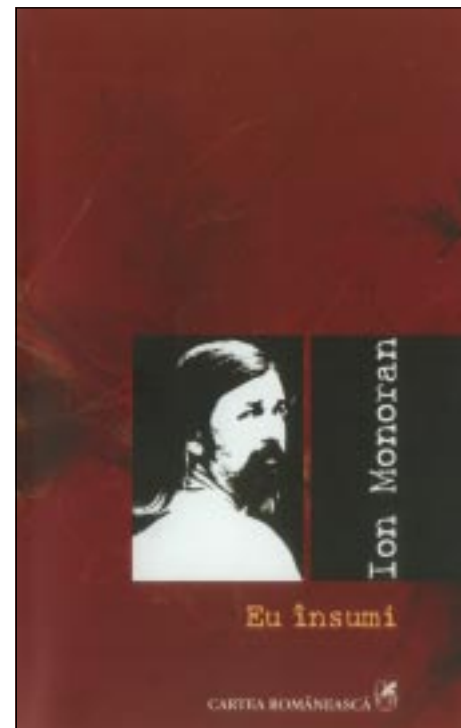
Prea multe pagini consacrate literaturii actuale poartă marca insului care trăiește sentimentul puterii absolute și, în consecință, al revanșei: nu a ajuns președintele țării, nu a reușit să țină la suprafață un partid politic, nu a reușit să fie Cristian Tudor Popescu sau Ion Cristoiu, așa că *Istoria critică a literaturii*...trebuie să fie un spectacol demn de rolul său în Istorie. (În paranteză fie spus, eminentul critic a încercat să devină vedetă tv: la ani lumină de cei care își făceau emisiunile cu șarm, Nicolae Manolescu a rămas prea departe de cei care puteau asigura, fie și la emisiuni simetrice, un rating corespunzător). Vedetă înainte de 1989, Nicolae Manolescu a încercat să devină supervedetă într-un timp în care succesul era asigurat de supervedete: s-a încercat în cariera politică și a reușit (spun adversarii, dar și o parte dintre prieteni) să distrugă un partid politic, a ratat șansa media – oferte importante veneau din cele mai solide instituții media. A rămas *Istoria critică a literaturii române*, de demult anunțată.

Reproșurile, multe și îndreptățite, care s-au adus Istoriilor lui Alexandru Piru, Marian Popa, Ion Rotaru, Dumitru Micu, Laurențiu Ulici, Ioan Holban, H. Zalis, sugerau că marele învingător nu poate fi decât Nicolae Manolescu. El este cel care poate aduce liniștea în lumea literaților, dar și a cititorului care nu mai citește decât pagina de ziar sau rândurile care evocă ultimul scandal. Așa că acești autori de "istorii literare" decretate ca aproximative, trebuie să dispară din Istoria literaturii. Nimeni nu bănuia că Nicolae Manolescu nu va reuși să se încoroneze ca autorul celei mai importante Istorii a literaturii române! Ilustrul înaintaș, G.

Călinescu, își încheiase sinteza la 1941, Nicolae Manolescu mai adăugase încă pagini pentru șaizeci de ani! Ceilalți, unii care i-au fost profesori, alții care i-au fost colegi de bătălii literare, nu mai există! Există doar Nicolae Întâiul al literaturii.

În acești șaizeci de ani s-a scris enorm. Nicolae Manolescu inaugurează o rubrică nouă în istoria literaturii, *Autori de dicționar*. Cine n-ar fi demn de istoria lui Manolescu și ar intra, pentru perioada 1948 – 1989, în dicționar? Între alții, Eta Boeriu, Ovidiu Cotruș, Alice Botez, Barbu Cioculescu, Ilie Constantin, Dan Cristea, Ion Druță, Radu Enescu, Ion Ianoși, Mircea Iorgulescu, Florin Manolescu, Dan Horia Mazilu, Adrian Marino, Ion Mircea, Paul Miron, Ioana Em. Petrescu, Liviu Petrescu, Petru Poantă, Petru Popescu, Liviu Rusu, Aurel Rău, Radu Tudoran, Laurențiu Ulici, Eugen Uricaru, Grigore Vieru și alții. Sunt, după cum se vede, autori importanți pentru așezarea literaturii în secolul XX al culturii române. Nu cred, totuși, că Nicolae Manolescu ar fi sugerat, prin această ciudată selecție, că "trimișii la dicționar" nu sunt demni de *Istoria critică a literaturii*.... Cred că și-a manifestat doar încrederea față de Dicționarul Academiei, elaborat sub conducerea lui Eugen Simion. Academicianul Manolescu îl urmează, cu încredere (cu supunere?), pe academicianul Simion, pentru buna înțelegere a ultimelor șase decenii de literatură română. Dar cu ceilalți.... Care nu-s măcar nici în dicționar? Desigur, cei care l-au necăjit pe Eugen Simion, ar sugera, sumarul *Istoriei critice*..., nu merită să fie nici în dicționar. Nicolae Întâiul Al Literaturii Române, zis! Trebuie să fim fericiti azi că Manolescu nu a fost ales președinte al țării. Cu toate necazurile pe care ni le-a făcut Emil Constantinescu, să recunoaștem că victoria epigrafiștilor ne-a scăpat de criticul ce ar fi domnit, cu glorie, ca Nicolae al doilea al românilor. Un țar al ghinioanelor, ar zice răutăcioșii.

CĂRȚILE LUNII IANUARIE

PRECUVÂNTARE* ȘERBAN FOARTĂ

Când traversam înot Begheiu și era cheiul gol de tot,	să facem și, apoi, în stilul căruia șpilul, amândoi,
după ce,-n zvon de pian, la Clubul de Jazz (nu-n Cubul bacovian),	i-l cunoșteam, – înot cum cega, să trecem Bega ce, <i>mein Gott</i> ,
ne-am prins să-l trecem, – dar în haine și-n ghetе (faine în zadar!),	ne putea fi sicriu... Drept care <i>Precuvântare</i> , azi, îți scriu
având în noi mai mult de-un litru, și ca arbitru un adult**,	și, iată,-ți spun, în loc de <i>bravo</i> , un <i>zdravo</i> , – <i>zdravo</i> și <i>noroc!</i>
căci ajunsesem puști la meclă, avizi de-o steclă,-n care <i>țuști!</i>	11 XI 2007 * La placheta lui Borco Ilin, <i>Adio, gondolier</i> , Ed. Marineasa, 2008. ** E vorba de Dușan Petrovici.

AL.I. CUZA: CĂTĂ MASONERIE, CĂTĂ LEGENDĂ? MARCEL TOLCEA

Oare ce să fi fost alegerea concomitentă a lui Alexandru Ioan Cuza ca domn al Moldovei și al Munteniei? Un șiretlic urzit de Masonerie ce a făcut posibilă apariția României ca stat, trei ani mai târziu, în 1862 sau, pur și simplu, miraculosul nostru instinct de adaptare? Legenda aproape devenită certitudine în cărțile dedicate masonilor români vrea ca Al. I. Cuza să fi făcut parte din Ordin. Dar documentul istoric nu prea ne servește o asemenea dorință valorizatoare.

Al. Dobrescu, un prob și exact istoric al masoneriei, atrage atenția că nu există documente în arhive despre apartenența lui Cuza la Ordin, dar îl citează pe Kogălniceanu care, la catafalcul lui Cuza a rostit o frază din care se deduce că exilatul domn ar fi fost Prea Puternic Maestru Venerabil (*Ilustri francmasoni*, Nemira, 1999, p. 150). Mai mult, masoneria românească a ținut ca una dintre loji să îi poarte numele la numai trei ani de la moartea sa, în 1875.

Revenind la momentul 1859, cine nu își mai amintește unele fraze din manualele de istorie în care se scria despre necunoscutul colonel Al.I. Cuza ales și de Divanul Moldovei, și de munteni. Numai că istoria nu este o cursă de cai, un meci de fotbal sau o extragere la loto, adică nu oferă astfel de surprize. Cuza era un necunoscut pentru oamenii de rând. Nici politic nu era în afara jocului. În 1858 fusese Ministru de Război al caimacanului Vogoride și cine trebuia să îl cunoască în principal puterile străine prietene îl cunoștea. Dacă a fost mason, atunci nu a fost un mason oarecare, ci chiar Venerabilul uneia dintre cele mai vechi loje din Țările Române, *L'Etoile du Danube (Steaua Dunării)*, creată la Galați după Războiul din Crimeea. (Ca un amănunt literar, Venerabilul Lojei Steaua Dunării din Orientul București este consemnat documentar, în 1861, Ion Heliade Rădulescu!)

Activitatea masonilor români avea în vedere idealul unirii încă de la 1848 și chiar Bălcescu, poate cel mai de anvergură mason român agreea ideea unei confederații dunărene. Dar francmasoneria noastră, împreună cu cea franceză au pregătit cu grijă evenimentul. Astfel, înainte de 1859 s-au constituit încă două loje *Steaua Dunării* în cele două capitale ale principatelor: prima, la Iași, în 1856, și a doua la București, în 1857, al cărei Venerabil a fost I.C.Brătianu. Probabil asta explică mult mai bine faptul că alegerea lui Cuza la București a fost făcută cu o disciplină atât de rară în istoria noastră!

Înconjurat de masonii Kogălniceanu, Alecsandri, Goleștii, Ghica , Al. I. Cuza a pornit la drum cu un program de clară inspirație masonică: secularizarea averilor mănăstirești, împrăștierea țăranilor, dezrobirea țăganilor, votul censitar. Evident, aceste măsuri au lovit și în marea boierime și, în 1862, chiar masonii Lojei *Steaua Dunării* din București au urzit o conjurație împotriva unui domnitor ce se dovedea tot mai dictatorial. Cuza află că frații vor să îl detroneze, dar nu ia nici o măsură împotriva lor. Doar închide loja, adică o pune în adormire. La scurtă vreme, în 1863, boierii masoni se reorganizează într-o nouă lojă, *Frații din Heliopolis*, și se pare că ei sunt aceia care îl vor obliga să abdice în 1866. Nu fără temei, însă.

Cuza se transformase într-un tiran, fluturând mereu Divanului o clauză a Turciei: Unirea va fi recunoscută doar atâta vreme cât va fi domnitor Alexandru Ioan Cuza! Dacă ar fi să credităm sursele masonice, atunci când au gândit istoria României, crearea statului național nu era decât primul pas. Urma independența și Al.I. Cuza reprezenta un obstacol în fața cuceririi ei: era colonel în armata turcă și, ca atare, nu putea declara război superiorilor săi. Așa că în fruntea țării trebuia adus, de îndată, un domn străin și suzeran. Ceea ce s-a și întâmplat!

UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA FILIALA

9 ianuarie. ANUL EMINESCU A fost inaugurat printr-o conferință a profesorului Iosif Cheie-Pantea. Cu această ocazie a fost lansat volumul **Interviuri eminesciene. Actualitatea lui Eminescu** de Alexandru Ruja, apărut la editura Universității de Vest din Timișoara. Pe marginea acestui volum, dar sub semnul proiectului Eminescu, au vorbit Eugen Dorcescu, Dan Negrescu, Marius Margea, Cornel Ungureanu, Alexandru Ruja și alții.

16 ianuarie. Aurel Turcuș și-a lansat monografia consacrată criticului de artă, istoricului, muzeografului Ioachim Miloia și volumul de poezii **Anacharsis**. Despre poezia lui Aurel Turcuș, dar și despre creația lui Ioachim Miloia s-au pronunțat Alexandru Ruja, Ioan Hațegan, Eugen Dorcescu, Teodor Ciobanu, Cornel Ungureanu. A fost prezent și fiul eminentului om de cultură, scenograful Virgil Miloia.

23 februarie. Ziua **Editurii Eubeea**, condusă de Nina Ceranu a fost marcată de o ședință festivă. În amplul dialog despre numeroasele volume propuse de editură în ultimul an, dar și despre cărțile Ninei Ceranu, despre momentul aniversar al directoarei s-au implicat Mircea Mihăieș, Dumitru Hurubă, Ion Marin Almăjan, Eugen Dorcescu, Olimpia Berca, Titus Suciuc, Emil Popescu, Rodica Oprean, Maria Nițu, Cornel Ungureanu.

CARTEA DE NISIP

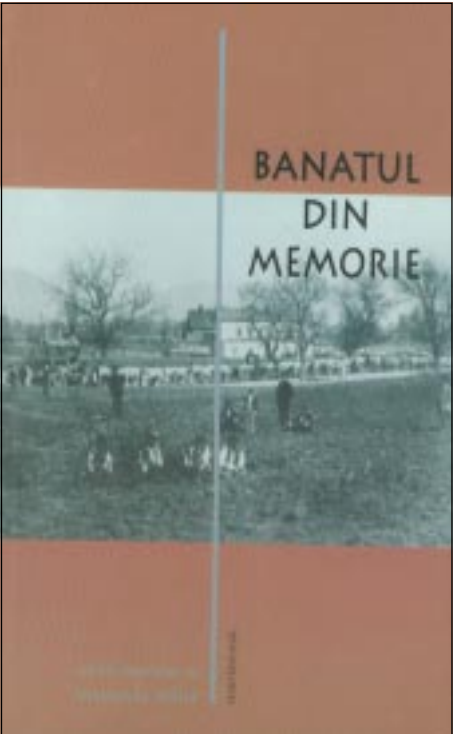
Librăria *Cartea de nisip* – Grupul Librarium este o apariție de lux pe piața cărții timișorene. Locul și instituția accentuează benefic competiția existentă deja în domeniu și intră în competiție cu activitatea febrilă, inventivă și cât se poate de antrenantă a grupului Cărturești (sub comanda lui Cosmin Lungu) și a lanțului Humanitas, la care se adaugă Librăria *Caligraf*. De altfel, am aflat de la Simona Bader, acționarul principal, că librăria *Caligraf* se va îndrepta spre o zonă de nișă incitantă, și anume cartea de muzică: de la partitura la istoria rockului și până la marile monografii ale marilor compozitori sau instrumentiști. Considerentele viitoarelor deschideri tematice au în vedere faptul că Librăria este plasată în incinta Filarmonicii Banatul. O instituție prin ea însăși vie, animată managerial de ideile îndrăznețe și inovatoare ale directorului Ioan Coriolan Gârboni. Așadar, auspicii bune pentru animarea vieții culturale.

O altă idee care a fost subliniată la lansarea Librăriei *Cartea de nisip* a fost aceea a șanselor pe care le oferă mediul privat și ONG-urile din domeniu în diversificarea ofertei și a vieții culturale pe care doar instituțiile de stat nu o pot asigura. Ideea *Open art city*, lansată de Fundația Timișoara 89 a poetului Petru Ilieșu poate deveni o oportunitate pentru cultura orașului, după ce a fost însoțită de Consiliul Municipal. Mai rămâne ca toate să se concretizeze prin corecte, transparente și eficiente susțineri financiare ale viitoarelor proiecte culturale.

Revenind la momentul lansării, la care au vorbit **Cornel Ungureanu**, **Mircea Mihăieș**, **Ioan Hațegan** și **Eliza Sima Dumitrașcu** din partea gazdelor, e de subliniat un fapt cu adevărat important: prezența unui public numeros din care nu au lipsit studenții. Un început de drum promițător! (**Daniel Vighi**)

BANATUL DIN MEMORIE

A apărut recent, în coordonarea Smarandei Vultur, volumul *Banatul din memorie. Studii de caz* (Editura Marineasa, 2008). El inaugurează activitatea Centrului Interdisciplinar de Studii Regionale al Universității de Vest din Timișoara și însumează 14 studii, rezultat al unui proiect de cercetare interdisciplinar (grant CNCIS, director de proiect: conf. dr. Smaranda Vultur), derulat în intervalul 2006-2008 de un grup de cadre didactice universitare, cercetători, doctoranzi. Cele trei secțiuni ale volumului, *Memorie și imaginar*, *Pluralitatea discursurilor memoriei* și *Între memorie și istorie*, reunesc cercetări întreprinse de critici și istorici literari, antropologi, etnologi, istorici, sociologi. Semnează (în ordinea sumarului): Adriana Babeți, Daciana Branea, Maria Chiș, Dana Percec, Cornel Ungureanu, Gabriela Glăvan, Simona Adam, Smaranda Vultur, Otilia Hedeșan, Bianca Botea, Simina Melwisch-Birăescu, Pia Brînzeu, Valeriu Leu, Vasile Docea.

MAGNIFICII LIMBII ROMÂNE

LORENZO RENZI

UN TÂNĂR SEPTUAGENAR

Un "puer senex", astfel a fost numit de către colegi Lorenzo Renzi, profesor de Lingvistică și Filologie romanică la Universitatea din Padova, cu ocazia aniversării vârstei de șaptezeci de ani și a prezentării, în data de 13 ianuarie, în cadrul festiv al celei de a 1584 reuniuni a Cercului Filologico-Lingvistic Padovan, a volumului *Le piccole strutture. Linguistica, poetica, letteratura* (Micile structuri. Lingvistică, poetică, literatură), Bologna, Il Mulino, 2009, îngrijit de Alvisse Andreose, Alvaro Barbieri, Dan Octavian Cepraga, cu o lungă "Tabula gratulatoria" în deschidere.

La prestigioasa editură Il Mulino din Bologna, cu care a colaborat și în calitate de consultant științific, Lorenzo Renzi a publicat, de asemenea: *Come leggere la poesia. Con esercitazioni su poeti italiani del Novecento* (1985) – *Cum se citește poezia*, Constanța, Pontica, 2000, traducere de George Popescu; *Nuova introduzione alla filologia romanza* (în colaborare cu Giampaolo Salvi, 1985, republicată de mai multe ori, cu modificările și completările ulterioare); *Grande grammatica italiana di consultazione* (cu Giampaolo Salvi și Anna Cardinaletti, în trei volume distincte apărute între 1988 și 1995, ulterior retipărite de mai multe ori); *Proust e Vermeer. Apologia dell'imprecisione* (1999) – volum finalist al premiului Viareggio, care a cunoscut și versiunea românească, *Proust și Vermeer. Apologia impreciziei*, Cluj-Napoca, Clusium, 2006, traducere de Gabriela Lungu; *Manuale di linguistica e filologia romanza* (în colaborare cu Alvisse Andreose, 2003) și *Le conseguenze di un bacio. L'episodio di Francesca nella 'Commedia' di Dante* (2007).

Volumul de 720 de pagini *Le piccole strutture. Linguistica, poetica, letteratura* reunește cele mai importante studii – apărute de-a lungul timpului în diverse reviste, acte a varii congrese ori în volume miscelane – studii care acoperă întreaga activitate de cercetare a unui autentic maestru al filologiei, actualmente vicepreședinte al Société de Linguistique Romane, și stă sub semnul simbolic al "întâlnirii": întâlnirea cu diferite limbi și oamenii care s-au îndeletnicit cu ele, în eseu autobiografic inițial – *L'autobiografia linguistica in generale, e quella dell'autore in particolare, con un saggio di quest'ultima* (Autobiografia lingvistică în general și cea a autorului în particular, cu un eseu despre cea din urmă) – în care autorul își rememorează experiențele lingvistice din copilărie și primii anii ai formării la Vicența, orașul său natal situat în nord-estul Italiei, precum și contactul cu cele două limbi străine care au avut un rol semnificativ în viața și activitatea sa de cercetare – germana și româna, cărora li se adaugă friulana; întâlnirea, apoi, cu personalități de marcă – pe care le-a cunoscut personal sau prin intermediul operei pe care au lăsat-o – în partea finală: *Occasioni (Ocazii)*. Este vorba despre Gianfranco Folena, renumit lingvist și filolog, profesor la Universitatea din Padova, Ramiro Ortiz – "un caz rar de profesor care și-a împărțit viața și activitatea didactică între două țări, România și Italia" (a predat literatură italiană la Universitatea din București timp de douăzeci și trei de ani, din 1909 până în 1932, apoi filologie romanică la Universitatea din Padova, din 1933 până în 1947, anul dispariției sale, perioadă în care a ținut și un curs anual de literatură română în cadrul cursului de filologie romanică), Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Maurice Molho.

În încheiere găsim și un interesant *Diario di Romania (Jurnal din România)* din anii 1990 și 1997, în care, în peregrinările și reflecțiile autorului, se întâlnesc Ana Blandiana, Romulus Rusan, Mircea Dinescu, Adrian Marino, Marian Papahagi, dar și, din perspectiva disidenței, Paul Goma.

La început se distinge figura lui Alexandru Niculescu, grație căruia, în 1963, pe când acesta era profesor invitat de lingvistică românească la Institutul de Romanistică al Universității din Viena, Lorenzo Renzi a început să studieze limba română și să se apropie de cultura acestui spațiu. Alexandru Niculescu a devenit apoi "unul din marii prieteni ai vieții mele, poate cel mai mare", căruia "îi datorez și impulsul decisiv de a mă ocupa de lingvistică", după cum însuși mărturisește, adăugând, mai departe: "am dezvoltat față de limba română o sensibilitate pe care o am numai pentru franceză, însă nu am dobândit-o în cazul altor limbi pe care le-am studiat și le cunosc: germana, engleza și spaniola".

În acest cadru reflexiv-evocativ se situează seria de texte de specialitate reprezentative pentru amploarea intereselor științifice ale autorului, de la literatură (poetii provenșali, Dante, Petrarca, Eugenio Montale și Paul Verlaine) la lingvistica romanică și istoria limbii până la antropologia literară și folclor, în special cel românesc: în secțiunea *Sui canti popolari romeni (Despre cântecele populare românești)*. În toate aceste domenii, Lorenzo Renzi a dat contribuții fundamentale caracterizate printr-o viziune de largă respirație, în care fiecare temă de analiză se leagă de alte contexte și tradiții culturale, în ansamblul cărora cultura română a ocupat întotdeauna un loc privilegiat.

În interviul care urmează am încercat să parcurgem câteva dintre momentele cele mai semnificative ale complexe activități de românist a profesorului și cercetătorului Lorenzo Renzi, *doctor honoris causa* al Universității din București, al Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, al Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași și al Universității de Vest din Timișoara, unul dintre cei mai laborioși promotori ai culturii române în Italia, în diversele sale forme de manifestare.

(AFRODITA CIONCHIN)

Afrodita Cionchin: Domnule Profesor, sunteți unul dintre cei mai importanți romaniști și româniști din Italia. În sfera românisticii, principalele dumneavoastră direcții de cercetare vizează, pe de o parte, etnografia și folclorul românesc – încă de la primul volum, *Canti narrativi tradizionali romeni. Studio e testi, Firenze, Olschki, 1968* – și, pe de altă parte, studiile de lingvistică românească pe care le-ați publicat în reviste și volume de specialitate din Italia și România. V-aș întreba, în primul rând, ce loc ocupă românistica în ansamblul preocupărilor dumneavoastră științifice și, deopotrivă, în traiectul dumneavoastră uman și cultural?

Lorenzo Renzi: Producția mea privind limba și literatura română este strict legată de autobiografie, așa cum, de altfel, cred că se întâmplă în multe cazuri, în ceea ce privește activitatea multor oameni de studiu. Aș începe, așadar, prin câteva elemente succinte de autobiografie: am fost în România în 1968-69, pentru aproximativ un an, cu o bursă de studiu, care s-a prelungit apoi, și în această perioadă am ales un subiect așa cum astăzi se alege o temă pentru teza de doctorat. Pe atunci, doctoratul nu exista în Italia, ideea mea și a profesorului care îmi coordona studiile – Gianfranco Folena – care acorda o mare importanță studiului limbii române între celelalte limbi romanice și dorea ca eu să mă orientez în această direcție – așadar, ideea noastră era aceea de a face o monografie a unei teme care să fie legată de română. Am făcut cercetări, am cerut sfaturi și, în cele din urmă, m-am oprit asupra cântecelor populare românești. Nu a fost o alegere scontată, dat fiind că implica anumite cunoștințe de etnografie și folclor pe care nu le aveam la vremea respectivă, dar pe care le-am dobândit în scurt timp, nu știu cât de profund, chiar în România unde, la Institutul de Etnografie și Folclor, erau mari profesori: Mihai Pop, reprezentant de seamă al curentului structuralist care domina atunci scena europeană; Ovidiu Bârlea, un fost elev al marelui Constantin Brăiloiu, care a lăsat opere importante în domeniul folclorului românesc; Liliana

Ionescu-Ruxândoiu și Pavel Ruxândoiu. Era și Monica Brădulescu, autoarea unei monografii fundamentale privind colinda, pe care am reîntâlnit-o, mulți ani după aceea, într-o călătorie la Ierusalim, unde a emigrat. În același timp am frecventat în acea perioadă cursuri și am avut contacte personale cu Liviu Onu, cu care m-am reîntâlnit apoi de-a lungul anilor, cu Mihai Nasta, care mi-a urmărit cu entuziasm studiile, cu Alexandru Niculescu și Florica Dimitrescu. Eram, așadar, înconjurat de mari oameni de studiu, cei mai mulți mai în vârstă decât mine, mari maestri care m-au primit nu atât ca pe un discipol, ci mai mult ca pe un prieten.

În felul acesta alegerea mea s-a oprit la cântecele populare românești, la un studiu de stilistică ale cărui linii fundamentale mi-au fost sugerate de Mihai Pop. A ieșit o carte care a apărut în Italia, scrisă în limba italiană, și care s-a bucurat de o primire bună atât în Italia, cât și în România, dat fiind că a fost parțial tradusă, dar a cărei inspirație nu a venit din studiile de italiană pe care le făcusem până atunci, ci, după cum vă spuneam, din mediul cultural al folcloristicii românești.

— **Interesul dumneavoastră pentru literatura populară românească s-a manifestat predilect pentru balada "națională", *Miorița*, în mai multe studii, până la una dintre cele mai recente intervenții.**

— Am continuat să studiez acest filon al folclorului românesc, în mod special cel privind cântecele bătrânești, de-a lungul anilor, într-un fel rapsodic, aș putea spune, până acum câteva luni, ultima mea intervenție fiind scurtul articol *Miorița la Padova* (apărut în traducere și în revista *Orizont*), despre care voi vorbi ceva mai încolo. *Miorița* e o operă care exercită un puternic efect și în rândul studenților noștri. Dan Cepraga, care mi-a fost student și acum este profesor de limba și literatura română la Universitatea din Padova, mi-a spus că atunci când le-a citit *Miorița* studenților săi, printre care sunt și români, unul plângea, ceea ce nu mă miră, pentru că efectul pe care îl are marea poezie și asupra mea este că îmi dau lacrimile. Sunt poezii pe care nu îndrăznesc să le citesc

în public pentru că îmi produc o emoție prea mare și atunci trebuie să aleg o alta, evitând-o pe aceea care îmi place mai mult! Mă refer aici, spre exemplu, la unele poezii ale lui Arghezi. Fac o mică divagație: am realizat nu de mult, împreună cu Gabriella Molcșan de la Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică din Venetia, o lectură publică însoțită de scurte comentarii din poezia populară modernă, într-o localitate din provincia Padova, Cadoneghe, și am ales circa zece texte care mergeau de la Eminescu până la Ana Blandiana, trecând prin Ion Barbu, Arghezi, despre care vă vorbeam mai devreme, și alți poeți importanți, și în alegerea textelor din Arghezi a trebuit să evit cele două pe care le îndrăgesc cel mai mult, *Testament* și *Buna vestire*, pentru că așa fi riscat să mă emoționez. Trebuie să spun că textele din Marin Sorescu pe care le-am ales s-au bucurat de aplauze la scenă deschisă.

Prin această lărgire de perspectivă am dorit să evidențiez faptul că, dacă activitatea mea științifică s-a focalizat în primul rând asupra cântecelor populare și apoi asupra studiilor de lingvistică românească – articolul, pronumele, declinarea, cazurile – în realitate am căutat întotdeauna să mă ocup de limba și literatura română în ansamblu, și aceasta în mod deosebit în cei șapte ani în care am predat româna la Universitatea din Padova, pe lângă filologie romanică, dar și în alte ocazii.

— **În ce măsură ați fost influențat de viziunea lui Mircea Eliade în tratarea poeziei tradiționale și a folclorului românesc?**

— La puțin timp după ce am publicat cartea despre cântecele populare românești, am primit o scrisoare de la Mircea Eliade, pe care o păstrez. Îmi scria că a aflat de existența cărții mele și mă întreba cum ar fi putut să intre în posesia unui exemplar, astfel că i-am trimis o copie și, în volumul său *De la Zalmoxis la Genghis Han* (1970), publicat în franceză și ulterior tradus și în italiană, e citată și cartea mea definită drept analiză estetică a cântecelor populare românești. În acea vreme citisem deja *Comentarii la Legenda Meșterului Manole* (1943), care este o lucrare foarte importantă, în limba română. O citisem la București la Biblioteca Academiei, Fondul special, unde se aflau cărți pe care românii nu le puteau citi decât cu un permis special, străinii însă cu mai mare ușurință, dar tot cu un permis expres. Ideile din acest volum sunt fundamentale pentru riturile de construcție, idei care au fost reluate în cursul anilor în alte opere, însă aici se pot vedea în toată complexitatea. În cartea mea despre *Cântece bătrânești*, care viza cu precădere planul stilistic, acceptam interpretarea etnologică a baladei Meșterul Manole propusă de Eliade.

A propos de Eliade, cu foarte puțin timp în urmă m-am reîntors la *Miorița*, pentru că un ziar local de aici, din Padova, a publicat o știre cu privire la înmormântarea unei tinere victime a unui omor, celebrată sub formă de nuntă, ceea ce trimite tocmai la tema din *Miorița*, așa cum a fost analizată de mari cercetători români, printre care și Eliade. Este eliadiană în mod special ideea că temele riturilor pot să-și piardă influența în cultura modernă, unde mitul arhaic nu mai are rolul central pe care îl avea în societatea tradițională, însă nu dispar. Mi s-a părut că se întrevede aici o renaștere a acestuia. Am scris un scurt articol în acest sens, interpretând acest fapt prin prisma ideilor lui Eliade, o personalitate a culturii române a cărei importanță se menține constantă în timp. A murit de mulți ani, operele sale nu se mai găsesc în librăriile din Paris pe primele locuri, așa cum se întâmpla cu ceva timp în urmă, dar gândirea și viziunea sa ocupă un loc central și va continua să o facă și în viitor.

— **Un alt subiect semnificativ se leagă de tradiția studiilor de limbă și literatură română la Universitatea din Padova, o tradiție importantă care, cu siguranță, merită să fie evocată. Începuturile acesteia se leagă de personalitatea Profesorului Ramiro Ortiz care, în perioada 1933-1947 (anul dispariției sale), a ținut anual un curs de literatură română în cadrul cursului de Filologie romanică.**

Lectoratul de limba română a fost inaugurat în anul universitar 1937-1938, primul "lector" fiind profesoara Nina Façon.

În anul universitar 1947-1948, Prof. Carlo Tagliavini a predat cursul de Limbă și Literatură română, urmat, din 1948 până în 1964 (anul dispariției sale), de Prof. Alexandrina Mititelu, care a fost, începând din 1938, asistentă a lui Ortiz. Apoi, în baza Acordului cultural dintre Italia și România, la catedra de română s-au succedat: Prof. Alexandru Niculescu (1965-1971), Prof. Sorin Stati (1971-1976), Prof. Cicerone Poghiric (1976-1979), Prof. Ion Neață (1979-1984). Lorenzo Renzi, Profesor de Filologie romanică, a predat și cursuri de limba și literatura română din 1984 până în 1993, lectori fiind Andreia Roman (1980-1983) și Anca Bratu (1983-1991).

După 1991, a fost oficial activat, în baza acordurilor ministeriale, un lectorat de schimb cu România, lectori fiind: Laurenția Dascălu Jinga (1992-1996), Lucia Uricaru (1996-2000), Cristian Moroianu (2000-2003), iar din 2003 mă bucur să îmi pot desfășura aici activitatea de lector de limba română. Actualmente, în cadrul Facultății de Litere de la Universitatea din Padova există doi profesori titulari de Limba și Literatura română: Prof. Roberto Scagno (din 1993) și Prof. Dan Octavian Cepraga (din 2004). **V-aș întreba acum: ca dascăl care reprezintă o parte importantă din istoria recentă a predării limbii și literaturii române la Universitatea din Padova, cum vă raportați la această tradiție?**

— Am fost profesor de română timp de șapte ani până în 1990-1991, când Universitatea din Padova a reluat raporturile oficiale cu noua Românie și a venit la Padova primul lector în cadrul contractului reînnoit dintre cele două state, care era Laurenția Dascălu-Jinga. În același timp, a fost titularizat la catedra de limbă română, prin concurs, profesorul Roberto Scagno, care este și acum activ. Eu am fost, așadar, profesor de română între retragerea profesorului Ion Neață din Timișoara și revenirea, se poate spune, la normalitate și la potențarea predării limbii și literaturii române la Universitatea din Padova. Aș putea spune că am fost profesor într-o perioadă de criză și decadență, cu satisfacția, totuși, de a fi ocupat acest post când a avut loc eliberarea României în decembrie 1989 și când s-a desfășurat o magnifică ceremonie improvisată în prezența rectorului Universității, Mario Bonsembiante, cu ocazia căderii regimului comunist. În această perioadă studenții de la română erau foarte puțini, ceea ce se explică foarte bine prin faptul că raporturile între cele două țări deveniseră aproape inexistente, și probabil și din alte rațiuni, dat fiind că românii în Italia erau și ei realmente foarte puțini. L-am avut însă, printre studenți, pe Dan Octavian Cepraga, care a devenit apoi profesor asociat de română, astfel că am lăsat o descendență și, ca atare, pot spune că am descendenți când sunt încă în viață, ceea ce nu poate fi pentru mine decât motiv de bucurie. Nu sunt un profesor invidios care nu dorește să aibă colegi mai tineri, dimpotrivă, mă bucur să am o asemenea remarcabilă continuitate a activității mele de predare care s-a desfășurat, cum spuneam, într-o perioadă dificilă, având alături doi lectori de nivel excepțional, Andreia Roman și Anca Bratu, care veneau de la București și erau pe atunci în exil.

În această perioadă am avut și o funcție politică... și diplomatică, în sensul că, pe de o parte, am căutat să am la Padova o prezență a exilului românesc, pe care trebuia să o conciliesc, pe de altă parte, cu aceea a profesorului trimis aici de guvernul român din vremea aceea – Ion Neață – care continua tradiția profesorilor trimiși la noi în timpul comunismului.

— **Tot de numele dv. se leagă Societatea de studii române 'Miron Costin', care din 1986 funcționează pe lângă Departamentul de Romanistică (Facultatea de Litere) de la Universitatea din Padova. Cum s-a născut această asociație și ce reprezintă pentru dumneavoastră, care sunteți ideatorul ei?**

— În aceeași perioadă despre care vă

vorbeam mai înainte, din dorința de a compensa numărul foarte scăzut al studenților, m-am gândit să înființez o societate care să reunească foștii studenți și am adunat – în măsura posibilului – numele tuturor celor care au studiat româna de la începuturile predării ei la Padova, cum ați amintit dv. Am adunat, așadar, numele a circa cincizeci de persoane care au studiat româna în toți acești ani, din 1940 până în 1980. Această societate, al cărei nume este dedicat lui Miron Costin, cronicarul care a lăsat o pagină memorabilă despre Padova, era, cum spuneam, o societate de foști studenți. Ideea era de a-i invita pe profesorii lor, cei care erau încă în viață, iar aceștia nu erau puțini. Societatea a avut succes, primele reuniuni au fost, așadar, cu acești foști studenți, printre care și un deputat, domnul Achille Tramarin, și alte persoane care se îndepărtaseră cu totul de acest mediu și erau bucuroși să se întoarcă pentru câte o zi la universitate, întrând din nou în atmosfera anilor pe care i-au petrecut aici. Apoi această societate și-a schimbat întrucâtva chipul, devenind un loc de întâlnire și de conferințe care se desfășoară și în prezent cu același succes, cu un public uneori mai mare, alteori mai restrâns. Nu i-am dat însă un caracter oficial, poate și din cauza unei anumite "alergii" pe care o au în general aproape toți profesorii la procedurile birocratice, ceea ce însă nu a împiedicat-o să aibă o poziție distinctivă, precedând cu câțiva ani o altă asociație, de data aceasta la nivel național, și anume Asociația Italiană de Romanistică.

— **V-aș ruga să ne opriți puțin la Asociația Italiană de Romanistică (AIR) – care reunește intelectualii italieni interesați de literatura, limba, istoria, folclorul, artele plastice și, în general, de manifestările culturale românești – și își desfășoară activitatea din 1998. V-aș întreba aici care considerați că este rolul acestei asociații în promovarea și difuzarea culturii române în Italia?**

— Aș începe prin a spune că această asociație are un statut oficial, autentificat de un notar, și a numărat ca președinți, de-a lungul anilor, pe unii dintre cei mai importanți specialiști ai romanisticii, din rândul italienilor dar și al românilor care au activat în acest domeniu în Italia, începând cu Prof. Alexandru Niculescu. Am avut personal onoarea de a fi președinte, până în 2007, al acestei asociații ale cărei întruniri au avut loc în diferite centre universitare din Italia, printre altele la Roma, Pisa, Padova. Aș menționa faptul că AIR are și un website (<http://cisadu2.let.uniroma1.it/air/>) care găzduiește materiale interesante privind studiile de limbă, literatură și cultură română, fiind, așadar, o "arhivă vie" și permanent actualizată. Tot aici se găsește, spre exemplu, lista completă a profesorilor de română de la universitățile italiene, ca și ultimele noutăți editoriale și alte secțiuni. În

felul acesta putem spune că suntem în pas cu vremea.

— **În calitate de consultant științific al Editurii Mulino din Bologna, ați contribuit activ la publicarea unor autori români de prestigiu, iar de unii v-ați ocupat și în scrierile dv. Ce ne puteți spune despre interesul editurilor italiene în proiecte privind cultura română?**

— După căderea comunismului a existat o perioadă de atenție crescută din partea presei, a opiniei publice și a editurilor pentru țările eliberate de sub regimul totalitar. Întregi teritorii puțin cunoscute au fost descoperite sau redescoperite în diferitele lor dimensiuni, printre care, bineînțeles, și cea culturală, cu varii autori din România, ca și din alte țări din Europa de Est, de la Republica Cehă la Polonia și Rusia, care promiteau "tezaur ascuns". Dintre aceste "tezaur ascunse", atât eu cât și alți colegi, în particular Marco Cugno de la Universitatea din Torino, am reușit să facem cunoscute publicului italian personalități precum Constantin Noica, scriitor, filozof și eseist de marcă, care nu era receptat în afara granițelor României decât în minimă măsură, ori Adrian Marino, un mare erudit, teoretician al literaturii, și să amplificăm cunoașterea lui Emil Cioran, a cărui operă avea o parte cunoscută, aceea a producției franceze, și o parte încă nedescoperită, însă foarte interesantă, aceea a producției românești, și, în fine, Nicolae Steinhardt, un caz aparte care ar merita o discuție separată.

Acest interes a fost accentuat într-o anumită perioadă după care, așa cum se întâmplă în general, s-a diminuat, iar unele proiecte nu au mai fost realizate. De exemplu, mi-ar fi plăcut mult, pentru a contribui la o mai bună cunoaștere a lui Noica, să fie publicat *Jurnalul de la Păltiniș* al lui Gabriel Liiceanu, o lucrare fascinantă care prezintă viața lui Noica oferind, în același timp, o imagine de ansamblu asupra școlii filozofice românești care continuă cu opera lui Liiceanu însuși și a lui Andrei Pleșu. Aceste proiecte, cum spuneam, au rămas în sertar, și nu din cauza noastră. Trebuie totuși să observ că, spre exemplu, opera lui Noica a înregistrat și alte ediții printre care, recent, în 2007, din inițiativa lui Bruno Mazzoni, profesor la Universitatea din Pisa, foarte activ în Asociația Italiană de Romanistică, două volume traduse și îngrijite de Solange Daini, eleva sa, *Trattato di ontologia* și *Saggio sulla filosofia tradizionale*.

— **Schimbând perspectiva și intrând în actualitate, cum vedeți evoluția comunității românești din Italia, cu toată problematica pe care aceasta o impune în contextul formelor de integrare socio-economică?**

Interviu realizat și tradus de
AFRODITA CARMEN CIONCHIN

Continuare în pagina 13

CE AȘ DORI SĂ NU FAC ÎN 2009?

AQUILINA BIRĂESCU

La orice început, sau atunci când ni se pare că ne aflăm dinaintea unui început (deși dacă nu ne-am pripi am observa că totul este doar același perpetuum mobile), suntem tentați să gândim în termeni pozitivi : voi face, voi rezolva, voi... Și uite așa, noianul lucrurilor ce ni le dorim, cine mai știe de când, dar care trenează cam tot de pe atunci, se înșiră ca măgelele pe apă, proiecte spre care nu trebuie decât să întindem mâna, pentru a le culege sub forma certitudinilor. La început de an, mai ales, avem sentimentul că răul din noi s-a stins, n-a mai putut sălta pragul despărțitor dintre vechi și nou. Nici o iluzie însă; el nu saltă, ci se târăște, adăstând mios prin prejma, asemenea unui valet ce-și cunoaște puterea de seducție asupra stăpânului.

Ce aș dori să nu fac în 2009? Pentru a da conotație negativă dorinței mele, pot să recurg, ca punct de plecare, tot la alintătoarea latură pozitivă. Ce să nu fac înseamnă de fapt, ce să fac în intenția de-a nu face un anumit lucru, cap sau pajură ar zice împătimitii jocurilor de-a hazardul, deci da sau nu, adaug eu, două fețe ale aceleiași monede. Ce aș dori să nu fac în 2009? Lăsând la o parte puzderia dorințelor, ar trebui să-mi îndrept privirea spre zona din mine însămi, îndeobște aflată într-o ceață ce-mi convine de minune, pentru că, ascunzându-mi detaliile, îmi arată doar niște contururi mișcându-se în ritm de farandolă. Ca să răspund deci, ar trebui să-mi așez în față oglinda, nu cea aflată de obicei în poșetă, ca să-mi fie de ajutor când mă fardez, iluzie la purtător, ci cealaltă, buclucașă, pe care am dosit-o de mult, iar acum mă prefac a nu mai ști unde, înciudată că-mi arăta un chip în care nu-mi plăcea să mă recunosc. Demers dificil ce m-ar obliga să mă transform în propriul duhovnic, sinceră cu mine, renunțând la autopromisiuni fără acoperire, să am temeritatea de-a conviețui la vedere cu propria-mi interioritate.

Dacă ar fi să aleg din tolba virtualului ceea ce îmi promit să nu fac în 2009, aș scoate la lumină petecul de hârtie pe scrie: "să nu-ți faci promisiuni fără acoperire ție însuși!"

VASILE BOGDAN

Ce nu aș dori să mi se întâmple în acest an? Nu aș dori să îmi pierd simțul umorului, cred că voi avea mare nevoie de el pentru a depăși scenariile catastrofice care mă înconjoară. Cred că aceeași urare mi-o pot adresa și pentru a fi cât de cât în formă să pot scrie, să-mi împlinesc planurile câte le am. Puțin istovit după un tur de forță din anul trecut, când am realizat 8 episoade ale unui serial TV dedicat Marii Uniri, în care Banatul a apărut în lumina sa adevărată și relevantă, acum îmi retrasez coordonatele și mă pregătesc pentru posibile noi provocări. Nu știu însă în ce măsură nu intru pe terenul imposibilului pentru că ceea ce trăim noi acum numai timp propice creației nu este, financiar vorbind, banul devenind acum cea mai bună formă de cenzură.

Literatura își poate pune straietele în cui, cine mai publică (deși donquijoti din aceștia mai sunt) dar mai cu seamă cine mai citește? Să trăiască veritabila literatură de sertar! Vom deveni curând o stranie sectă care ne vom împărtăși experiențele livrestii pe sub mese, de teama de a fi descoperiți și pedepsiți. Anul trecut ministerul ce împrăstie cultură ca praful în ochii oamenilor abia dacă a adiat niște bani spre editurile bănațene,

anul acesta va fi și mai spornic în zgârcenie, ceea ce va aduce mai puține titluri și o mai mare îndepărtare a oamenilor de dorul de carte. Oripilante acele sinteze apărute pe net, chipurile folositoare tinerilor studioși dar care îi îndepărtează tocmai de farmecul lecturii, al trăirii literei.

Ce n-aș dori să mi se întâmple? Tocmai aș dori să ștergem din calendar acest an și să trăim fericiți în 2010.

ADA D. CRUCEANU

Să nu ratez, cum am făcut-o anul trecut (și, poate, vorba lui Creangă mi s-ar cam potrivi aici!), ceea ce am de scris despre Dana Dumitriu ori Sorin Titel. Cum, tot astfel, să nu (mai) ratez un timp al lecturii, așa cum era el cândva, într-o atât de iluminată – sau doar îndepărtată – copilărie...

OCTAVIAN DOCLIN

Ce aș vrea să nu fac în anul 2009? Iată ce n-aș vrea să fac: după ce, în 2008, mi-au apărut, la Editura Anthropos a lui Lucian Alexiu, antologia bilingvă, româno-germană, **55 de POEME/ 55 Gedichte**, în traducerea poetului Hans Dama (Viena), și volumul de poeme **Urna Cerului**, în 2009, să nu public nici un volum! Spre bucuria (ne)cititorilor mei, cărora le ofer, așadar, un respiro doclinian, în pregătirea lecturii viitoarei mele antologii – realizată de același Lucian Alexiu – , care va marca, în februarie 2010, ceea ce ar fi *sexagenarium* **O. D.** Bineînțeles, d. m. t., adică, dacă mai trăiesc, cum spunea marele Tolstoi. La bună vedere, dragii mei...

CONSTANTIN GURĂU

La început de an, când nu ducem lipsă de dorința de afirmare a diversilor indivizi, de punerea în practică a diferitelor proiecte individuale sau colective, iată o întrebare, am zice nu demobilizatoare, ci responsabilizatoare, pe care ar trebui s-o primim cu suspinaciuni iar nu cu suspiciuni.

Din cele zece porunci dumnezeiești, opt reprezintă interdicții ferme (să nu...). Dacă din cele zece – și toate nu-s de negociat – le-am respecta măcar pe cele opt care sunt de-a dreptul imperative, și parcă viețuirea în veacul ce ne-a fost hărăzit ar fi mai suportabilă.

În rest, lista măruntășurilor e lungă. N-aș dori să plictisesc pe nimeni cu "negațiile" mele (care pe mine m-ar ține în formă).

N-aș dori să fac nimic din ceea ce aș putea, cândva, a-mi reproșa. Căci a echilibra balanța, a regăsi confortul psihic, pacea sufletului (ce vorbă mare, dar ia-ncearcă s-o tulburi...) e greu de nu chiar imposibil. Și la ce bun "călcatul pe inimă" sau chiar "mîncatul de căcat"? Atunci mai bine nu. Și-aici o listă de priorități își poate stabili oricine.

În rest, că n-aș vrea la dentist, că n-aș dori să am de-a face cu antipatici, aroganți, mojici, sau n-aș dori să mă înfurii (*in petto* sau *in poculis*) privind ce ne livrează străzile, șoselele, ziarele, televiziunile, astea-s numai futilități. Dar care, și ele, ne macină încet, încet. Așa deci, ce (nu)-i de făcut?

ANDREI MEDINSKI

Ce nu aș dori să fac în anul 2009 este să nu mă mai prefac.

Să nu mă mai prefac că nu văd. Că lumea asta în care trăim a cam luat-o *la vale*. Că ne stăpânește pe toți o imensă dorință de a avea, de a poseda. Parcă am mânca cu două linguri. Parcă am bea cu două pahare. Parcă *am regula* cu două *ștromeleaguri* deodată. Uitând cu desăvârșire de stația terminus de

3/2m.

Fiecare face cum îl taie capul. Fără criterii. Fără repere. Trăim într-o *lume liberă!* Acolo unde profesiile liberale sunt atât de libere încât de unele nici nu mai este nevoie.

O lume liberă unde teatrul este depășit de realitatea imediată și se joacă cu altfel de actori, mai ofertanți decât profesioniștii sinistrați în *cutia italiană*.

Acolo unde muzicienii interpretează iar maneliștii fac muzica.

O lume unde este loc și libertate ca scriitorii să-și scrie cărțile, pe care oricum nu le citește nimeni.

Unde pictorii pot să-și facă treaba, așa cum știu mai bine, dar tot pe degeaba!

Lumea unde profesorii nu mai predau ci se predau. Scoțând pe bandă rulantă cortegii de analfabeți cu diplomă.

Lumea, lume unde... Ei și?..

PS. Bag de seamă că anul 2009 a debutat premonitiv. Nu mai putem arde gazul! (De pomană!)

Și totuși, e încă reconfortant și optimizant să crezi că DumNezeu o să ne ajute să ne împlinim menirea, destinul pentru care fiecare dintre noi am fost trimiși, aici, printre muritori.

DAN NEGRESCU

Multe... În general, dar mai ales în particular, caut să fiu terențian, adică "să dorești numai ceea ce s-ar putea realiza", căci altminteri, vorba lui Horatius, "Duc lipsă de multe lucruri cei ce-și doresc prea multe". Pe lângă acestea nu pot să omit un simțământ deloc plăcut dar adevărat: "Cine va pofti ceva se va și teme de ceva" (tot înțeleptul Horatius):

Și, cu toate acestea, om fiind și deci nimic din ceea ce este omenesc nefiindu-mi străin, nu pot să nu constat că și doririle negative sunt la fel de averse precum cele (oare?) pozitive.

Ca atare: în spiritul continuității românești, nici în 2009 nu-mi doresc să reprezint o cultură diriguată de ingineri, fizicieni și câțiva umaniști vânduți mitocanilor politici; nici în 2009 nu-mi doresc să fiu reprezentativ pentru un învățământ simiesc, copiind toate ineptiile europene și mândru de realizările în

domeniul demolării valorilor, printre care și a limbii și civilizației latine; nici în 2009 nu-mi doresc să merg la spectacole de operă, teatru sau concerte la care publicul melomitoan intră în sală cu recipiente fâșiatoare și cu șepita cu cozoroc pe cap; nici în 2009 nu-mi doresc să văd pe posturile naționale TV chibiți pe post de analiști politici, civili obraznici sau mai curând neobraznați, atoateștiutori, interlopi pe post de băieți interesanți, handicapate mintal cu inteligența coborâtă în fese, javre de ambe sexe orientate după culoarea la putere; nici în 2009 nu-mi doresc să fiu condus de alții, nici hormonal, nici gășcar, nici civil, nici militar, nici naval; nici în 2009 nu-mi doresc să am parte de parșivitatea unora pe post de diplomație, nici de tăcerea prostului pe post de înțelepciune; nici în 2009 nu-mi doresc să văd copaci vâruți în cadrul curățeniei de primăvară, nici borduri așijderi; nici în 2009 nu-mi doresc să văd cerșetori români, nici în Timișoara, nici la Viena, nici la Roma; nici în 2009 nu-mi doresc să-i atrag atenția poliștilor comunitar să nu scuipe cojile de semințe, fie dovleac, fie floare, la locul de muncă; nici în 2009 nu-mi doresc forme academice aberante de tipul imperativelor "nu zice!", "nu face!", "nu duce!", sau alipiri fără noimă precum "nicio" sau "niciun"; nu-mi doresc nici în 2009 să trebuiască să accept atâtea minciună în detrimentul ordinii și curățeniei pe care, de altfel fiecare și-o dorește în țărișoara noastră, cu condiția să nu începi cu el.

Speriat însă de propriu-mi negativism, ce urmează în fapt interogației provocatoare, voi urma învățătura înțeleptului Seneca, conștient și de faptul că oricum trăim într-un spațiu lampedusian al eternei nemișcări prin modificări; ca atare, dorind să fiu fericit, mă voi ruga zeilor să nu-mi îndeplinească toate dorințele.

LUCIAN P. PETRESCU

Fatalmente, cred că și anul acesta voi face câte ceva din tot ce n-aș vrea să fac... De ce să ies din tiparul național, să nu gîndesc negativ ? Iată, de votat, de pildă, am votat mereu negativ – respectiv nu cu cei insuportabil de răi, nu-i așa ? Așa se găsesc, în devălmășie, și multe alte opțiuni, pe care, cu mintea limpede, nu le-ai accepta

nicidecum. Și totuși... parcă aş vrea să mă intergrez în mișcarea *Slow*, să nu mă mai grăbesc ca un semidecerebrat, să nu mă mai integrez în turbionul aspirator de chiuvetă, să nu mă mai autolinșez în oglindă, rar, când mi se întâmplă să mă mai privesc (și nu vorbesc de oglinda de pe perete). N-aș vrea să mai înghit fraze cretine semioficiale, să mai citesc ineptii cu pretenții oraculare, să mai înfulec orice, fără rost, să mai scriu doar când mor de-obosit și de prost, (vezi – fac versuri de 2 lei, de vină mereu fiind doar alții, ori natura divină...) Gata cu versificația, gata cu retorica.

Pe scurt, n-aș mai face atîta rău, mie și celorlalți din jur. Iar apropo de **criză** – în limba chineză nu există un sens atît de univoc în pictograma cuvîntului, ci mai degrabă sensul multiplu de trecere, de schimbare, de provocare. La urma urmei, nu-i simțeați nevoia ? Pînă cînd mai putea dura asta, cum vreți să-i spuneți mascaradei mondiale care ne-a aspirat, cu aspirații naționale cu tot?

N-aș vrea, mă repet, să urmez calea instinctelor colective din anii trecuți. Fie și ciudat să mă port, dar nu la fel. La urma urmei, e chiar dictonul prea adesea rostit doar să fie spus: dacă vrei schimbare, în-cepe-o chiar cu tine. Nu vreau să mai separ viața mea profesională, culturală, socială, de cea intimă, emoțională, sentimentală. Nu vreau să mai impresionez pe nimeni, nu vreau să mai cer nici o garanție. Nu vreau să mă mai caut în *Who's who* sau în *Istoria Literaturii Române*, nu vreau să mă mai simt confundat prin renume. Ar fi cazul, *prieteni*, să începem, acum, să trăim. Poate, cine știe, mai e timp, a mai rămas oarece timp. Nu-i așa?

Nu mi-oi mai amîna sentimentele, rudimentele, condimentele, nu-mi voi mai alunga solemnitățile, libertățile, levitațiile, nu-mi voi mai cenzura libațiile. Nu voi mai uita de mine, pe cît mă va ajuta mîntea și sufletul, cine mai știe ? Înapoi la mine voi chema mereu ființele dragi, oricît ar fi ele de departe, himerele dragi, oricît ar fi ele de deșarte. Cuvintele, sunetele, culorile, sferele – adică, pe toate le voi lăsa să se apropie și să mă pipăie... Și, cine știe, poate mă vor reprimi pe sub poighița lor colosală. Pribeag și proscris, fiu rătăcitor și Caiafă.

Dar iertat, pînă-n cele din urmă... altfel, ce pot spera ?

MIRCEA PORA

Pentru că datorită vârstei pre-matusalemice (fiecare își simte anii în felul său), scrisul cursiv-cursiv, tip fluviu, pînă la adormirea cititorului, nu-mi mai este, în mod deosebit la îndemână, voi înșira, "pe puncte", ce n-aș mai dori să fac în 2009 sau ceva ce să se intersecteze cu acest subiect:

1.Spre exemplu, cu legi profund modificate, n-aș mai vrea veci-pururi-amin, să revin în învățămînt. Mi-ar rări și mai mult părul din care-mi concep, arhitecturez, frizura cataloagele, poziția "sub braț", trecerea absențelor, elevii cu claia cît stogul de fân, elevii-"problemă", elevii tunși chilug, elevele cu aere de Nicole Kidmann, cu vise de vedete care cred că Niagara e în sudul Chinei, îmbrățișările, săruturile lor ce nu arareori au ca teren de desfășurare direct mijlocul drumului. Mi-ar fi greu să mai stau și prin cancelarii unde discuțiile despre zacuscă, rețete-prăjituri, bărfe colegi, directori se încrucișează cu cele legate de tezele cu subiect unic, de noile dispoziții (Ha,Ha,Ha),privitoare la "bac", la banchetul "mic" sau la cel "mare". La sfârșitul acestor rînduri chiar că mă întreb..."Scriitoras de provincie vestic-românească,chiar ți-a plăcut ție meseria pe care ți-ai ales-o?... "Da"... dar numai în proporție de 20 la sută...

2. Nu mi-aș "ura" să umblu prin

apartamentul meu destul de vechi, întru inspectarea țevilor ce ar putea să curgă sau a tavanelor posibil a fi umezite de robinetele uitate deschise (și nu numai), de alții. Să zicem că te afli în plin efort al minții, chiar în explozie, cu răspunsurile pentru o anchetă literară sau pe undeva pe acolo și deodată... pic... pic... pic...receptezi din suava bucătărie sau chiar din toaleta pe care în urmă cu două ore o puteai considera printre cele mai reușite... din sud-estul Europei, o adevărată mândrie națională...

3.Nu mi-aș dori, asta chiar o spun pe cuvânt, să fac efortul de a transporta sub braț sau îndesată în vreo sacoșă o Istorie a Literaturii Române, de o dată mai recentă. Se circulă acum cu "ideile" pe sub cuvinte, sunt preferați creatorii care pînă și-n ultima celulă a ființei lor găzduiesc simboluri, mituri, rituri, datini, limbaje lunecoase, ultra-revelatoare, fiind cantonați în ermetisme, plonjând în abise etc. Cu magicul lor scris obțin adevărate "torturi" din care nenumărați buni cititori servesc firimituri spre a-și păstra intactă sănătatea. Mai altfel spus pe acești mari maeștri nu-i prea citește nimeni... căci, vorba ardeleanului... nu prea mere... Se căznesc, în schimb, snobii s-o facă și eu îi felicit pentru asta. În ce mă privește (iată confesiunea cum apare), s-ar putea ca de decenii întregi să fi scris degeaba. Prea sunt simplist, inteligibil, prea mă predau repede eventualilor cititori... Așa să fie...

4.N-aș mai vrea ca în anul acesta să mă opresc din sută în sută de metri și să-mi mai arunc în spate, ca la o comandă, ba o sacoșă, ba un sac, ca să nu zic vreun geamantan, vreo damigeană, un butoias, la rigoare un pietroi. Metaforic, nemetaforic, am destule poveri pe bietele-mi oase și tare m-aș bucura dacă domnul "BINE" sau fratele său mai mare, domnul "MIRACOL", m-ar opri din drum și mi-ar spune..."Stai, că din poverile astea îți mai luăm câte ceva, noi"...

ION SCOROBETE

Este fără echivoc dovedit, pe cale științifică, faptul că anii copilăriei în special, precum și cei ai adolescenței, în bună măsură, își lasă irevocabil amprenta pe trăsăturile de personalitate ale individului uman, cu bune și rele deopotrivă; modelul, modelarea fiind mai apoi chestiuni de afinitate, iar cum mediul montan al pădurenilor mei, din Poiana Ruscăi, mi-a oferit la discreție un climat dens, copios, atractiv într-o paletă largă și tonifiantă de posibilități de a imita cele mai năstrușnice, originale și inocente ocări, sudalme, ziceri de pustiu, afurisenii, care susținute și de un temperament specific munteanului, adică repede la mînie, iute din fire, s-au ținut scai de mine chiar și după ce am coborât la șes, cu aproape jumătate de secol în urmă.

A fost bine, a fost rău, nu știu!

Am meditat însă, adeseori, pe marginea fenomenului ori în timpul sau pe segmentul de înflorare a cuvintelor, în procesul de derulare a imprecăției că, trebuie aflată o modalitate de mă lepăda de acest neajuns, sub faldurile căruia mai risipesc energie încă, mai ales în preajma necuvântătoarelor, la Săcălaz, unde este ușor să fi săciit de una ori de alta.Dar, nici o nădejde. Mai ales când peste acele contexte spumoase de antrenare la maledicție, azi, spre exemplu, sunt nenumărtate prilejuri, motive, pricini determinatoare a-ți provoca ieșirea din pepeni, îți storc liniștea, ridică adrenalina la punctul de explozie și mărturisesc, momente de acestea se țin lanț de urma mea precum șacalii de umbra prăzii.

Poate și profesia de avocat, un butoi cu pulbere!

Însă, iată ce idee ciudată ? să mă socotesc eu, sau să mă desocotesc, ce nu aş vrea să

mai fac, dintre cele care am făptuit și nu au dat bine, sau dacă nu am făcut, aş putea pune în fapt dar, m-ar dezavantaja, mi-ar mototoli imaginea, ori mi-ar aduce vreun prejudiciu, moral, material, ori de altă natură că, și naturile acestea lucrează de acum în evantai, astfel că interogația, cum se poate vedea, s-a cabrat bine pe acea meteahnă, care nu se dă învinsă și care, deși învie prin suplete acele blesteme crude și insolite, zemoase, totuși, nu o mai vreau, și asta dincolo de dragostea și înțelegerea ce o port pădurenilor mei, zic, le ador înceștarea cu asprimile și vicisitudinile vieții lor de pe crestele muntelui, nu-i părăsesc, merg ades să stau în preajma lor și chiar îi provoc să mai suduie ca altădată dar !...

E un eșec, sau un fragment, bine-merci, concludent din povestea freudiană a actului ratat.

Aruncând o privire în jur, aflu că mai sunt și alte văgăuni, din care aripile sufeltului ar dori să decoleze, cu speranța, cu nădejdea că se vor îndepărta de metehne sau cum or fi ele calificate, printre care aceea de a nu-mi mai bate singur cuie în talpă, de a nu mai lua asupra mea păcatele altora, a nu mă băga unde nu-mi fierbe oala, și să nu intru în consens, să nu dau vrabia din mână pe cioara de pe gard, să nu mai repet greșelile în care m-am lăsat atras în trecutul nu prea îndepărtat, să nu mai dau ocazie polițiștilor de la rutieră să-mi aplice amenzi contravenționale, și nu în ultimul rând să mai angajez litigii la care nu se întrevăd șanse.

NICOLAE SÂRBU

Să vezi șmecheria naibii că noi, cei înclinați s-o luăm voluptuos pe sensul lui **NU**, suntem puși în încurcătură de o asemenea întrebare. Problema e cum să le selectezi și să le spui aceste NEDORINȚE, dintre care unele ți le-ai vrea tainice și bine pecetluite.

Mai ușor ești gata să recunoști că aștepți s-apară o nouă carte, să fii sănătos și iubit (hai sictir, de cine?), decât să te trădezi că nu-l mai vrei ales pe cutare politician și scriitor. Or că nu-ți dorești să auzi de găști literare și de premii ajustate de niște jurii care nici nu-ți citesc cărțile. Tu ai spune deschis, Luciane, pe cine anume **nu** l-ai vrea, în nici un caz, ales în fruntea breslei noastre?

Uite că deja mi se ndeplinește o dorință de acest tip: **nu** vreau să-mi pierd de tot simțul umorului și să le iau toate în tragic, așa cum contextul ne impune de multe ori.

Ca scriitor, dându-i dreptate lui W. Shakespeare, "vărul" care susține că "*Ce fericire că nu suntem prea fericiți*", n-aș dori să fiu **PREA FERICIT**. Vezi, Luciane, să n-apară scris împreună, că iese dandana cu ierarhul ortodox bănățean P.F. Daniel.

Experiența anilor trecuți îmi spune că această aspirație mi se va îndeplini întocmai. Adică, sigur **nu** voi fi **PREA FERICIT**.

Cei în cauză știm că starea de conflict de interese cu fericirea se dovedește favorabilă creației. Deși sunt gata să las de la mine și parcă aş negocia nițică fericire. Nu dăunează, totuși, prea grav scriitorului. Paul Valéry credea că "*Fericit e acela care știe ce l-ar face fericit*". Eu, un perdant consecvent, nu glumă, **nu** știu.

Altceva ce mi-aș putea dori în 2009? Vreo boală gravă or întâmplări nefericite și accidentale **să nu** mă ia de la masa de scris. Prea mult timp m-am purtat ca un dușman cu poezia mea. Lăsându-i pe alții să mă ignore și să mă dușmănească, **nu**-mi doresc să stau departe de creație. Capitolul la care mă consider încă mult dator.

Criticii literari **să nu** strâmbe din nas, fără să o răsfioască măcar, când în februarie vor avea în mână cartea mea de versuri "*Ferestre pentru labirint*" ,Editura "Grinta", Cluj-Napoca.

Noul primar al Reșiței **să nu** mă ducă mereu cu vorba, ca precedentul, **să nu** se mai tergiverseze necesarul proiect al unei noi biblioteci la Reșița. **Să nu** mai țin cărțile pe jos, pe ciment, prin spații improprii, pe la Comisariatul Militar.

Să nu mai am colaboratori ca N.D. Petniceanu, care anul trecut mi-a demolat bucuria de a-l fi putut omagia pe marele cărturar bănățean Paul Iorgovici, patronul spiritual al bibliotecii reșițene.

Să nu mai fim foarte săraci, într-o țară mare și bogată. **Să nu** mai privim toată ziua troglodiți pe ecranul tv., cu marele risc, pe termen lung, ca tinerii să vadă în aceste specimene modele de urmat. **Să nu** uite nimeni că nu-i vreo rușine în sine să fii român. **Să nu** ni se întunece nedrept zarea noului an.

Să nu ne amăgim că noile tehnici vor putea înlocui învățătura și frumosul din CARTE, indiferent pe ce suport va fi ea. Eu însumi îmi doresc **să nu** disper, câtă vreme voi putea citi și scrie o CARTE.

Anchetă realizată de
LUCIAN ALEXIU

OMUL. PE SUB RÂNDURI

CRISTINA CHEVEREȘAN

"L. Ciocârlie este în general *retras* și *meditator*. Deși este căsătorit și are și un copil, pare că nu-l interesează nimic altceva decât studiul [...] Nu are orgoliul de a funcționa neapărat în învățământul superior. Nu este nici lacom după bani [...] își îndeplinește cu conștiinciozitate și sarcinile cu caracter obștești care i s-au dat în cadrul Institutului – *nu este membru de partid și nu a fost nici UTC-ist* și deci sarcinile ce i-au fost încredințate au [fost] legate exclusiv de calitatea de cadru didactic". Așa apare profesorul timișorean în prima notă informativă selectată din propriul dosar de urmărire și plasată în *Addenda* celui mai recent volum al *Jurnalului* său. Despre cât de palpitantă i-a fost cu adevărat existența ce intriga Sistemul dau seamă însemnările adunate între 1978 și 1983.

Protagonistul "cu dinții de lână" este cel cu care ne-am obișnuit: Livius Ciocârlie acasă, în familie, cu prietenii, la masa de lucru, la redacție, la universitate. Nimic extraordinar, nepotrivit, nefiresc: spectacolul vieții alunecând prin fața unui observator neobosit. Portrete definite din câteva tușe și umplute de culoarea gesturilor, privirilor și cuvintelor. Fundalul unui oraș a cărui frumusețe interioară și exterioară se năruie sub igrasia unei epoci tot mai greu de îndurat. Șanse reale și ratate, gânduri răzlețe și recurente, vise decupate din realitatea cu nuanțe de coșmar sau comedie absurdă. În centru, "Ciocârliești", descinși dintr-un tablou de familie ale cărui prime elemente se regăsesc cu lux de amănunte și plus de afecțiune în scrieri anterioare.

Dorindu-se egal cu sine și autentic în consemnarea cotidianului, autorul de jurnal se supune unui interogatoriu mai aspru decât al oricărei instanțe. Legăturile de familie constituie aspectul cel mai delicat, punctul nevralgic al scrierii de sine. Pe când alții s-ar rezuma poate la lecturi, idei, note pe marginea întâmplărilor din afară, Livius Ciocârlie nu ocolește spațiul *dinăuntru*, tensiunile, întrebările, apropierea și depărtările inerente relațiilor de viață și sânge. Dimpotrivă, surprinde scene care îi dau de gândit, reacții, automatisme, replici aparent nesemnificative, esența conviețuirii ca serie de compromisuri – eșuate sau nu. Părinții, încremeniți în obiceiuri adâncite în timp, sunt descoperiți cu uimire, amuzament, melancolie sau detașare de după un paravan de rețineri:

"Mă gândesc la ei, la mine, la cât de inerti sufletește trăim. Am fost uniți până la întoarcerea de la facultate. Ei se lipseau de orice ca să-mi trimită câțiva bani, eu îi economiseam ca să le înapoiez o parte, trăiam la marginea inaniției, ei de grija mea, eu de grija lor. A urmat starea nefirească a traiului în comun, mama cu sentimentul că i se uzurpă din rostul ei, tata vrând să i-l apere, eu încercând s-o apăr pe T. Sentimente firești de pe urma cărora a crescut o iritare între noi. Acum, parcă nu-i mai iubesc decât în amintire. Ei văd în mine un ingrat. Ne judecăm cu răceală unii pe ceilalți. Am o apăsare permanentă, o au și ei. Avem momente în care am vrea să îndreptăm lucrurile, ne-a lipsit Dumnezeu de însușirea de a ne exprima un sentiment. Viața se întristează pe zi ce trece și nu-i nimic de făcut".

Tonul sumbru al unor asemenea pasaje ar putea indica un diarist cu irepresibile tendințe pesimiste, lucru perfect justificabil în contextul unor ani de privațiuni și umilințe. Intelectualul rafinat, desprins de material, se vede îngenușat de prozaicul necruțător al cozilor la lapte și rațiilor iraționale, economiei de căldură și electricitate. Presiunea lucrurilor mărunte se ascute,

bunăvoința, calmul, echilibrul interior, armonia căminului devin victimele unor circumstanțe aberante, ale unei rutine inadmisibile în normalitate: "Lapte, facultate, curs, somn, în cameră frig. Seara, la cină, mămăligă. Din untul fetelor nu vreau să iau, T. mă întreabă dacă să-mi pună un ou, știu că nu sunt nici zece în casă, mănânc numai brânză și mă ridic de la masă flămând. Mă acopăr cu patru pături ca să pot adormi".

Scriitorul nu se plânge. Nu în public. Refuză încăpățânat să dea glas slăbiciunii sau nemulțumirii altundeva decât în caietele de companie, zonă privilegiată a intimității. Uneori, unic loc de desfășurare; cel puțin în perioade experimentale, când scrisul, ciuitul, plimbarea devin unice mijloace de subzistență și informare. *Cum ar fi să trăiești fără să știi nimic?* se întreabă individul de bun simț agresat de deformările vulgare ale realității. Încearcă să o facă, scufundându-se în articole. Prilej de a deveni nesuferit, rânindu-și apropiatii, regretând, tot el, fără cuvinte: "Seara, în bucatărie, tata încearcă să facă politică, eu tac cu capul în mașina de scris, posomorât. Pleacă trist la culcare, probabil cu gândul la bătrânețe, când nu mai ești băgat în seamă".

Greutățile ce pot cultiva înțelepciunea, resemnarea sau detașarea filosofică erodează și nervii celor mai răbdătoare naturi. Izbucnirile nu au sens, explicațiile nu au rost. Depășirea crizelor stă dincolo de certuri, de plase mai mult goale, de alergătura zilnică, în înțelegerea complice, adâncă, a ființei de alături. Pentru ea, scriitorul mulțumește anecdotic, fără efuziuni: "Pe drum, sătul de ce se întâmplă, spun: Îmi trăiesc viața de parcă aș mai avea una iar de asta pot să-mi bat joc." Cedând plăcerii de a spune vorbe mari, adaugă că e o prostie să trăim împreună dacă însemnăm așa de puțin unul pentru celălalt. T. e stupefiat, "Atunci n-are rost să continuăm." La Pușa mănăcăm melci chinezești și bem coniac, cam mult. Ne întoarcem pe jos, la miezul nopții. E liniște pe Victor Babeș, lume multă, mai ales studenți străini, pe podul Michelangelo, iar liniște pe Loga, foarte plăcut. "Ți-a trecut? Mă întreabă T. – Mi-a trecut".

Dată fiind perioada acoperită de actuala secțiune din *Jurnal*, ieșirea fiicelor profesorului din copilărie pare emblematică pentru o generație: maturizare timpurie, responsabilizare în răspăr cu impulsurile vârstei, contact brutal cu valori răsturnate, nedumerire, adaptare. Personalități aparte, totuși, individualități pronunțate pe care tatăl le vede crescând și le admiră temperat, conform firii. Descrierea se face direct ["observ încă o dată ce fire bună are, ce caracter drept, generos, lipsit de orice invidie" – Corina] sau prin momente relevante ["Alexandra nu vrea să supere nici în lucrurile cele mai mici. Îi pun cremă de cacao și o întreb dacă să-i torn deasupra cremă de vanilie. Da, zice. N-o suportă, aflu mai târziu!]. Delicatețea observației, îngrijorarea mută, examinarea în profunzime compensează în scris expansivitatea emoțională absentă în fapt: "Am sperat să nu se înstrăineze și fetele în adolescență. Poate nu-i asta. E felul meu pasiv de a iubi și timpul prea scurt pe care-l petrec cu ele".

Timpul se risipește în spații alternative ale locuirii: birouri, amfiteatre, săli de ședință, redacția *Orizont*, străzi, terenuri de tenis. Pentru cunoscuți și necunoscuți, peisajul academic și cultural al Timișoarei începutului de deceniu 8 se va dovedi pestrile, populat de personaje respectate și respectabile, dar și de impostori ce înfloresc din mușcălaia regimului. Dacă ipocriziile și orgoliile se desfășoară nestingerit iar gesturile dezinteresate par desprins

dintr-un decor ireal, există și momente de reală comunicare intelectuală, solidaritate, spontaneitate, inteligență. "Să vedem peste zece ani ce s-a ales din ei. Mizez pe Vasile Popovici, Daniel Vighi și Marcel Tolcea", scrie profesorul Ciocârlie, formulându-și cu fler preferințele dintre studenți. Celor aflați la început li se adaugă Ioan Morar sau Mircea Mihăieș, dar și figuri deja formate, surprinse cu naturalețe ce vorbește despre apreciere și atașament (Adriana Babeți, Denisa Comănescu, Mircea Dinescu, Șerban Foarță, Nicolae Manolescu, Cornel Ungureanu și mulți alții) și prieteni de o viață, al căror profil ține mai puțin de sfera publică cât de teritoriul legăturilor de suflet.

În instituții și organizații, însă, totul decurge conform unui scenariu: păstrarea aparențelor, mulțumirea mai-marilor, angrenarea în roata bolnavă a sistemului de pile și relații. "Apucă-te și explică-i că n-a nimerit": rarismă corectitudine. Constrânsă de limite nementionate în manuale, sufocată de interese, existența liniară își pierde dreptul la farmecul propriei banalități. Relaxarea, bucuria sunt luxuri trecătoare: "Mă scol și încep să lucrez, fericit. Toate merg bine, sunt deștept, lucrul înaintează, se scrie despre mine, mă pot izola, la radio cântă Jacques Brel. Atâta numai că Jacques Brel a murit și nave americane se îndreaptă spre zăpăciții aia de iranieni. De altfel, nici fericirea nu ține mult".

Gândirea pe cont propriu devine incomodă, acțiunea instictivă – o dovadă a spiritului subversiv. Inutilitate, rizibil al eforturilor de păstrare a demnității în contextul în care coloana vertebrală e semnul unei dereglări periculoase iar calitatea – considerent minor față de atributele supunerii și lingușelii. "La ședința de catedră rog să se consemneze ce bătoșenii spun: că regulamentele sunt pentru toți, inclusiv pentru rector și pentru Minister. Am ajuns, mai zic, să fim priviți ca niște animale ciudate când încercăm să le aplicăm. M-am cam făcut de râs, mai bine tăceam". Chiar (d)enunțând evidențe, maestrul își păstrează nu doar calmul, ci și

LIVIVS CIOCÂRLIE
Cu dinții de lână. Jurnal 1978-1983
Editura Humanitas, București, 2008

doza de umor, auto-ironia tonică, dragă cititorilor fideli.

Episoadele de zăpăceală, renunțare sau suficiență, aluziile la mediocritate, marginalitate, diletantism, incompatibilitate cronică sunt reprezentative pentru rolul de personaj comun, jucat cu abilitate. Stările alternează cu egală autenticitate, existența pusă pe hârtie hipnotizează prin amestecul de trăire monotonă cu histrionism jovial. Avertismentul îl formulează însuși scriitorul, explicând atracția de literatură bună pe care *Jurnalul* său nu încetează să o exercite: "Joc comedia celui întristat de vârstă, sentiment inexistent la mine, și mă gândesc cât este de naiv să crezi că aflu ceva despre om din ce îți spune el. Numai ce-ți spune fără să știe că o face e interesant. Deci omul se citește pe sub rânduri, la fel ca un roman".

NOU la CURTEA VECHE

SCRISORI DESCHISE

GRATIELA BENGHA

Multe dispute a produs, în puținele luni de la apariție, cea mai recentă carte a lui Gabriel Liiceanu, *Scrisori către fiul meu*. Cu un autor care trezește reacții dintre cele mai diverse și lansată cu ștaiful Humanitasului, cartea a trezit imediat interesul criticii și al publicului. Cică unii cronicari scriu rânduri malițioase, în vreme ce alții nu se feresc de elogii. Însă, dincolo de verdictele criticilor și de psihoza colectivă a suspiciunii, cu siguranță că îndrăgostitul de lectură nu va rata *Scrisorile...* Odată deschisă, cartea seduce. Surprinde, atrage, irită. Orientează și captivează, cu toate fluctuațiile ei – ridicăte, nu fără grație, la rang de confesiune nudă.

Mărturisesc că a trebuit să-mi fac curaj pentru a lua în mâini *Scrisori pentru fiul meu*. Nu pentru că filosoful peratologiei mi-ar stârni inhibiții în lectură, ci mai degrabă din cauză că după *Ușa interzisă* era destul de greu să-mi imaginez o altă ușă (deschisă) spre explorarea sinelui. Ce mai avea de spus Gabriel Liiceanu despre el însuși, după destrămarea sistemului de iluzii din *Ușa interzisă*? Am început să citesc, așadar, *Scrisorile...* cu destulă precauție. Și a devenit limpede, după câteva pagini, că dubla reflectare a autorului, în registru diurn și nocturn, trece de *Ușa interzisă* și se continuă, firesc, în *Scrisori...* Sub înfățișarea apretată a epistolarului, se ascunde o enormă libertate de mișcare. A scriitorului și a filosofului, în egală măsură. Căci, la fel ca *Ușa interzisă*, dar cu alți reactivi ai procesului meditativo-confesiv, *Scrisori pentru fiul meu* e o carte care împletește firul literar cu vâna filosofică. Rezultatul e o țesătură străvezie, cu ochiuri largi ca pânza de păianjen, dar înzestrată în bună parte cu elasticitatea unui arc metalic.

S-a spus deja că oricine poate deveni destinatarul epistolelor. Acesta nu este doar Ștefan, fiul plecat de mulți ani în Japonia. Fiu e în primul rând cititorul, oricare cititor al *Scrisorilor...*, dar și - de ce nu? - acel cititor ideal pe care îl așteaptă toți scriitorii. Fiul de pretutindeni se transformă în personaj al dialogului epistolar, un personaj care absoarbe tăcut rândurile. Cât despre fiul real, trebuie spus că absența acestuia și discuțiile îndepărtate i-au prilejuit autorului redefinirea lui "a (se) exprima". Ele au dat brânciul cărții (după cum recunoaște Gabriel Liiceanu), fără a-i dirija conținutul. Conținutul se leagă de altceva mai profund, de explorarea simbolică a inimii. De expunerea ei totală, fără masca protectoare a toracelui. Operația de inimă, efectuată în Statele Unite, nu este doar o intervenție chirurgicală importantă, ci pune în discuție și problematica inepuizabilă a centrului ființei. Redimensionează raportul ei cu moartea, cu viața și cu *celălalt*, deschizându-i și ultima poartă a sufletului. Iminența clipei în care inima stă suspendată între viață și moarte provoacă eliberarea de convenții și de temeri, la fel cum inaugurează o călătorie în timp. În sfârșit, autorul epistolelor e liber să spună ceea ce, până acum, nu a spus.

Primele două scrisori țin de *American story*. De data aceasta, descoperirea Americii implică o poveste medicală și o nouă experiență culturală. Nevoia de a înfrunta o intervenție chirurgicală amplifică teama de moarte, căreia i se opun, terapeutic, șarje de umor, retrageri meditative și evocări încărcate de nostalgie. Aventura americană (cu mâncăruri tradiționale, cu generații unite

sub semnul *country* la concertul din Nashville sau cu delirul religios, deopotrivă sălbatic și rafinat, din biserica baptistă de pe strada 8) e privită cu un ochi atent la detaliu și sensibil la dinamica scenelor. Iar printre crizele de tahicardie și angoasă, prind din nou contur prima iubire, dansul atemporal cu Immaculata sau revelația propriului trup, la 13 ani: "E limpede că îmi atingeam corpul cerând o mângâiere pe care nu știam cine trebuie să mi-o dea. Singura pe care o cunoșteam era cea din copilărie: degetele mamei plimbându-se molcom peste sprâncenele mele înainte de a adormi. În schimb, mângâierea aceasta a mea avea ceva nefiresc. Cum să te mângâi singur? O adevărată mângâiere trebuie să vină din afara ta. [...] În mod confuz aveam senzația, făcând asta singur în așteptarea unei mângâieri fără identitate precisă, că ceva nu este în regulă. Și totuși, mi se părea firesc să-mi explorez trupul, iar prefirarea degetelor peste el îmi apărea simultan ca fiind o descoperire și o laudă a lui. [...] / Din dimineața aceea am început să-mi iubesc corpul, să-l urmăresc, să caut să-l surprind. Voiam să înțeleg de unde îi veneau splendoarea și misterul. Am devenit propriul meu *voyeur*." Narcisism revoltător? Nu ne putem grăbi să punem astfel de diagnoze, atâta vreme cât nu avem de-a face cu o autobiografie. Este limpede că *Scrisorile...* sunt impulsionate de experiențe de viață, dar de aici până la a confunda recurgera la persoana I cu caracterul integral documentar al epistolelor e cale lungă. Există o regie subtilă care șterge limita dintre adevăr biografic și ficțiune. La ea recurge autorul *Scrisorilor*. Nu e la îndemâna oricui și trebuie să ai stofă de prozator ca să o stăpânești.

În cazul lui Gabriel Liiceanu, cearta cu filosofia nu e un lucru nou. Ceea ce aduce nou de data aceasta este distanța pe care o așază între imaginea lui publică și el însuși. Ca oricare dintre noi, și filosoful are un trup. Se bucură de senzații sau se lasă chinuit de ele. Se înfioară în fața unor delicii culinare, adulmecă fermecat mireasma unui parfum și este chinuit, uneori, de sentimente. Mai mult ca niciodată, Gabriel Liiceanu (își) asumă realitatea trupului. O realitate a tuturor. Dar cartea nu vorbește despre noi toți numai prin capriciile corpului: se trece mereu de la o temă la alta, cu devieri neașteptate, care par să se lege de ritmul inepuizabil al vieții concrete. Odată cu tema, alternează tonalitatea, abordarea se schimbă și ea, gândul se prelungește în senzație și afectul se sprijină pe idee. Se jonglează cu gamele, trecându-se de la neliniște, nostalgie, frivolitate și umor la relaxare, patetism sau abstracțiuni filosofice. Reușita operației și întoarcerea la București nu provoacă pierderea apetitului pentru confesiune și meditație. Dimpotrivă. Explorarea afectivității continuă, căci au mai rămas multe straturi de redescoperit: afectiunea pentru casa copilăriei, aflată pe strada Dr. Lister 69, iubirea față de mamă și iubirea față de maestru – acel maestru care, în 1967, îi scria "Dăruiește-te, Rafail, dăruiește-te. E ceva de făcut, pe lumea asta. Toată problema este, cu fiecare: ce bucurii simple vrea să încerce. Și mi-ești drag pentru că ai bucuriile simple ale ființei complicate." Iar dacă se cunosc destule lucruri despre relația lui Gabriel Liiceanu cu Constantin Noica, se știau mult mai puține despre ceea ce se afla dincolo de treptele de marmură de pe Dr. Lister: istorii de familie sunt readuse treptat la viață, cu farmecul

lor vătuit sau cu desfășurări cutremurătoare, în timp ce ritualurile domestice ale mamei covârșesc, prin energie și simplitate, un univers în descompunere. Câte ceva din gesturile mamei, o fărâmbă din pudra prăjiturilor interzise sau forma mânerului unei uși din casa copilăriei se oglindesc, rând pe rând, în centrul afectiv al autorului. Evocarea lor ține, în primul rând, de un imbold personal, de necesitatea de a pune în efiegie ceea ce a dat sens continuității binelui, într-o lume dominată de rău.

Istoriile de familie prind contur din memoria afectivă, Kant, Cioran, Soljenițin, Derrida, Hegel, Schopenhauer se ivesc din ample construcții reflexive, inaugurate de un impuls sensibil. Ultimele scrisori pun în discuție *marile plăceri mici* pe care ți le oferi singur, dar și binele ("a face binele e, înainte de orice, *răsplătitor și profitabil*) sexualitatea ("...pulsunea sexuală neamuțită de nici o morală, care face ca viața să devină încălцитă ca un vrej de fasole") și iubirea: "Blestemul insuficienței eului se împletește cu cel al imposibilității cuplului și abia așa se obține blestemul complet al felului în care suntem «aruncați» în lume. [...] Dacă mă întrebi pe mine, toate cuplurile lumii ar trebui să se nască și să rămână sub pecetea tainei. Ca să-și salveze iubirea, cei doi trebuie să creeze pentru ea un spațiu și un timp în care să nu poată pătrunde nimeni."

Oricât de profunde ar fi considerațiile autorului, *Scrisorile...* nu eșuează pe terenul arid al abstracțiunilor. Îmbrăcate în faldurile lejere ale prozei, reflecțiile îmbină finețea plonjonului filosofic cu șarmul recuzitei literare. *Scrisori către fiul meu* își provoacă și controlează cititorul, lăsându-i, în același

GABRIEL LIICEANU
Scrisori către fiul meu
Editura Humanitas, 2008

timp, libertatea de a răspunde. Început ca o poveste medicală a inimii, epistolarul lui Gabriel Liiceanu s-a amplificat și a devenit "o poveste de inimă pur și simplu". Nu e o carte perfectă - cuprinde pasaje la care s-ar fi putut renunța. Dar, mai presus de toate, e o carte vie. Are pulsul ei inimitabil și o mare disponibilitate de a rodi. Contestată sau aplaudată, contează mai puțin. Important este modul în care zguduie inerția în care trăim, făcând ca fiecare dintre cititori să poată relua (și adânci) o idee, o senzație, un ecorșeu confesiv. Sau, mai mult, să-și poată asuma vulnerabilitatea și să se dăruiască.

LIBRĂRIA ESOTERA

(director Florica Petrean)

e s o t e r a

Sărbătorile nu s-au încheiat!

Librăria **ESOTERA** sărbătorește Cartea în fiecare zi!

Librăria **ESOTERA** înseamnă un program managerial dinamic, al mileniului 3.

ESOTERA preîntâmpină emoția examenelor de capacitate, bacalaureat și admitere fiindcă are o ofertă completă de manuale și auxiliare școlare (ghiduri, dicționare, culegeri, antologii, sinteze). Cea mai bună pregătire începe de la cărțile cele mai bune!

La **ESOTERA** găsești titluri de la peste 300 de edituri!

O ofertă care nu trebuie să îți rămână străină : cartea străină!

ESOTERA oferă albume, dicționare, beletristică în engleză, franceză, germană.

Ai nevoie de o carte și nu ai găsit-o?

ESOTERA onorează orice comandă și ți-o trimite acasă!

În atenția școlilor!

Pentru elevii silitori, oricând o carte poate deveni un premiu mult dorit.

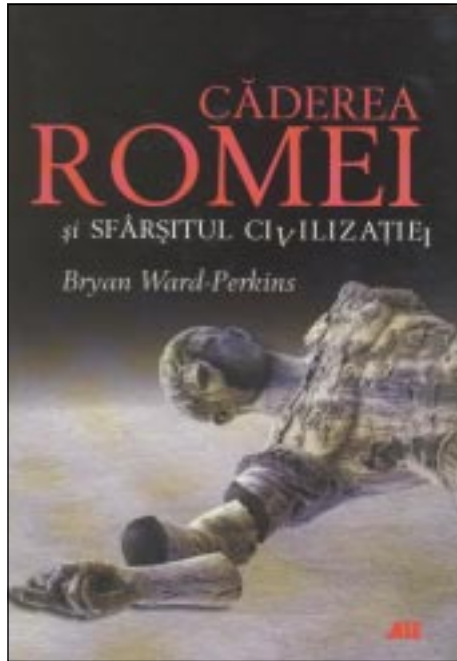
ESOTERA oferă cărți pentru serbările școlare la prețuri avantajoase.

Secretul nostru?

SEMNE FASTE ANUL ARE CLAUDIU T. ARIEȘAN

(I) Ca o urare de bun augur pentru anul literar și academic ce se profilează slalomând printre amenințări de recesiuni și panici cri-zate sună titlul volumașului de eseuri, prele-geri, interviuri și recenzii semnat de **Alexander Baumgarten, *Bună dimineața, filosofie!***, postfață de Mihai Maci, Editura Bastion, Timișoara, 2008, 147 p. Demersul universitarului clujean se dovedește, ca întot-deauna, incitant și viguros, plin de promisiuni și deja surzând la bilanțul unor împliniri autentice. Medievalista de la noi și, implicit, paideia umanioarelor autohtone îi datorează mult din revigorarea (sau, mai bune zis, reinventarea) vădită în ultimii ani și ple-doariile sale *pro domo* își găsesc astfel deplină acoperire faptică. Remarcabilă mi-s-a părut, de pildă, reperarea unei "patologii a spiritului filosofic" (și nu numai), îndeajuns de frecvente la noi: concentrarea asupra marilor subiecte într-un mod autocratic și izolat poate duce la supradimensionarea egoului "fiindcă îți ești ție însuși propriul reper" și te simți "fatalmente nerecunoscut de colegii de breaslă". Soluția rezidă în confruntarea cu colegii de pasiune și practicarea unei alternative practice ce te poate scoate din autism. Cum spunea G. K. Chesterton, e sănătos pentru minte și circumvecini să porți mereu cu tine o listă a domeniilor unde ești fie mediocru, fie nul, într-o buna cosmetică a orgoliilor personale, în loc să te împăunezi cu cele două sau trei zone la care chiar te pricepi! De semnalat și empatica postfață *Despre utilitatea inutilului* a lui Mihai Maci, care din pripa editorului a fost numită "pafață" deși e plasată la locul cuvenit în carte.

(II) **Bryan Ward-Perkins, *Căderea Romei și sfârșitul civilizației***, trad. Doina Lică, Editura All, București, 2008, 221 p. este o admirabilă monografie britanică, apărută în 2005 la Oxford University Press, despre

uluitoarea degringoladă socială și dezagre-gare culturală a lumii europene cu începere din veacul al V-lea. Bazându-se pe surse contemporane și mărturii arheologice de primă instanță, dotat fiind cu obișnuitul talent sintetic al insularilor, autorul descrie în tonuri

dramatice o societate romană post imperială care – la nivelul omului de rând cel puțin – a recăzut la standarde de viață corespun-zătoare comunei primitive și societății preisto-rică. Născut și crescut la Roma, actualul profesor de la Trinity College demonstrează că trecerea spre dominația germanică nu a fost deloc blândă sau lipsită de seisme, el conturând chiar o altă perioadă de tipul "dark ages": similară ca efecte poate doar cu cea resimțită de lumea grecească după invaziile nimicoare ale dorienilor și mai gravă decât cea mult și neargumentat trâmbițată de către detractorii marxiști ai Evului Mediu – cufun-dat de tomurile lor într-o beznă la fel de groasă ca tezismul ideologic sau neștiința lor de carte.

(III) În seria de mici antologii tematice din arealul patristic ce au împânzit librăriile diecezane de câțiva ani se înscrie și volumul ***Cuvântări de laudă la Adormirea Maicii Domnului***, trad. Parascheva Grigoriou, Editura Sophia, București, 2008, 182 p. Echiva-late din greacă, regăsim aici convenabil gru-pate omilii clasice dedicate Sfintei Fecioare Maria de voci răsunătoare ale creștinismului răsăritean precum Sf. Ioan Damaschin, Sf. Proclu al Constantinopolului, Sf. Modest al Ierusalimului, Sf. Teodor Studitul, Sf. Ioan al Evhaitelor și Ilie Miniati. Micro-florilegiul "praznic" reunește prin urmare scriitori bisericești bizantini din veacurile VII-XI, cu excepția Episcopului Miniati, care a viețuit într-o epocă mai apropiată nouă cronologic, prezentând-o pe "Împărăteasa cerului și a pământului în mutarea ei la viață, ca pe mijlocitoarea și cheazăuitoarea Învierii și a mântuirii tuturor". Demersul e lăudabil și din perspectiva dorită a înnoirii repert-oriului catehetic și omiletic al preoților orto-docși, ce s-ar cere împrosătat periodic mai ales cu prilejul marilor sărbători cu dată fixă ale creștinătății, când auditoriul predicilor ocazionale sporește semnificativ iar impactul pozitiv al unei retorici duhovnicești bine strunite și cizelate poate deveni major.

(IV) O altă culegere inspirată de texte biblice și ecleziastice dedicată elevilor și studenților teologi, care abia acum a ajuns (pe întortocheatele căi ale difuzării naționale) în librăriile timișene este **Gheorghe Badea, *Rugăciuni și psalmi în limba latină***, antologie, note și vocabular latin-român, Editura Sf. Mina, Iași, 2002, 265 p. Poet religios, traducător și profesor clasicist, autor de gramatici școlare, Gh. Badea a conceput un instrument de lucru "pentru a fi de folos elevilor seminariști și studenților teologi care încep studiul limbii latine; de asemenea, ea poate fi de folos tuturor celor care iubesc graiul strămoșilor noștri, celor care vor să-și împrosăteze cunoștințele și să-și reamin-tească rugăciunile în limba latină, precum și celor care găsesc o desfătare în lectura câtorva pagini din Sfânta Scriptură și din Sfinții Părinți". Care sperăm să ajungă și să rămână tot mai mulți.

PASSEGIATE ȘI PELEGERINAJE ELENA CRAȘOVAN

Publicată în colecția "Jurnal și Memorii", *Academia de pe Gianicolo* reprezintă o nouă întâlnire cu poetul clujean Adrian Popescu, acum în postura de eseist. Asociat grupării Echinox, apreciat pentru versurile diafane și "sensibilitatea catifelată", autorul a revenit după 1990 cu volume de proză în care îmbină rafinamentul cultural și tonul religios ecumenic, fără stridențe.

Cartea de față este încă o fericită sinteză. Textele sunt generoase, pentru un public larg: călători îndrăgostiți de Roma, pelerini, pasionați de memorialistică vor găsi în acest volum pagini simultan documentare și poetice, dense de informație, însă fără a pierde farmecul descrierilor.

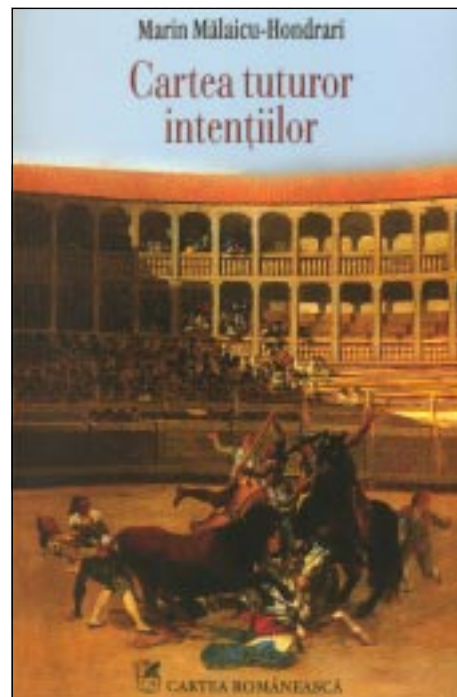
Prima parte a volumului, *Teme romane*, gravitează în jurul reperelor din capitala Italiei, reunind pagini de jurnal sau amintiri din călătoriile de studii sau din pelerinaje făcute la Roma. Autorul își exprimă în repetate rânduri rezerva față de "turismul cultural", oferind în locul "bifării obiectivelor", o cunoaștere în tihnă a Cetății, nu prin "locurile comune", ci prin descoperirea orașului viu, în ritm de *passeggiata*, de plimbare matinală în arome mediteraneene.

Primele eseuri, amintind de tonul confesiv rafinat al versurilor lui Adrian Popescu, sunt adevărate poeme în proză închinare Cetății. Tonurile Italiei renaștentiste se regăsesc în paginile de jurnal. În contemplarea panoramei orașului de pe coline (biserici, capele, cupole), în imaginarea scenelor istorice pe locuri acum liniștite, care desenează repere pentru "memoria culturală europeană", în atenția la detaliul cotidian se simte "gustul de vechime și actualitate romană", care poate îmblânzi nostalgia.

Fragmente descriptive alternează cu evocări ale Sfântului Francisc, ale noului Pontif, sau cu referiri la spiritualitatea Răsăritului creștin în tușe pastelate de primăvară latină. Valorile culturale și religioase, credința și prietenii sunt așezate constant dincolo de limitările confesionale. Trimiteri la nume familiare teologilor (Marko Rupnik sau Thomas Spidlik) fac din volum un reper pentru cunoscători, o invitație pentru neofiți.

Capitolele care sugerează și titlul volumului se referă însă la un alt spațiu privilegiat (arhitectonic, peisagistic, cultural): Academia de pe Girolamo. Paginile scrise în călătoriile "de studii", oferă o panoramă valoroasă și totodată recuperează, cu grijă pentru detaliu, importante documente din arhivele Societății Academice Române (SAR).

În comparație cu exilul parizian (mai combativ anticomunist), linia romană este mai puțin belicoasă, însă la fel de atentă față de ținuta academică, refuzând amatorismul ("ateneul culturalistic"). Acum clișeizata sintagmă a "rezistenței prin cultură" era atunci, pentru membrii Societății, forma curentă de manifestare. "Academia" a fost fondată de personalitățile exilului românesc la sfârșitul anilor '50, ca alternativă la instituțiile compromise din România comunistă. Între membrii marcanti (pe care îi regăsim ca semnatari ai numeroaselor scrisori și documente reporduse în volum) sunt amintiți Mircea Eliade, Virgil Ierunca, Vintilă Horia. Autorul încearcă totodată recuperarea unor intelectuali de prim rang, foarte activi în cercurile culturale din

ADRIAN POPESCU

Academia de pe Gianicolo

Editura Cartea Românească, București, 2008

Roma, însă rămași deocamdată în umbră pentru cititorii români. Între aceștia, Monseniorul Octavian Bârlea și Mircea Popescu, reputat italianist, animatorul Societății și principalul coordonator al *Revistei Scriitorilor români*, care a avut marele merit de a coordona un amplu proces de recuperare, pentru publicul occidental, a scriitorilor români interbelici (dar nu numai): Voiculescu, Blaga, Aron Cotruș, Ion Pillat, Adrian Maniu.

Recuperarea și redactarea în volum a corespondenței din arhivele Societății Academice nu se adresează doar cercului restrâns al istoricilor literari. "Chipurile conturate din epistole au pentru mine consistența unor personaje de roman", mărturisește Adrian Popescu. Evocările acestor oameni de cultură fixează ca temă centrală a cărții memoria: pornind de la pretextul științific al recuperării docu-mentare, autorul transformă cercetarea aridă în meditație poetică asupra a ceea ce rămâne dincolo de oameni, prin "darul răscumpărător al prieteniei".

În același registru, partea a doua a volumului, *Memoria fericită*, disimulează fine recenzii în amintiri literare, într-un aer de familiaritate cu textele și cu autorii acestora. Cele mai multe compoziții sunt "exerciții de admirație" față de vechi maeștri sau tovarăși de drum: Marian Papahagi, Rosa del Conté, Ovidiu Pecican, Aurel Rău, Octavian Paler. Tehnica eseurilor este aceeași: un eveniment cultural sau o întâlnire cald-umană, ale căror miresme radiază, contaminând spații largi ale memoriei, o întreagă operă.

În pofida acestor afirmații, tonul volu-mului nu este unul edulcorat. Admiratorii fără rezerve ai postmodernismelor pot fi surprinși de afirmațiile "tari", punctând "de-ruta și absolutismul modelelor democratice" cărora autorul le opune o axiologie cu teme-iuri în cultura mare și în dogmele creștine.

Cu o metaforă culinară pe care chiar Adrian Popescu o sugerează, volumul ni se oferă ca o savuroasă pizza memorialistică: preparată însă în tihnă, cu vervă, umor, duioșie... și mereu din cele mai alese ingrediente.

VOMITIV

ALEXANDRU BUDAC

Cu *Maestro*, Stelian Tănase reușește contraperformața de a scrie un roman fără nici o calitate. E confuz, plicticos, vulgar până la insuportabil, penibil de la prima la ultima pagină. Într-un cuvânt, ilizibil. Nu mă îngrijorează câtuși de puțin creșterea continuă a numărului unor astfel de cărți pe piață (m-aș mira dacă ar fi altfel), dar mă îngrijorează faptul că ele izbutesc, din nenorocire, să treacă drept literatură.

Maestro e un text despre România aflată în tranziție. Cea mai mare parte a acțiunii se petrece în studiourile unui post de televiziune, atât în culise, cât și în fața camerelor. Primele fraze te introduc într-o atmosferă (dacă "atmosferă" se poate numi tot acest conglomerat argotic) care nu se risipește până la sfârșit. "Povestea asta nu are sfârșit, dacă mă întrebi. Aceeași blenoragie netratată la timp. Obișnuitul futai de duminică după-amiază cu bărbățelu', când copiii sunt prin cartier la cinema. Dacă nu cumva și-o iau la labă prin colțuri întunecoase, zăpăciți de prima țigară. Vesel, nu ? Poate am o stare proastă, dar asta e altă istorioară. O s-o aflu la timpul ei, ține-ți firea. E o poveste despre amor, trădare și moarte." În primul rând, nu există nici o poveste, ci doar o defulare obscenă, logoreică, doldora de clișee (practic, Stelian Tănase bifează tot, de la mineriade la faimoasele gropițe din obrajii unei vedete tv, de la corupția politicianului român la târfa cu inimă de aur, fără să uite poantele prăfuite ale lui Mircea Crișan), desfășurată pe aproape șase sute de pagini exasperante. Naratorul e o femeie infirmă, Emilia T., ("Emiluța", cum singură își spune), locatară unui bloc mizerabil din București, dintr-un cartier care "miroase a pizdă, prezervative, tamponae, seringi. A proxeneți, a polițai, a complici." Scrie la o gazetă obscură, e înnebunită după telenovela *Nu lăsați femeile singure*, se uită la filme porno și deapănă amintiri (tot porno). Emiluța a fost mereu avidă de sex, și avidă a rămas până azi, în ciuda handicapului locomotor. "Sunt fostă curvă și *idem* în prezent." Trebuie să recunosc că acel "idem" e monumental. Copulațiile și masturbările sunt de un sordid menit, probabil, a te lăsa perplex, însă nu reușesc decât să te plictisească prin repetare, prin exces voyeurist. În fond, nu e chiar aceasta definiția pornografiei ?

Pe la paginile 19 - 20, după descrieri interminabile ce reiau aceleași obsesii genitale și după o sumedenie de peltele jalnice găesc, în sfârșit, un pasaj demn de atenție. El rezumă întregul roman, este un fel de *mise en abyme* cu iz de casa scărilor. "Vă plictisesc. V-am ținut prea mult. Secretul unei povești bine spuse e să tergiversezi. Amâni deznodământul, întârzii până celălalt își pierde răbdarea. Dacă simți când se apropie clipa asta, e *zeiss*. [...] Mă consideri, pesemne, o palavragioaică, o handicapată. Stau închisă în casă și sunt cam nevorbită. Te-am prins pe dumneata și îți umplu capul cu câlți. Ce poveste avem astă seară ? Bun, s-o vomităm peste simandicoasa dumneavoastră cămașă albă." Subtil artificiu auctorial ! Jos pălăria ! Carevasăzică, totul

e deliberat, faptul că ne plictisim ține de voința naratorului, de finețea artistică, de subtila manipulare a afectelor noastre. Și eu care credeam că mă plictisesc pe bune. "Voma" (cu varianta "borătura") constituie leitmotivul întregului roman și are o frecvență demnă de Cartea Recordurilor. Ți-e teamă să nu fii împroșcat. Noroc că distanța dintre text și cititor se dovedește astronomică. Așadar, nici un pericol.

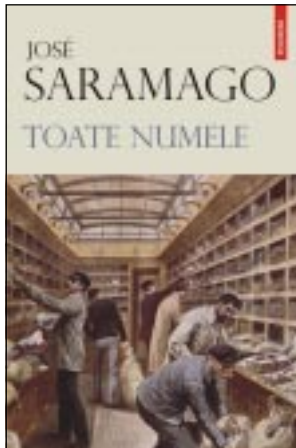
Celălalt personaj feminin e Tina Marcu, o vedetă de televiziune "mai bărfită decât un closet unde stau la pândă pederăștii." Comparație năucitoare. Ce mai aflăm despre Tina ? Că a fost colegă de cameră cu Emiluța în căminul studentesc (nu vă faceți iluzii, există și scena de lesbianism), că a devenit persona non grata în showbiz după ce a cerut pe post demisia unui ministru, că simpla ei prezență îi excită pe toți bărbații din platou, invitați și tehnicieni deopotrivă. Întrucât romanul e uriaș ca dimensiuni, dar cu miză nulă, există spațiu berechet pentru a ni se descrie, fie că ne interesează, fie că nu, ce i-ar face femeii fiecare dintre acești bărbați, în ce loc, în ce poziție, în care dintre orificii. Textul este împărțit pe scene, ca o filmare, chipurile, iar pauzele îi aparțin Emiluței, și așa mai aflăm ce se întâmplă prin cartier, la ce perversiuni se dedă preotul când ține crucea în mână, cine are diaree și cine e la ciclu, cum își "ia la rangă consoarta" colonelul Petruț și, desigur, cum se "borăște" în scara blocului. Toată preocuparea asta pentru formă m-a înduioșat. Oricât am încercat, n-am reușit să pricep rostul dublei organizări

VERTIGO

Dl José este un birocrat mărunț, aproape invizibil pentru șefii și colegii săi din Arhiva Generală a Stării Civile. În calitate de registrator, nu are prea multe de făcut, dar cele câteva obligații profesionale sunt stabilite cu strictete. Orice abatere este sancționată imediat, întrucât Arhiva nu-și poate permite erori. Toate numele celor care se nasc, dar și numele celor care mor dincolo de zidurile ei străvechi, aici se află. În timpul liber, dl José colecționează fotografii și date despre celebrități. Decupează reviste. Stabilește topuri. Faptul că locuința lui are un zid comun cu instituția îi permite mici incursiuni în Arhivă după orele de program, doar pentru a lua din dosare informații utile pentru colecție. Într-o zi, hazardul rățăcește printre fișele oamenilor faimoși, cartonașul cu datele unei femei de 36 de ani. Viața dl José nu va mai fi la fel după ce ia hotărârea să pornească în căutarea ei. Însă dl José are rău de înălțime, iar aventura lui e ascensională. Cum o va scoate la capăt ?

Efectul straniu al parabolei lui Saramago este intensificat de marea discrepanță dintre așteptările cititorului (în orice roman detectivist vrei mereu acțiune, cât mai multă acțiune) și lentoarea deciziilor protagonistului (funcționarul alege întotdeauna drumul ocolit). *Toate numele* este o carte răvășitoare despre fragilitatea frontierei dintre viață și moarte, o emoționantă hermeneutică a semnelor pe care le lăsăm în scurta noastră trecere pe pământ, o revelare atroce a înfățișărilor iubirii în actuala eră a informației. Ultima sarcină primită de dl José de la șeful său desăvârșește povestea, iar noi, cititorii, ne dăm seama că stăm pe ultima treaptă a unei scări înalte căreia nu-i vedem baza. Cum o vom scoate la capăt ?

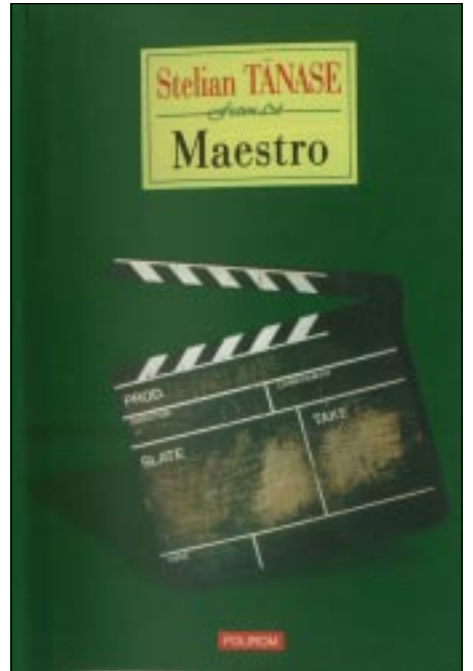
José Saramago, **Toate numele**, traducere din portugheză și postfață de Mioara Caragea, Polirom, 2008

a narațiunii. Stelian Tănase nu are stil și nici imaginație, personajele sunt doar nume pe hârtie, intriga lipsește cu desăvârșire, iar peste capacitatea autorului de a orchestra voci ar fi bine să coborâm cortina. Nu se întâmplă absolut nimic în carte. Din când în când, cititorul este întrebat dacă se plictisește, și atunci i se propune încă o scenă de sex sau, dacă nu-l ajută imaginația, i se sugerează să mute programul pe canalul porno.

Tina Marcu trebuie să facă o emisiune (un film?) cu Avram Duca, faimosul scriitor român aflat în exil. Supranumit "Maestro", după titlul celei mai vândute dintre cărțile sale, Duca este descris la început drept un personaj controversat, greu de interviewat și destul de misterios. Ca să pătrundă în vila din Paris a scriitorului, echipa de televiziune trebuie să treacă prin tot felul de formalități. Ei bine, odată ce-și face apariția, Duca începe să se comporte și să vorbească precum ultimul derbedeu. Nici o diferență între vocabularul său și vocabularul Emiluței. De pildă, le povestește celor prezenți de ce vrea să facă infarct într-un bordel și cum s-a "pișat" pe statuia lui Lenin. În cele din urmă, pune ochii pe Tina, iar Tina "s-a umezit la fofoloancă." Nu că ne-am fi așteptat la altceva.

În rest, violuri, masturbări nenumărate, înjurături, platitudini și, desigur, vome. Începi să crezi că editorii din România dorm duși. Dacă personajele lui Dan Sociu aveau nevoie de șaizeci de pagini pentru a se masturba, personajele lui Stelian Tănase au nevoie de șase sute și de răbdarea unui cititor complet retardat ca să le parcurgă. Totuși, o întrebare mi-a stăruit în minte. Oare de ce reprezentările sexualității în literatura și cinematografia autohtonă (indiferent că e

STELIAN TĂNASE
Maestro
Polirom, 2008

vorba de scriitori ori cinești veritabili sau, dimpotrivă, complet ratați) sunt atât de dezgustătoare ? Puținele excepții mai degrabă confirmă regula. Masturbarea și sexul "pe la spate", brutal, sunt fixațiile multor autori, mai ales de după 1989. Nici înainte nu a fost cu mult mai bine, dacă ne amintim că locul întâi în topul preferințelor cititorilor amatori de scene decoltate era ocupat de episodul violului din *Răscoala*. Dar să nu ne legăm de canon. Poate ar fi interesant un studiu pe această temă.

Grosolan și cacofonic, dizgrațios precum un tomberon în care putrezesc toate cuvintele de la periferia vocabularului, romanul lui Stelian Tănase îți răsplătește într-un singur fel timpul pierdut cu lectura: îl uiți imediat.

HIPERPLICTISEALA

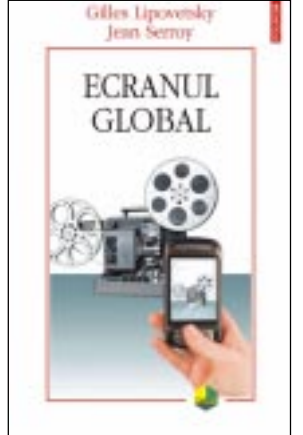
După ce am citit *Amurgul datoriei*, am jurat să nu mai pun niciodată mâna pe o carte semnată de Gilles Lipovetsky. Autorul francez face parte din acea categorie de intelectuali harnici, dar fără sclipire, care nu înțeleg că munca într-un departament sau într-o facultate de Filosofie nu te face automat filosof. Mi-am încălcat jurământul. Rău am făcut. *Ecranul global* conține vreo trei idei pentru a căror argumentare ajungeau două pagini: 1. Ecranul mare al cinematografului a fost înlocuit de o sumedenie de ecrane mici (televizor, computer, mobil, iPod ș.a.). 2. Totul este "hiper" în lumea de azi (*hiperconsum*, *hipercapitalism*, *hipermedia*, *hiperspectacular*, *hiperindividualism*, *hipercinematograf*). 3. "Pieței globale" îi corespunde "ecranul global".

Chiar era nevoie de ditamai cartea ? Autorii sunt preocupați doar de progres, statistici, încasări, ani și scornesc tot felul de formule pleonastice ("rețeaua rețelilor"), oximoronice ("modernitate primitivă") sau, pur și simplu, stupide ("era vidului") ce se vor pătrunzătoare. Abordarea datorează mult teoriilor lui Jean Baudrillard, însă nu reușește nici să le disloce, nici să le ducă mai departe.

Cât despre filmele menționate... găsești informații mai interesante pe imdb.com și pe carcassele DVD-urilor. Filme de autor și blockbusters hollywoodiene sunt alăturate fără discernământ și fără alt criteriu decât cel cantitativ. Recomand volumul ca somnifer.

ALEXANDRU BUDAC

Gilles Lipovetsky, Jean Serroy, **Ecranul global**. **Cultură, mass-media și cinema în epoca hipermodernă**, traducere din franceză de Mihai Ungurean, Colecția Plural M, Polirom, 2008

EMINESCOLOGI ÎN INTERVIURI

DUMITRU VLĂDUȚ

Ultima carte de până acum a lui Alexandru Ruja, critic cunoscut al poeziei românești contemporane, autor al unor importante sinteze despre literatura din Vestul țării, al unor interpretări despre scriitori români de primă însemnătate din trecut și de azi ca și al celei mai reușite monografii despre Aron Cotruș este complet diferită de contribuțiile sale critice anterioare. Este vorba de volumul *Interviuri eminesciene*, cu subtitlul foarte semnificativ *Actualitatea lui Eminescu*, reunind o seamă de interviuri realizate cu nouă eminescologi români în 1989, anul de sărbătorire a centenarului morții poetului. Interviurile erau lansate în acel an spre a fi publicate în revista "Orizont", cu intenția de a fi adunate în volum care, din varii motive, nu a mai putut apărea atunci. Numai două dintre ele (cel cu Iosif Cheie-Pantea și cu Constantin Ciopraga) apăreau după 1989, în 1990, cel de-al doilea însă nu în "Orizont", ci în revista bucureșteană "Jurnalul literar", serie nouă. Interviul cu Gh. Bulgăr este tipărit însă abia acum.

Cum opera eminesciană rămâne perenă iar personalitatea poetului își păstrează atributul exemplarității, interviurile și-au păstrat intactă valabilitatea, apariția lor în volum în preajma comemorării a o sută douăzeci de ani de la moartea poetului fiind de aceea pe deplin îndreptățită. Pe de altă parte trebuie observat că este vorba de cercetători de seamă ai creației și personalității lui Eminescu, mulți dintre ei chiar de excepție: Dimitrie Vatamaniuc, George Munteanu, Edgar Papu, Gavril Istrate, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ioana Em. Petrescu, Iosif Cheie-Pantea, Constantin Ciopraga, Gh. Bulgăr, iar răspunsurile lor la întrebările adresate sunt pline de interes și viabile peste timp. Sunt cei care au răspuns, firește, solicitării criticului, invitațiile fiind adresate mai multor eminescologi decât cei menționați.

Trebuie spus din capul locului că au fost formulate întrebări esențiale pentru eminescologia românească aflată în 1989 într-un context special, și anume finalizarea ediției naționale Eminescu sau *Integrala Eminescu* așa cum i s-a mai spus.

O întrebare ce se regăsește în aproape toate interviurile este în legătură cu perspectivele pe care publicarea ediției integrale Eminescu le deschide eminescologiei contemporane. Întrebarea își are importanța ei deoarece anul centenarului morții poetului părea să aducă și împlinirea unui deziderat major, și anume apariția ediției tezaur Eminescu. Această ediție, cum arată autorul însuși în scurtul său cuvânt introductiv intitulat *Eminesciana*, își are o istorie lungă și complicată "încât se poate vorbi de un adevărat roman al ediției Eminescu (s.a.)" (p. 8). Alexandru Ruja reface în liniile esențiale acest "roman al ediției Eminescu", început în 1929 de Iorga, an când criticul propunea într-o conferință editarea integrală a operei eminesciene, romanul fiind doar pe cale a fi încheiat în 1989. Aceasta pentru că, spune autorul în prefața volumului său, "În 1989 nu am avut *Integrala Eminescu*, deși credeam că o vom avea" (p. 10). Eroul acestui roman rămâne, oricum, Perpessicius, intelectualul de mare probitate care se angaja în această muncă uriașă și ținea să respecte principiile unei riguroase calități, trasând planul ediției și realizând primele trei volume din ea.

Apariția atât de târzie s-a datorat, firește, unor dificultăți diverse, iar D. Vatamaniuc, coordonatorul ediției de realizare a ediției naționale Eminescu în momentul 1989, este cel mai în măsură să le explice. Răspunsurile în privința perspectivelor deschise

eminescologiei de publicarea *Integrala Eminescu* sunt pline de interes. Toate evidențiază, firește, însemnătatea imensă a acestei mari întreprinderi culturale.

Motivele acestei importanțe se pot grupa în câteva categorii. Pentru George Munteanu temeiul esențial constă în ceea ce s-ar putea numi "democratizarea eminescologiei": nu numai un grup foarte specializat se va putea documenta la Biblioteca Academiei asupra manuscriselor, căci opera eminesciană va putea fi cunoscută de toți cercetătorii din țară ce simt atracție spre studiul ei integral. Alții, cum este Ioana Em. Petrescu, cred că importanța ediției tezaur constă în reînnoirea metodologiei de cercetare datorită șansei criticului de a descoperi punctele de generare a operei precum și în reconstituirea integrală a universului spiritual eminescian exprimat doar parțial în antume.

În foarte strânsă legătură cu întrebarea la care ne-am referit este aceea dacă editarea publicisticii eminesciene va aduce cu sine o reevaluare a creației poetului național. Răspunsurile oferite sunt în mare măsură negative, în sensul că publicistica nu va aduce reevaluări majore în eminescologia românească. Pentru foarte mulți din acești exemplari cercetători ai personalității și creației lui Eminescu, editarea integrală a publicisticii va permite însă conexiuni mai strânse cu celelalte sectoare ale acestei creații, în special cu lirica, îngăduind o mai precisă luminare a semnificațiilor ei. Tocmai credința în existența unei unități organice a creației și gândirii eminesciene, ca și a necesității conexiunilor la care ne-am referit, îi determină pe unii eminescologi, în special pe G. Munteanu, să afirme iminența unei reevaluări în eminescologie.

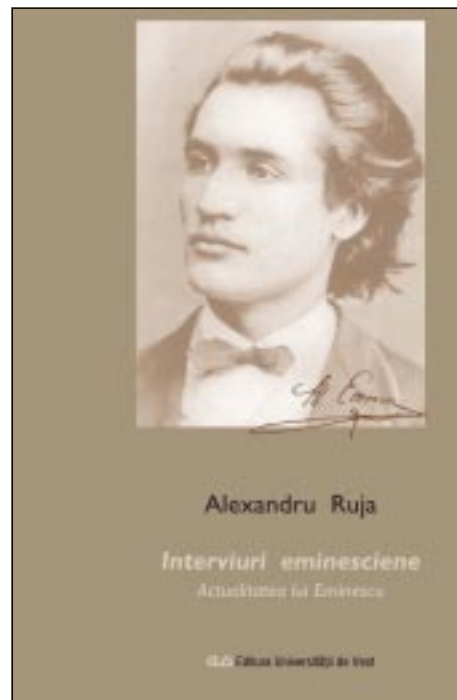
O întrebare extrem de importantă privește actualitatea lui Eminescu. Răspunsurile eminescologilor lui Al. Ruja sunt puternic afirmative și semnificative, cu atât mai mult cu cât după 1989 s-au ivit unele voci de-a dreptul inverențioase care contestă actualitatea poetului sau gazetarului ori alte laturi ale creației sau personalității lui. Foarte convingător vede Ioana Em. Petrescu actualitatea lui Eminescu, critic care o identifică cu perenitatea operei eminesciene pusă în valoare de trei direcții critice din acel moment: 1. protocronismul, valorificator al prefigurărilor veacului XX în intuițiile eminesciene, 2. optzecismul, cu atitudinea lui demitizantă care află actualitatea lui Eminescu în poezia pamfletară și a cotidianului prezentă mai ales în postume; 3. poezia stănesciană, critica și filosofia ce au ca obiectiv problematica ființei și existentului care valorifică marea poezie postromantică, în special *Odă în metru antic*. Există eminescologi precum G. Istrate, D. Vatamaniuc sau Zoe Dumitrescu-Bușulenga care descoperă actualitatea lui Eminescu în semnificația etică a creației și personalității eminesciene sub raportul civismului și al istoriei sau în exemplaritatea tipului uman și etic.

O altă întrebare majoră în interviurile lui Al. Ruja privește rolul Transilvaniei în formarea personalității eminesciene. Bun cunoscător al raporturilor poetului cu Transilvania, Al. Ruja scrie între altele despre prezența Transilvaniei în biografia poetului: "Poetul a fost fascinat de Transilvania încă din adolescență, până când nu i-a bătut drumurile, dar i-a cunoscut istoria și cultura. Prin Eminescu, *partea* devine temă literară." (p.11) Călătoriile și interesul poetului pentru Transilvania ar fi "o esențială componentă a personalității sale" (p.12), între altele și datorită faptului că această provincie

se află la originea neamului, iar originile sau trecutul sunt pentru el un ferment al dezvoltării și evoluției. Aceasta ar fi explicația locului confortabil pe care Transilvania îl deține în publicistica eminesciană ori în creația poetică sau dramatică. O parte din aceste idei consună, firește, cu acelea ale distinșilor eminescologi intervievați, ei evidențiind fără excepție ponderea mare a Ardealului în alcătuirea personalității și creației eminesciene. Pentru C. Ciopraga, de pildă, Transilvania este o componentă uriașă a scrisului și omului Eminescu, "inima etnosului nostru" (p.77), identificabilă în atâtea împrejurări ale biografiei sale, în creația lirică sau romanesă din *Geniu pustiu* sau în cea publicistică de la "Timpul".

O preocupare constantă a lui Alexandru Ruja este de a afla de la eminescologii interviurilor sale în ce constă responsabilitatea față de Eminescu. Răspunsurile sunt destul de diverse și instructive. O atitudine ce relevă cu adevărat responsabilitate față de Eminescu și cultura română se desprinde din răspunsurile Ioanei Em. Petrescu. Ea sesizează riscul abordărilor diletante provenite din entuziasmul necritic față de poet întrucât acesta a dobândit în cultura română proporțiile unui mit național. După opinia noastră tocmai asemenea abordări pot duce la o saturatie critică ce atrage atitudini de respingere a lui Eminescu, abordări de care poetul nu este, în fond, cu nimic vinovat. E mai mult ca sigur și faptul că anumite opinii publice așa-zis demitizante, dar negativiste în fond prin atitudinea de refuz complet al personalității și creației eminesciene, își află în asemenea interpretări o parte din explicații.

Foarte actuale și necesare mai ales azi în contextul proliferării scrisului prea lejer față de adevăr sunt și considerațiile de la amintita întrebare ale aceleiași Ioana Em. Petrescu vizând o etică a scrisului și existenței individuale. Alți eminescologi, precum Iosif Cheie-Pantea identifică în Eminescu "un model de superioară umanitate" (p.70), responsabilitate față de el constând, în consecință, "în încercarea de a ne apropia, cât se poate, de luminile acestui model" (p.70).

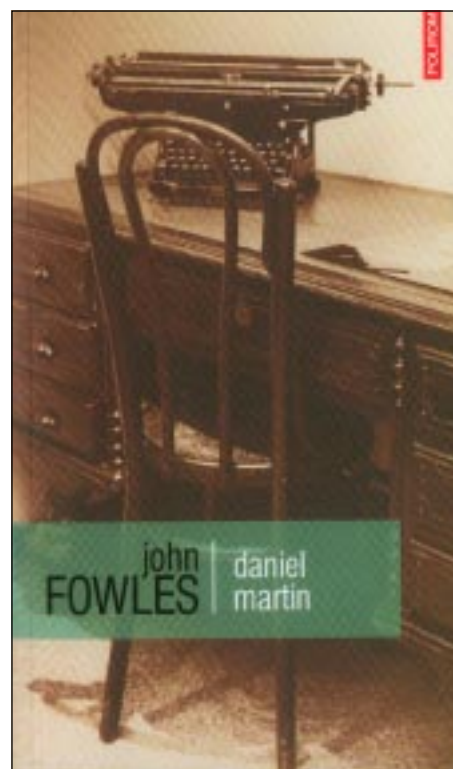

ALEXANDRU RUJA
Interviuri eminesciene. Actualitatea lui Eminescu
Editura Universității de Vest, Timișoara, 2008, 130 p.

O întrebare adresată aproape tuturor celor intervievați se referă la stadiul receptării lui Eminescu în lume și la măsurile ce ar trebui întreprinse pentru cunoașterea adecvată a creației sale în străinătate. Toți eminescologii evidențiază, bineînțeles, redusa cunoaștere a culturii și literaturii române în lume, inclusiv a operei eminesciene. Răspunsurile sunt variate și nuanțate asupra acestei situații, iar factorii de răspundere ar trebui să mediteze pentru a depăși impasul amintit.

Carta lui Alexandru Ruja, deși nu e deloc voluminoasă, cuprinde atât de multe idei generoase ale eminescologiei românești din 1989 valabile însă și astăzi, făcând parte dintre acelea care onorează îndemnuri latinești precum *Non multa, sed multum*.

NOU la POLIROM

MAGNIFICII LIMBII ROMÂNE

Urmare din pagina 5

— Istoria recentă a marcat schimbări rapide, statele ex-comuniste au fost integrate într-un timp relativ scurt în Uniunea Europeană și, ca atare, aceste țări – care păreau atât de distante de noi, mult mai departe decât o arată numărul efectiv de kilometri care ne separă – au redevenit apropiate, vecine, în cazul Italiei mai întâi prin migrația întreprinzătorilor italieni mai ales în zona de vest a României, apoi prin afluxul românilor în Italia, cu precădere în regiunile nord-orientale ale Peninsulei. Într-o evaluare viitoare se va putea vedea mai bine că aceste noi raporturi au fost și continuă să fie importante și pozitive. Este însă necesară o viziune mai cuprinzătoare și pe termen lung, pentru că la privirea pe termen scurt se văd mai degrabă problemele. Așa s-a întâmplat, de exemplu, cu imigrația în România a întreprinzătorilor italieni care a fost inițial percepută într-o lumină nu tocmai bună, unii fiind considerați, nu pe nedrept, oameni de afaceri fără scrupule, apoi aceste aspecte au fost redimensionate și cred că astăzi se poate vorbi despre o contribuție utilă României, după cum a fost cu siguranță utilă celor care au investit plecând din Italia. Un fenomen important, așadar, a cărui dinamică pare a înregistra o treptată diminuare.

În ceea ce privește imigrația românilor în Italia, aceasta a comportat diverse probleme care, în parte, nu puteau fi prevăzute. S-a crezut că va fi o imigrație mai ușor de gestionat decât aceea a altor popoare, în special din aria mediteraneană, ale căror probleme de natură religioasă și de mentalitate presupun o integrare mai dificilă, care nu poate eluda, în unele cazuri, chiar chestiunea complexă a terorismului în Europa. Cu toate acestea, și imigrația românilor în Italia a cunoscut momente dificile, mai ales, în mod paradoxal, după intrarea României în Uniunea Europeană. Dacă vrem să spunem lucrurilor pe nume, cred că dificultatea majoră se datorează imigrației populației rome, așa cum s-a întâmplat în Germania cu mulți ani în urmă. Dat fiind că etnicii romi sunt cetățeni români, a existat în Italia o percepție a întregii comunități românești în legătură directă cu numeroasa prezență romă. Italienii îi cunosc bine pe 'țigani' pe care îi identifică în continuare cu acest nume și care la noi sunt în marea majoritate nomazi. Din ideea greșită de a nu opera distincția dintre romi și români în general s-a provocat o problemă enormă. Deși se aștepta la o sosire masivă a romilor în Italia, guvernul italian nu a pregătit acel tip de primire necesară pentru această populație care are nevoie de un tratament specific, adecvat unui *modus vivendi* diferit de cel al altor etnii și care nu s-a schimbat (sau s-a schimbat puțin) de-a lungul secolelor. Astfel, dacă Italia ar fi cerut și primit un ajutor și sprijin financiar din partea Europei, orientat spre problematica romilor români (dar guvernul italian nu l-a cerut!), s-ar fi putut înfrunta problema romilor în timp util și, cred, cu un relativ succes. Acest lucru nu s-a întâmplat și, în schimb, prezența romilor a cauzat un număr de incidente care au fost atribuite *tout court* comunității românești, declanșând un adevărat 'caz' internațional. În acest 'incident' internațional, consider că guvernul italian a acționat fără prudența care se impunea și, probabil, fără cunoașterea temeinică a situației, ceea ce, personal, mi-a provocat o durere profundă. M-a îndurerat mult și m-a dezamăgit, în această situație, și reacția unei mari părți a poporului italian, pe care o consider ca inspirată dintr-o pură xenofobie și dorință

de discriminare.

— **Cum caracterizați evoluția relațiilor culturale italo-române în perioada de după 1989?**

— Am văzut cu plăcere, citind ziarele, nu doar că produsul intern brut al României a crescut semnificativ, ci și că perioada de mare dificultate – care părea insuperabilă după căderea comunismului, dat fiind că se tot prelungea – se poate spune că a fost depășită. Este, cu siguranță, un proces complex, în cadrul căruia o parte din populație își îmbunătățește nivelul de viață, iar o altă parte riscă să trăiască, dimpotrivă, mai greu chiar decât înainte. Relativa îmbunătățire a nivelului de viață s-a reflectat imediat și în ceea ce privește activitatea culturală. În anii de sărăcie și tristețe din timpul comunismului, erau puține lucrurile pe care România le îndrepta spre Italia, însă după 1989 s-a înregistrat o mare deschidere, inițiată prin activitatea promovată de Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică din Veneția și de Accademia di Romania la Roma. Aceste instituții reprezintă pentru mine adevărați poli ai culturii române în Italia. Am participat de-a lungul timpului la diverse manifestări pe care le-au organizat și pot spune că activitatea lor a devenit tot mai articulată și vivace, susținută fiind de persoane de valoare; numărul inițiativelor culturale pe care le propun este, de asemenea, remarcabil, ceea ce constituie, evident, un motiv de bucurie. Se simte o atmosferă nouă, după cum se simte dispariția celui complex de inferioritate care s-a creat și s-a acumulat, desigur, în cursul anilor. Așadar, impresia generală este că lucrurile merg din rău în... bine, că există o evoluție ascendentă.

La scară mai largă se poate observa, în același timp, că însăși linia culturală este în schimbare, de la o cultură în trecut poate prea 'elitistă', la formele actuale de cultură în direcția opusă, de multe ori prea accesibilă, care urmărește un succes superficial. Acestea sunt probleme cu caracter general care privesc Italia, România, dar și lumea contemporană în ansamblul său, aspecte inerente globalizării, desigur, care ar merita o discuție aparte.

— **Dat fiind că v-ați ocupat de presa periodică românească existentă actualmente în Italia, cum vedeți rolul pe care îl are aceasta în agregarea și reprezentarea comunității românești?**

— Nu sunt, desigur, un expert în această chestiune, însă am încercat în mai multe intervenții să atrag atenția asupra existenței unei prese periodice constituite din publicații săptămânale sau lunare care apar la Roma și în alte câteva centre ale Italiei septentrionale. Cumpăr, în general, aceste ziare, așa cum cred că fac și românii de aici, la chioșcurile din zona gării, cumpăr câte trei-patru de fiecare dată și le citesc cu atenție, găsesc că sunt de un real interes, deși unii, probabil, le-ar putea privi cu îngăduință. Am aici în vedere faptul că, atunci când Italia a avut o emigrație – eram tânăr în perioada aceea – care a atins, dacă nu mă înșel, circa patruzeci de milioane de persoane în decursul câtorva decenii, indiferența mediului intelectual italian pentru fenomenul emigrației era cvasi-absolută. Această atitudine era injustă. Atenția pentru concetățenii care trăiesc în afara granițelor țării trebuie să fie vie și constantă, iar aceste publicații periodice reflectă procesul de formare a unei comunități românești în Italia, destinată fie stabilizării, fie întoarcerii. În vremurile anterioare emigrația era, în general, fără întoarcere, demonstrându-și caracterul permanent. Astăzi, însă, situația poate să se dovedească

total diferită, dat fiind că există o mult mai mare mobilitate, o mai mare flexibilitate a fluxurilor migratorii, cum se întâmplă în cazul românilor care se îndreaptă spre Italia apoi spre Spania sau viceversa, acestea fiind țările cele mai frecventate, existând și probabilitatea ca mulți să se reîntoarcă în România, odată cu realizarea condițiilor concrete de îmbunătățire a nivelului de viață, care este deja în act. Toate acestea consider că sunt aspecte interesant de urmărit, nu numai pentru a nota italianismele din presa românească

– care suscită interesul lingviștilor – ci și, mai ales, pentru a vedea în ce măsură se poate vorbi de o comunitate și care ar fi trăsăturile sale specifice. Trebuie să subliniez că am apreciat în mod deosebit spiritul de echilibru al acestor ziare în abordarea și tratarea unor probleme critice, asumându-și atât responsabilitatea de 'ghid' al conaționalilor în chestiunile practice, de viață cotidiană, cât și, mai ales, responsabilitatea majoră de reprezentant al propriei comunități în cadrul societății italiene.

INSTITUTUL
POLONEZ

împreună cu revistele

Observator cultural, Orizont și Contrafort

vă invită să participați la
cea de-a VIII-a ediție a concursului

**Eseu despre cultura și istoria
poloneză a sec. XX și XXI**

Premiul I: un sejur de trei/patru săptămâni în Polonia, la
un curs de limbă și civilizație polonă
(transport cu avionul)

Premiul al II-lea: 200 euro (echivalentul în RON)

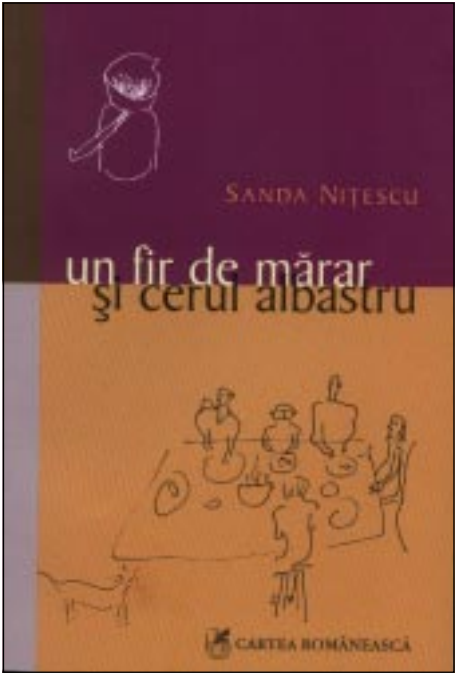
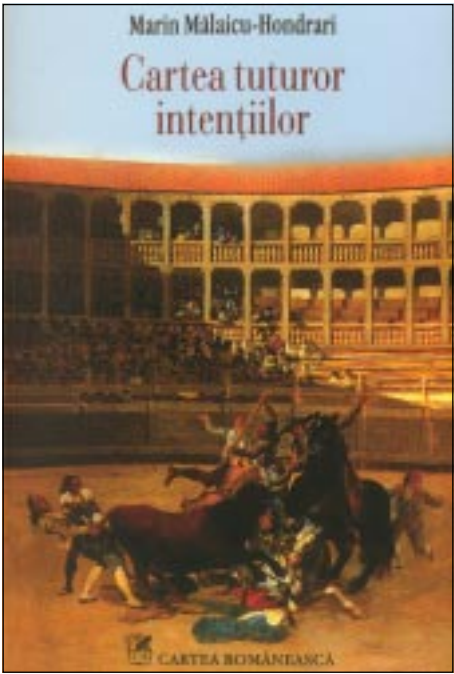
Premiul al III-lea: 100 euro (echivalentul în RON)

Eseul declarat câștigător va fi publicat într-una dintre
revistele culturale românești de largă audiență precum și
pe pagina web a Institutului Polonez.

Data limită de trimitere a textelor: 10 mai 2009.

Institutul Polonez
str. Popa Savu nr. 28, sector 1, 011433 București
tel.: 0040 21 224 45 56
fax: 0040 21 224 56 93
e-mail: institutul.polonez@culturapoloneza.ro
www.culturapoloneza.ro

NOU la CARTEA ROMÂNEASCĂ

JURNAL DIN MILENIUL TRECURT

ALEXANDRU RUJA

8 aprilie 1989. Pregătesc simpozionul *Valori ale limbii și literaturii române*, care va sta în acest an sub semnul *Centenarului eminescian*. Mă gândesc să-l organizăm pe trei zile/secțiuni: sesiunea plenară, sesiunea pe secțiuni (unde vor intra și studenții Filologiei timișorene) și întâlnirea literară (recital și prezentări de cărți).

19 mai 1989. Sesiunea de comunicări științifice – *Centenar Eminescu*.

21 mai 1989. D. Vatamaniuc a mai rămas în Chișineu-Criș. Dimineața, discutăm multe lucruri, dar mai ales despre ediția academică, despre G.Călinescu, despre activitatea sa.

9 iunie 1989. Ședința plenară în "Amfiteatrul Odobescu" (București). Deschide A.H., decanul, ținând și o scurtă comunicare. Apoi, I.R., cam teatral și emfatic – despre felul cum este văzut Eminescu de scriitori.

10 iunie 1989. În Aulă, ședința consacrată împlinirii a 40 de ani de la înființarea S.Ș.F. O cunosc și eu pe Z. D. Bușulenga. Solicit un interviu despre Eminescu. Promite că după vacanță va răspunde la întrebări.

25 august 1989. Plec spre Iași pentru manifestări "Eminescu" în cadrul cursurilor de vară. Până la Vatra-Dornei drumul mi-e cunoscut și plăcut – îl fac anual în vacanța de iarnă, cu elevii la schi. Ajung în Iași la miezul nopții. Nu cunosc orașul. Am mai fost în Iași doar o dată în perioada studenției. Cu un taxi, ajung la Liceul "C. Negruzzi" unde suntem cazați, lângă Universitate. Cazare proastă; căminul nu e terminat; se repară, se zăgărește.

26 august 1989. La Universitate, deschiderea manifestărilor. Ar fi bine dacă s-ar transforma într-un Seminar național "Eminescu". Vorbesc câțiva oficiali și Profesorul Mihai Drăgan. C. Ciopraga susține prelegerea *Marginalii la fenomenul Eminescu*.

27 august 1989. Spre Ipotești drumul urcă și coboară dealuri, coline, șerpuieste printre acestea. Este în curs de terminare Complexul muzeal "M. Eminescu" - Casa Eminovicenilor, mormântul părinților, bisericuța veche, bisericuța construită de N. Iorga, un amfiteatru, fântâna din lemn. Mai este de lucru la Casa de cultură, care cuprinde complexul de documentare, biblioteca, spații de cazare.

29 august 1989. La Universitate, vorbesc: Al.Husar – *Eminescu – omul deplin* și Al. Zub – *Eminescu și durata istorică*.

3 noiembrie 1989. Cu C. Mohanu discut despre ediția *Nuvel* de Liviu Rebreanu, pe care o am la Editura "Minerva". Îmi spune că a rămas în plan.

10 martie 1990. Trec prin oraș și cumpăr, la întâmplare, ziarele pe care le găsesc în Piața Operei: "Ecologistul", "Amicul public numărul unu", "Gazeta de Vest", "Timișoara", "Merci. Pardon. Scuzați", "Universul", "Strada", "Pardon", "Vestul", "Renasterea bănațeană" (inclusiv "Suplimentul magazin"), "Dialog liberal", "Agenda". Este un spectacol inedit în Piața Operei; vânzători ambulanti de ziare, așezați aproape unul lângă altul, vând ziare de cele mai diferite orientări.

20 martie 1990. Văd, cu stupeoare că, în revistele așa zis-literare, se face numai politică. Scriitorii se acceptă sau nu, se scrie despre ei sau nu, dar nu pe criterii estetice, ci pe criterii politice. Un spirit de vendetta bântuie lumea literară. Cele mai abjecte acuze ies din gura unor scriitori, critici literari etc. referitoare la confrăți. În unele cazuri

nici nu mai este critică literară sau polemică ci, pur și simplu, "vomă literară".

26 aprilie 1990. Scrisoare de la Șt. Baci din Hawaii (Honolulu). În partea stângă sus este șapirografiat (sau xeroxat) un "Mesaj", reprezentând cuvântul rostit la postul de radio "Europa liberă" în 22 decembrie 1989. Nu mai are cartea lui despre A.Cotruș. Îmi semnalează un volum de *Opere complete* apărut în Spania (despre care știam).

17 mai 1990. G.I.Tohăneanu îmi comunică telefonic titlul comunicării pentru "Simpozion": "*Fântânile*" de Lucian Blaga.

21 mai 1991. Mi-a scris V. Horia (din Madrid) trimițându-mi și o poezie.

30 mai 1991. În librăriile din Timișoara a apărut L. Rebreanu "*Nuvel*". Sunt surprins, deoarece n-am primit nicio veste de la editură (nici măcar exemplarele din drepturile de autor). Hârtia pe care a apărut este de proastă calitate.

15 iunie 1991. Simpozionul "Mihai Eminescu" la Universitate. Deschide S. Mioc, apoi vorbesc M. Cimpoi, E. Todoran, F. Giurgiu, I. Oancea, I.Cheie-Pantea.

20 iunie 1991. La editură îl întâlnesc pe V. Marineasa – îmi spune același lucru ca Dorcescu, așteaptă aprobarea de la Ministerul Culturii.

4 iulie 1991. La Universitate în Aula Magna – *Congresul Filologilor Români*.

12 iulie 1991. Am simțit un fel de amețeală, un tangaj puternic, o senzație că blocul se ridică, se îndoaie, se întinde, concomitent cu un huruit ce venea, parcă, din străfundurile pământului, deși inițial mi se părușe că se dărâmă pereții blocului. Totul a durat câteva secunde. B. striga, S., la fel. Când ne-am dezmeticit undă de șoc trecuse.

5 octombrie 1991. Reiau colaborarea la Radio Timișoara – la rubrica "Semnal", prezentare de cărți. Astăzi – *Luntrea lui Caron* de L. Blaga.

1 noiembrie 1991. La Universitate, Simpozionul "Identitate – alteritate". Vorbește M. Șora despre "Revelația alterității, apariția persoanei". Îl întâlnesc în pauză pe poetul C. Baltag. Cu ochelarii inconfundabili, cu părul ușor albit, dar des, încât nu pare că au trecut anii peste el.

15 iunie 1992, luni. Predau lui E. Dorcescu volumul *Tămâie și otravă* de Al.

O. Teodoreanu.

19 iunie 1992, vineri. La radio prezint volumul *Ultimul turnir* de D.Tudoran.

29 iulie 1992, miercuri. Am terminat de citit *Fragmente despre vid* de L.Ciocârlie. Comentând ideea de vid, observând un timp al dezastrelor, cartea prefigurează un sfârșit. Ea este un comentariu din perspectivă culturală asupra unei vieți care nu se poate trăi.

21 august 1992, vineri. La radio cartea lui C. Ciopraga, *Poezia lui Eminescu. Arhetipuri și metafore fundamentale*. Eminescu avea cultul mitului, o nostalgie, evident, literară a întoarcerii spre trecut, o lume a armoniei, unde exista o imagine legătură a tranzitoriului cu veșnicia. Poetul recompune și gândește liber istoria, după un model sufletesc și spiritual propriu, imaginând timpuri "*Când basmele iubite erau înc-adevăruți, / Când gândul era pază de vis și de eres*".

19 ianuarie 1995. Am lansat la Librăria "M. Eminescu" cartea *Parte din întreg*. O carte la care am muncit mult, pentru care am citit mii de pagini, unele, desigur, inutile pentru că nu au avut valoarea de a fi cuprinse într-un comentariu.

2 martie 1995, joi. Citesc volumul *Plâng, nu plâng* de Adam Puslojici. Este, poate, cel mai nichitastănescian volum al lui A.P. Nu atât prin discursul liric, cât mai ales prin dăruirea afectuoasă, prin dorința colocvialului liric și a risipirii în dedicații. A.P. este aici un mărinos, care se dăruiește cu fervoare, cu pasiune, care trăiește clipa la tensiune aproape paroxistică, desfășurându-și valențele afective ale sufletului în configurații când energice, când melancolice, dar întotdeauna cu o sinceritate dezarmantă.

3 martie 1995, vineri. La Uniunea Scriitorilor este comemorat Ovidiu Cotruș. E. Todoran vorbește despre Cercul Literar de la Sibiu și personalitatea lui O.C. Deliu Petroiu evocă mai multe momente cu O.C., mai ales din perioada arădeană.

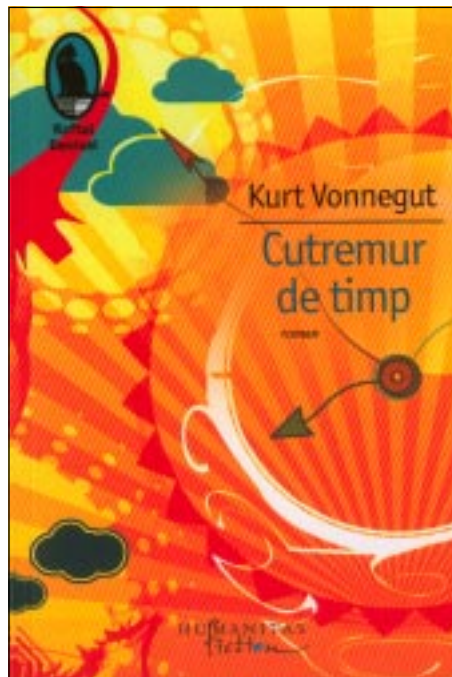
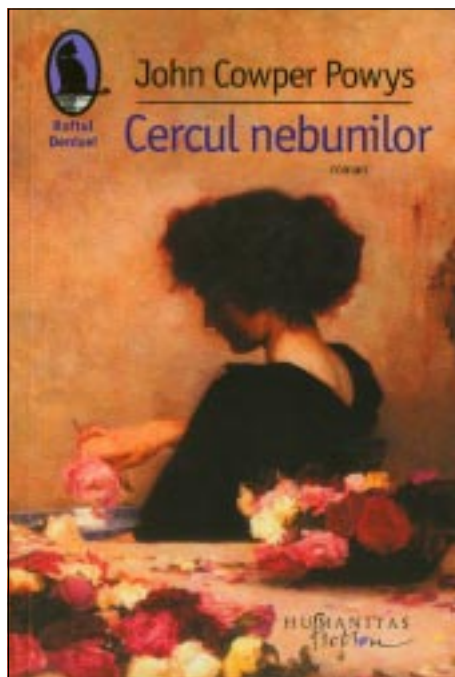
28 martie 1995, marți. La ora 12, la Filiala U.S. are loc întâlnirea cu redactorii de la "Cuvântul": Radu G. Țeposu, Ioan Buduca, Dan Ciachir. Vor să inițieze în toată țara Simpozioanele "Cuvântul", acum la reluarea revistei "Cuvântul". R.G.Ț face un istoric al revistei. S-au lansat și cărțile *Istoria*

tragică și grotescă a întunecatului deceniu literar nouă de Radu G. Țeposu și *Războiul nevăzut (Cartea Apocalipsei pentru copii)* de Ioan Buduca. Nu l-am mai văzut pe I.B. de la plecarea din Chișineu-Criș și m-a bucurat reîntâlnirea. I.B. era de o inteligență sclipitoare, cu solide cunoștințe dobândite la Universitatea clujeană, un coleg apropiat. Mi-au rămas plăcut în amintire discuțiile cu el (inclusiv cele din singurul bar existent în Chișineu-Criș, plin de fum și de oameni legați de pahar).

24 mai 1995, miercuri. În Aula Școlii Normale "Eftimie Murgu" a conferențiat Adrian Marino despre *Europa și mentalitatea colectivă românească*. Elogiază la început Timișoara ("mă simt bine la Timișoara, nu seamănă cu orașul meu"). A. Marino este un liberal, în sens generic, cu o gândire clară, cu un larg orizont de cultură. Ideile expuse aici se găsesc și în cartea sa *Pentru Europa* (1995). Indiferent dacă-i împărtășești sau nu ideile, trebuie să respecti în Adrian Marino omul de cultură. Mă uit la tot ce a scris și rămân surprins de monumentalitatea operei. A fost mereu împotriva improvizației și a impresionismului. În discuția pe care am avut-o (înainte și după conferință) îmi spune că *Introducere în critica literară* (1968) a însemnat o "ruptură" și intrarea într-o nouă fază a activității sale.

4 octombrie 1995, miercuri. Pentru ora 17 la Librăria "M. Eminescu" este anunțată lansarea cărților lui Marin Sorescu: *La lilieci – cartea a V-a*, *Traversarea*, *Lulu și Gulu-Gulu*, *Iona* (toate apărute la Editura Creuzet) și prezentarea *Imnelor iubirii* de Ioan Alexandru (prezentare pe care trebuia să o facă Marin Sorescu). Ajung pe la 16,50. În fața librăriei îi întâlnesc pe I.M. Almăjan, Emil Grama, Marius Munteanu, Geta și Andrei Medinski. Vine dinspre Teatrul Național și Marin Sorescu, singur. Este foarte puțină lume în librărie și foarte puțini scriitori. Nu se știe cine-l prezintă!? Ad-hoc, îl prezintă I.M. Almăjan, făcând legătura cu o prezentare a unei cărți din *La lilieci*, acum 20 de ani. După lansare facem o scurtă vizită în atelierul pictorilor Geta și Andrei Medinski. Discut cu Marin Sorescu despre întâlnirea de mâine de la Școala Normală. (fragmente)

NOU la HUMANITAS – RAFTUL DENISEI

DATE, PUR ȘI SIMPLU DATE

OTILIA HEDEȘAN

Trebuie să scrii despre lucrurile astea, fiindcă, vezi, acum încep ele să se întâmple... Peste zece ani o să încerci să-ți amintești când ai auzit pentru prima dată o poveste de asta și n-o să mai știi... Să nu faci să nu scrii! – pledează cu hotărâre Corina.

...și, de fapt, are dreptate. De trei ani pun pe lista textelor de pregătit și analizat pentru examenul de *Civilizație românească* tableta intens nostalgică *Taie mama porcul* a lui Ion Mureșan – da, poetul, prozatorul și jurnalistul născut în ianuarie 1955 la Vulturești, județul Cluj, editor la diverse periodice din capitala transilvană, cum recită, după *Wikipedia*, mai bine de jumătate din studenți, dându-mi o adevărată stare de vertij, fiindcă eu aș spune despre Muri doar că e unul din optzeciștii importanți de la Cluj și, apoi, m-aș gândi pur și simplu la textele sale.

E acolo o poveste despre țăria familiei, care continuă să funcționeze chiar dacă strategiile urbanizării, accelerate obsesiv de comunism, au fracturat-o, lăsând o generație la țară și ducându-le pe celelalte la oraș. E, apoi, o poveste despre dragostea mai puternică decât snobismul și despre dragostea care nu obosește niciodată. Deși e bătrână și ia tablete de inimă, deși are tensiune și se vaită mereu de dureri reumatice, rămasă la țară mama crește porcul vreme de un an pentru a declanșa, apoi, în fiecare început de decembrie, sarabanda întoarcerii acasă a copiilor săi de la oraș, încărcăți de cumpărături anumite, necesare preparării acelor alimente fără de care, le plac nu le plac, românii au învățat că nu se poate trăi cel puțin de o sută de ani încoace, de când avem mărturii valide. În sfârșit, e în textul lui Ion Mureșan un adevărat elogiul al muncii fără preget, asumate pur și simplu de țăranul român. Știu că ultima afirmație pare din alt film decât cele în care funcționez de obicei, în alt registru decât scrie Muri și în alt cod decât ar accepta orice (anti)canon ori canon (?) optzecist. Dealtfel, autorul la care mă refer simte el însuși glisarea involuntară dar irepresibilă în patetic și o subliniază, cumva, mai degrabă decât s-o estompeze printr-un *nu-mi mai rămâne decât să scriu că veșnicia s-a născut la sat...*

Să-mi dea Dumnezeu să fiu sănătoasă să mai pot ține porc și la anul! – încheie și iese din scenă, printr-o frază ritualizabilă în acord cu situația prezentă a satelor noastre, în orice caz memorabilă, personajul autobiografic și parabolic în același timp al textului lui Ion Mureșan, în timp ce vocea auctorială reflectează tot documentat – parabolic despre vecinul al cărui porc cumpărat de-a gata e nici mai scump nici mai ieftin decât al mamei sale, doar că e obținut fără muncă și oboesală.

Desigur că eu aș avea de comentat, în linia vechii *Povești a lui Ignat*, textul folcloric care explică în ce fel a devenit porcul hrană binecuvântată, dată direct de Dumnezeu coborât pe pământ ca să pună reguli printre oameni, că acesta nu se vânează – adică, recitind dinspre prezent, *nu se cumpăra* de-a gata –, ci se crește cu trudă, vreme de un an, ca hrană pentru anul viitor și până la porcul viitor, într-o interminabilă ștafetă a

producerii abundenței. Dar asta e o chestiune de subtext... Ceea ce spune textul lui Ion Mureșan e mult mai mult și mai pregnant: câtă vreme mama mai poate crește porc înseamnă că nimic din echilibrul lumii nu se schimbă, mai tineri ori mai în etate, noi, aceștia mutați la oraș, continuăm să rămânem copiii părinților noștri care ne poartă de grijă, care se gândesc la noi chiar atunci când n-am bănuî, fiindcă toată munca lor ne este, până la urma urmei, dedicată...

În anii trecuți *Taie mama porcul*, tableta publicată într-o zi de Ignat ca editorial în *Evenimentul zilei*, Ediția de Transilvania, nu s-a bucurat de prea mare priză la studenți. Nu vreau să spun că nu se oferea nimeni să o analizeze, însă era undeva destul de jos în topul preferințelor și nu-mi aduc aminte ca cineva să fi produs un comentariu mai de Doamne-ajută.

Anul acestea, însă, povestea porcului tăiat pentru a fi încărcat în portbagaje a fost, incontestabil, vedeta. Vremuri de criză? Posibil, însă, totuși, mai degrabă vremuri de ruptură, aș fi tentată să cred.

Vreau să spun că am ales textul acesta fiindcă m-am lovit și eu, chiar în aceste zile, de această problemă – începe o studentă pe care o știam conștiincioasă, dar de la care nu mă așteptam, neapărat, la un răspuns strălucit. Lotul de zece mi se părea încheiat pentru grupa de Engleză – Română. *Păi, să vă zic... Chiar așa este. Eu m-am rugat anul acesta prin telefon de mamaie să nu taie porcul până nu îmi pot lua zilele libere să ajung acasă* – debutează colocvial, așa că îi identific rapid accentul oltenesc, tânărul reporter al uneia din televiziunile de succes care are studio teritorial la Timișoara, mutat intempestiv, în timpul anului universitar chiar, de la Pitești.

Am înțeles că, dintr-un motiv sau altul, studenții deveniseră mult mai atenți la povestea aceasta, pe care interesul sporit și, la o facultate majoritar de fete, cum sunt Literele, aproape generalizat, pentru alimentația *light*, o estompase în ultimii ani. Nu a trebuit să caut singură explicații, fiindcă ele mi-au fost furnizate doar câteva zeci de minute mai târziu.

Nu am putut crede, doamna profesoară, că textul acesta spune, punct cu punct, povestea noastră din această iarnă. Exact așa cum scrie aici, am cumpărat tot ce ne-a spus bunică, fiindcă ea nu știe că acum tot ceea ce ne spune ea să luăm se găsește în câteva minute, crede că trebuie să căutăm mai multe zile ca să găsim lucrurile acelea și ne-am dus la țară. Numai că mama i-a spus de astă dată: Te rog, vreau să fie clar, facem asta pentru ultima oară! Anul viitor nu mai tăiem porc. Nu mai avem nevoie de el, fiindcă putem cumpăra tot ce ne trebuie și îți putem aduce și dumneata orice ai nevoie, de la oraș... Bunica a fost întristată toată ziua. Și oricum, imediat ce am ajuns acasă, ne-a dat telefon și ne-a spus că a cumpărat, deja, de la o vecină, un purceluș. Voia să-i spună mamei că mai vrea să-l crească măcar pe acesta, chiar dacă s-ar putea să o supere.

Lectura textului o făcuse pe studenta care îmi vorbea să înțeleagă că problema

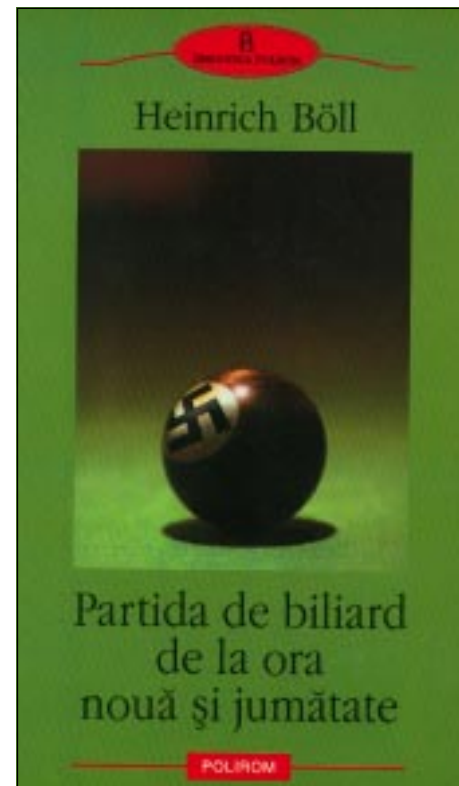
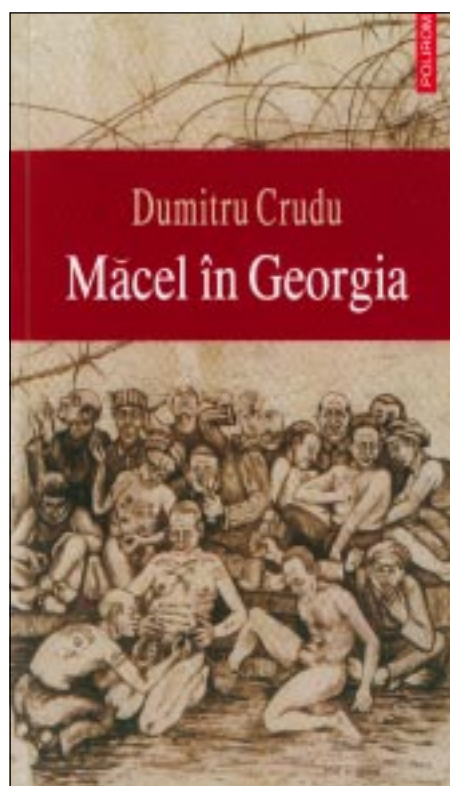
nu e doar a familiei sale cu femei puternice: o bunică hotărâtă să facă ce trebuia să facă o femeie de la țară de vârsta ei – să obțină produse pentru urmași; o mamă decisă să instaureze normele societății de consum și să impună regulile în familie după logica economică a ecuației echilibrate între efort – preț – calitate. *O să-i arat mamei textul, doamna profesoară, și o să-i spun să o lase pe bunică să crească porcul până poate, dacă asta e bucuria ei, dacă așa crede ea că ne face bine* – aud și estimez imediat că a treia femeie puternică a apărut în familie, ca purtătoare de gând a unei generații care are puterea să regândească regulile noi ale economiei și să lase loc, chiar dacă uzând de condescendență, celor ale tradiției.

Îmi amintesc, însă, instantaneu de amărăciunea din glasul rudelor mele de la țară care mi-au comunicat cam otova, cu ocazia telefoanelor din noaptea de Revelion,

că nu reușiseră să taie porcul, fiindcă fiii lor nu-și făcuseră vreme pentru asta și mai ales fiindcă refuzaseră să ia pachete la oraș. Sperau ca măcar eu să accept pachetul prin poștă cândva, în săptămânile viitoare, când îl vor tăia, totuși, de capul lor și doar pentru ei. Am anunțat că mă bucur și că aștept pachetul și adevărul e că mă bucur și chiar îl aștept, ca pe o rădăcină amară, care se drege, la caz de nevoie, cu un iaurt degresat de marca bună.

I deea e, însă, că acum, chiar acum, sub ochii noștri începe să se fisureze o tradiție. Ce n-au reușit regulile Uniunii Europene adoptate la noi în mod cinic, într-o zi de Ajun de Ignat, reușește fără eforturi prea mari o generație care a uitat ce e foamea, fiindcă timp prea îndelungat a refuzat să se gândească la altceva decât la astâmpărarea sa obsesivă.

NOU la POLIROM

PAGINI INEDITE

MARIANA ȘORA

Paginile de mai jos fac parte dintr-un volum pe care îl realizez împreună cu Lia Ghimpu, Familia ȘORA. Timișoara secolului XX s-a exprimat prin câteva mari familii de oameni politici, cărturari, savanți. Itinerariile familiei Mihai și Mariana Șora devin neobișnuite prin întâlnirile (dialogurile) cu o serie de cărturari fundamentali ai secolului al XX-lea. Felul în care jurnalele și corespondența Mariane Șora evocă aceste întâlniri, dar și creativitatea dramatică a vârstelor înalte, fac din Jurnalele/ Corespondența pe care le va edita Lia Ghimpu pagini importante pentru înțelegerea secolului XX al scrisului. (Cornel Ungureanu)

EPISTOLAR

Mult stimate și iubite domnule Eliade,

Marianne Sora
Mauerkircherstr. 3
8000 München 80
Tel. 089/986 983
München, 12.6.79

Îți urez bun venit pe bătrânul continent! Mă bucur că te pot saluta de la o distanță cel puțin redusă, nici peste mări și țări, nici peste cortine de fier și alte substanțe – imateriale, dar la fel de opace. Profit de această relativă apropiere ca să-ți trimit (cu o întârziere care numai nenumăratele mele griji, demersuri, osteneli sunt răspunzătoare) cartea lui Mihai, apărută anul trecut, după 30 de ani de tăcere.

Publicarea ei a fost posibilă, după mine, grație următorilor factori: 1. cenzura (și nu numai ea) n-a înțeles mare lucru din ea, cu atât mai puțin implicațiile (ontologice, metafizice), 2. persistă, în virtutea exacerării sentimentului național (firești și artificiale) preceptul maiorescian "scrieți, băieți, scrieți!" (vorba e să fie cât mai mult, dacă se poate și bun, și de ce să nu avem și noi, pe lângă faliți, și filosofii noștri?), 3. cercurile scriitoricești, Uniunea Scriitorilor și unii din lobby-ul mai marilor "culturii" l-au susținut pe autor, în parte din prețuire sinceră – pentru tot ce reprezintă și pentru tot ce a făcut (imens și inapreciabil) spre a salva niște valori și niște oameni de condei (morți și vii) în toți acești ani – în parte din proasta conștiință că l-au abandonat atunci când tocmai din pricina acestei activități sustinute împotriva curentului (dusă cu multă diplomație, până când nici asta n-a mai fost posibilă), a fost "eliberat" de răspunderi editoriale.

Sunt foarte curioasă și nerăbdătoare să aflu ce reacție trezește această carte în dumneata – presupunând că ai să-ți faci timp ca s-o citești și să-mi trimiți câteva rânduri. Traducerea franceză o pun acum la punct. Sper s-o pot plasa la Gallimard sau în altă parte.

Poate ai aflat de la neprețuitul nostru prieten Cioran în ce ape ne scaldăm acum: m-am stabilit în Germania, aștept să-mi vină fiica, (cu soț și copil), apoi băiatul mai mic, muzician, și la urmă, arier-garda, Mihai. Cioran, puțin speriat de curajul meu în această antrepriză de pionierat singură, cu temeri îndreptățite pentru izbânda celor întreprinse, mi-a arătat tot timpul o caldă solitudine, dându-mi mereu sfaturi și îndrumări înțelepte. Cred că toate riscurile și greutățile asumate (la această vârstă!) și-au avut justificarea, dacă n-ar fi decât prin gândul la viitorul copiilor. Dar să sperăm că și noi vom mai apuca să spunem câte ceva din ce avem de spus.

Mi-a părut foarte rău, anul trecut, că n-am putut să scriu și eu un cuvânt în numărul omagial din *L'Herne**, dar în halul în care eram, muncită de îndoieli și temeri, n-am

reușit să dau la timp o contribuție corespunzătoare. Mă bucură însă nespun, cu o participare caldă, prețuirea unanimă care-ți încoronează întreaga activitate, dorind din suflet să mai scrii ceva frumos și de acum înainte.

Sper ca aceste rânduri precum și pachețelul cu cartea să te mai găsească la Paris (presupun că plecați undeva în vilegiatură).

Cu multe urări de bine și cele mai frumoase gânduri,

Mariana Șora

*) Revistă editată la Paris de Costa Tacu. Numărul omagial pomenit aici fusese dedicat lui Mircea Eliade.

Paris, 8 iulie 1979

Dragă Mariana,

Nu știu cu ce să încep! Mărturisind bucuria pe care mi-a adus-o scrisoarea D-tale – sau cerându-mi scuze că răspund cu o asemenea întârziere? Aflasem de hotărârea de a vă stabili cu toții la München – de la Cioran. Mă bucur nespun că suntem deja atât de aproape – cel puțin în timpul vacanțelor de vară (deși am împlinit 72 de ani, Universitatea din Chicago nu-mi dă drumul; și eu sunt silit să accept, ca să pot încheia vol. III din *Histoire*. La Paris, mi-ar trebui 5-6 ani, numai ca să mă țin la curent cu bibliografia...).

Aș fi vrut să-ți spun mai mult despre *Sarea Pământului*. Am început lectura o jumătate de ceas după ce am primit cartea. Am citit 19 pagini, apoi m-am întrerupt, dându-mi seama "că nu urmăream ideea" (cum ne învățasem să spunem la liceu când nu înțelegeam un text). Am reluat lectura a doua zi, și m-am poticnit la pagina 30... Din păcate, aveam de scris câteva recenzii pentru *History of Religions*, și n-am mai deschis cartea decât după vreo 10-12 zile.

Sunt pasagii pe care "le înțeleg" pe loc și altele care mi se par scrise de "ultimul" Heidegger și trebuiesc reluate, "meditate" și chiar memorate ca un descântec sau ca anumite paragrafe din *Une saison en Enfer*. Până acum, nu îndrăznesc a pretinde că am "asimilat" doar *A treia zi* (mă refer, evident, la întreg), pentru că sunt multe alte fragmente pe care cred că le-am înțeles...)

Ce e de făcut? Sunt, oare, surmenat, sau am îmbătrânit prea repede? Sau lunga mea îndeletnicire, cu "documentele" religioase m-a înglodat în filologie și istoriografie, reducând aproape la zero modestele posibilități de gândire riguroasă pe care mi le îngăduise *Mutter Natur*?... În orice caz, nu-i spune nimic lui Mihai deocamdată. Voi încerca din nou, după o scurtă vacanță în Portugalia.

Vă îmbrățișez pe amândoi, cu vechea prietenie, al vostru (obosit!) Mircea Eliade.

JURNAL (1938-1940)

9 octombrie 1939, luni

Profit de singurătate (băieții s-au dus iarăși la Paris) ca să notez iar câte ceva, poate că odată o să mi se pară interesant ceea ce acum îmi e odios. Grea povară pentru un om libertatea. De multe ori am fost adusă până să doresc să se întâmple ceva grav acasă și să fiu rechemată de urgență, fiindcă singură nu mă pot decide. Nostalgia mă melancolizează de două luni, fără să mai pomenesc de ce a fost înainte de venirea mamei la Paris. Dar de la Langrune mă chinuiesc zilnic viziuni atât de precise, aproape halucinații. Revăd și văd scene trecute sau imaginate, cu o claritate dureroasă pentru că prezența asta nu e totuși reală. O văd pe mama în vis, îmbătrânită, tristă, obosită, tresar până și în somn de remușcări. Și totuși nu mă pot decide. Simt că am datoria oarecare să stau cu ea, să n-o privez de bucuria asta la care are de o mie de ori dreptul, știu că e o condiție de viață pentru ea și, ce e mai curios, e o remușcare întărită de o dorință atât de vie de a fi **acolo**, de a o vedea, de a sta **acasă**, cu toate miile de mici agreme ce mi le pot oferi acolo, încât nu știu cum nu m-am decis încă. Dar M. nu mă lasă, nu pot să-l duc și pe el, e și asta tot atât de mult **datorie** și nu pot să-l las. Nu pot! Aș vrea chiar să fim singuri câțva timp, de-aș avea numai garanția că nu e pentru prea mult timp! Sunt două datorii care se bat? Nu, sunt două dorințe, pentru moment la fel de imperioase. Doamne, de ce nu am învățat încă să aștept! M. mă obligă să "aștept" să se clarifice situația politică, ca și cum ar trebui în mod necesar să se clarifice! Dar perspectiva că rușii ne atacă, c-o să fie îngrozitor acolo și eu să mă derobez, mă-nebunește.

În adolescență ce puternic a fost gustul de evadare, dacă ni s-ar fi spus atunci cât de demoralizatoare poate fi nostalgia, n-aș fi putut să cred, fiindcă n-aș fi găsit ce aș

putea regreta. Mă visez acasă. Mă văd umblând din cameră în cameră, în bucătărie, la pian, la radio, la masa de scris, în fotoliu citind, la masă duminica și pe mama, mereu aș zice aproape ispititoare, dulce, tânără, veselă, cum așa de rar o mai văd și mi-e frică s-o mai pot vedea. Dacă aș putea printr-un gest care să nu ceară atâta efort ca pregătirea unei călătorii, decizia, decizia mai ales, aș zbura la ea, ca pe urmă să plâng după trei zile că nu mai sunt cu Mihai. Până acum asta e războiul pentru mine, nerăbdare care mă arde, nostalgie și un dor, un dor de mama. Plâng ca o muiere și sunt incapabilă să mai disting care "parte" din mine are dreptate.

Singura oază e jurnalul lui Gide, care mă reînvață gustul vieții **mele**. Am să extrag toate pasagiile "importante" pentru mine, cu riscul să trebuiască să copiez zeci de pagini. Îmi omor mintea cu traducerea destul de anevoioasă a cărții lui M. Incapabilă de lectură "grea": Scheler îmi prezintă o rezistență care acum nu ar fi fost inexistentă desigur. Dovadă de decadentă, când eu credeam că o să "fac ceva din mine", o să mă formez. Aștept pacea.

12 octombrie 1939

Ce ironie a sorții că acum, prinși în satul acesta, siliți de împrejurări, pot să gust pentru prima dată libertatea hoinăreliei pe câmp, în pădure și pentru prima dată pot să văd, în plină singurătate, ce am dorit atât de mult toată copilăria mea. Azi iarăși lungă cursă pe bicicletă. În fiecare zi altă lumină, alte culori. Fiecare tablou e unic, și nu știu să-l "prind", îl uit. Numai mirosurile nu le uit, mirosul de lemne ude și frunze putrede al pădurii, aroma câmpului și duhurile rustice, nici bătaia rece a aerului în obraji și senzația de lipsă de greutate a corpului, cu plămânii umpluți de vânt și de răcoare.

13 octombrie 1939

Sunt din ce în ce mai puțin capabilă de lectură "filozofică", a trebuit să las la o parte cartea lui Scheler, cu un dezgust infinit pentru

felul în care sunt spuse – și asta în toate cărțile de filosofie – adevărurile cele simple. Nu găsesc aici un gust ideilor, chiar celor mai interesante, dacă sunt "expuse", "deduse" etc. De fapt lucrurile într-adevăr interesante și întotdeauna noi, se spun altfel: Unamuno, Nietzsche, Kierkegaard, Chestov. Țasta e motivul care mă îndepărtează de cartea lui Mihai. Acum doi ani îi admiram primele "Entwürfe", și acum nu-i pot accepta forma elaborată. Aș vrea s-o judec tipărită, îndepărtată, puțin străină. Dar știu că nici atunci n-o să pot ignora gesturile, intonațiile, accentele și ochii.

De fapt limba germană și puțin și cea română permit o complicare, un anumit obscurantism, un grad de beție de cuvinte, care treacă-meargă, dar sunt intolerabile în traducere franceză. E lipsă de sinceritate, de loialism, să nu spui ideea goală, simplă și dreaptă, fără întortocheală și falsă frumusețe. Citesc *Manifeste au service du personnalisme* și-mi revizuiesc fraza de mai sus: nu lectura filosofică îmi devine nesuferită, ci frazeologia ei germanic-obscurantistă.

14 octombrie 1939

Incapacitatea mea de a "lucra", de a produce ceva se reduce poate la inconstanța spiritului, care-l împiedică să fie dat mai multe ore de-a rândul aceleiași preocupări. Or niciodată n-am făcut ceva cu mai mult succes, decât când perseveram cu aplicație, chiar dacă nu cu tenacitate, la concentrarea spiritului în jurul unui nucleu unic de idei. Dar rareori pot să-mi alienez flexibilitatea, mobilitatea asta excesivă. Simt nevoia și plăcerea săritului de la lectură la muzică, de la ea la meditație, apoi la joc și așa mai departe.

16 octombrie 1939

Remarcabil *Manifestul* lui Mounier din punct de vedere al criticii și vederii juste. Frază cu frază îmi are adeziunea. O constantă impulsie spre acțiune o animă. Cu toate acestea eu o consider absolut neconstructivă. Iluziile de doctrină politică pe care o formulează, decurg dintr-o viziune optimistă a omului, cu toată contradicția aparentă pe care o constituie o asemenea viziune cu critica atât de acerbă a **tuturor** realităților colective și indirect și individuale. Dar însuși faptul de a crede posibil că un deziderat de un nivel atât de ridicat cum e dezideratul omului tare, personal, de a deveni "persoană", să devie deziderat obștesc (nu mai vorbesc de a deveni el realitate obștească) e utopie. Chiar pentru elite, programul Mounier cere mult efort, întărire continuă a independenței, voință conștientă și pacient cultivată de a deveni, de a forma. Că individul poate fi ajutat la această educație, de un sistem, deci colectiv? Pentru aceasta trebuie întâi să se realizeze "revoluția personalistă", o mișcare efectivă, cu adeziunea multora. Or acei care sunt capabili de adeziune la un asemenea program, cu atât mai mult cei capabili de sacrificiu pentru un asemenea program, sunt o elită, deci puțini, și – cred eu – esențial înapți la activitate politică. Dacă totuși lucrul acesta s-ar realiza, falsificarea sensurilor ar deveni inevitabilă.

* * *

Ieri mi-am omorât nostalgia și timpul cu trei ore de plimbare pe bicicletă; îmi fac o ambiție de a descoperi de fiecare dată regiuni și drumuri noi, și numai frumusețea câmpului tomnatic, și misterul atât dorit și de atâtea ori visat al pădurii, numai necunoscutul hoinărelii singuratic, dezordonate, băiețoase, mă fac să uit că mi-e dor de casă. Mă simt liberă și proaspătă, singură în mijlocul întinderii imense, curajoasă în singurătatea pădurii și călită când vin acasă cu obraji și genunchii reci, de multe ori, ca ieri, surprinsă de câte o aversă, cu părul lipit de cap, cu hainele bune de stors și fața biciuită de ploaie.

Cum o să pot evada când ploile vor deveni regulate? Cum o să-mi omor timpul în camera asta posomorâtă, plictisită de așteptare, nervoasă de nesiguranță? Ce stupid se reduce o mizerie colectivă, dar nu, nu suferință, inexistență; simți că nu mai contezi, nu ești întrebat, se petrec lucrurile fără tine, fără să-ți lase iluzia, ca înainte, că dispui măcar de tine însuși. Și-mi închipui că participarea activă la război te integrează și mai complet în inexistența ta de ins-care-face-parte, și departe de a prezenta ocazia de a trăi intens, ești abrutizat și redus prin participarea asta anonimă la o experiență pe care n-ai căutat-o și n-o valorifici. Dar toate reflecțiile astea sunt inutile. Aștept să treacă timpul, eu, care întotdeauna eram gata să țin timpul pe loc. Și mă mir că sunt în plină tinerețe, că nu vreau să fiu mai puțin tânără, nu, niciodată, dar mă rog ca timpul să treacă, cât mai repede, cât mai repede!

Rilke en français: tot ce-i metafizic devine general și abstract, tot ce-i mistic devine obscur, tot ce-i poetic devine artificial.

JURNAL (1991-1992)

10 septembrie 1991, marți

Am notat, pe o foaie volantă probabil, și n-o găsesc, că seninătatea miraculoasă mi s-a instalat în suflet, încât nici nu mă gândesc, zile de-a rândul, la tot necazul, iar când îmi amintesc de el, e numai ca un gând fugar care nu doare. Se vede însă că răul există însă în subconștient. Spune omul din acel banc vechi cu diazepamul sau meprobumatul: "mai ai vărsături sau diaree", sau ce altă tulburare era – "Da, dar nu-mi mai pasă". Sunt anesteziată numai? Nu cred. Dar noaptea în vis mă mai apucă. Prima dată când am răscolit aceste laturi, a fost după prima relatare făcută Sandei în 5 septembrie. De atunci am mai visat încă o dată îndelung că mă cert cu M., care este distant cu tipica lui muțenie, numai uneori spune niște răutăți cu năduf și rea credință. Din reacția asta – moștenită de Tom – de a riinde ciudă pe cineva față de care se simte cu musca pe căciulă. Spre a nu-și pune cenușă în cap și a nu recunoaște niciodată față de sine însuși că a făcut rău, întoarce sulița împotriva ta, el rămânând în ochii săi proprii curat și infailibil, îmi aruncă deci în vis niște replici nedrepte cu mutra ursuză, dușmănoasă și se încăpățâna să nu țină cont de ce-i reproșam. Același gen de vis după ce am reluat povestea înregistrată în seara de sâmbătă.

Azi noapte, visul s-a transformat. Iarăși era prezent, clar, și voia să discute cu mine, dar eu îi întorceam spatele. În scena care a urmat, umbla să mă împace, să fie totul din nou cum a fost pe vremuri, iar eu rămâneam indiferentă, distantă, și în același timp ne vedeam pe amândoi într-o ambianță prietenoasă, casnică, într-o atmosferă plăcută oarecum. Plutea ceva în aer ca o împăcare, iar el mi se părea necăjit în mod serios, foarte dornic de a mă câștiga, și dezbrăcat parcă de toată nebunia, nu mai era urâcios, semăna cu cel de altădată.

Vorbit aseară cu Andrei – ca să-i spun drum bun și să se ferească de regiunile cu zuluși care se omoară cu sutele. Aflu că Horia a fost în Franța, i-a telefonat din nu știu ce loc că vine a doua zi și-l sună până la zece. Pe la unsprezece A. a trebuit totuși să plece la lucru. Seara a găsit mesaj în repondeur: "Am întârziat, am să retelefoniez". Atât. Nici adresă, nici număr de telefon ca să știu de unde să-l scoți. A. zice că a fost "imobilizat" în casă patru, cinci seri la rând în așteptare, dar n-a mai venit nici un apel. Păcat. Întrevederea ar fi putut deveni utilă.

Apropos de problema casei, ieri dimineată, din senin, mi-a dat în gând că ar trebui să intre în spațiul Sașa. Dar fără buletin de București? Sfătuindu-mă cu Adriana aseară, am ajuns la concluzia că ideea

Andrei, Mariana și Mihai Șora. Timișoara 2007

salvatoare ar fi trebuit să-mi vină demult. Aflasem însă de prezența ofițerilor superiori de securitate din bloc și că unul e chiar administrator abia în ultima mea săptămână de București, de la Oncuța, în mijlocul pregătirilor de drum și a grijii de seră întreagă de telefoane ce mai era de dat și de întrevederi de avut. Alte detalii despre purtarea și atitudinea demențială a lui Tom. Asta-i o rană veșnic deschisă. Povestea cu M. pot s-o dau la spate, dar nu drama acestui copil. Totuși, nu mă duce la disperare ca înainte. Mă ajută Dumnezeu. E ceea ce-mi repet întruna zi de zi de trei săptămâni încoace.

* * *

Luni, alaltăieri – vreme frumoasă, deși prea rece pentru plajă, aveam oră la magazinul de aparate auditive, așa că a trebuit să-mi întrerup lucrul la articol, în stadiul de transcris pe curat, cu eliminări, contractări de fraze, reorânduirea lor pe alocuri, deci scurtări și stilizări. Am plecat cu puțină întârziere, fusesem absorbită, dar nu am renunțat – măcar să fac un marș iute - și nu mi-a părut rău de întrerupere. Mi-am comandat aparate (simple, fără suprapreț față de ce dă asigurarea) pentru ambele urechi. Lănțisorul de aur dat la reparat în vecinătate, nu era făcut. Nici asta n-a reușit să mă enerveze. În drum spre casă, trecând pe malul de dincolo al micii gârle într-o dispoziție înaripată, am traversat podul și am intrat puțin la biserică. Traversând apoi Wohnringul nostru, am zărit o femeie stând de vorbă cu alta. Purta o bluză largă și lungă imprimată cu model mare, geometric, în albastru intens combinat cu verde - culorile mele. Nu m-am jenant s-o întreb unde a cumpărat-o. La C&A. Chiar aici în PEP? Da. - Am mulțumit și m-am îndreptat repede spre C&A, decisă să-mi permit acest lux, deși tocmai de bluze nu prea am nevoie. Am pierdut o mulțime de vreme căutând echivalentul - în zadar. Dar am văzut bluze de mătase naturală cu 60 de mărci, hai să-mi iau una albastră totuși, să-mi îngădui și eu o dată o plăcere - capriciu. Am încercat vreo trei, și am luat una. Atârnă încă în antreu ca s-o arăt Sandei și ca să mă bucur de coloratura vie. E drept că e cam sinilie (cu alb) și nu înflorată, și totuși cam de gust nemțesc. Nemțoaicele poartă de preferință albastru, mai ales cele bătrâne. Dar îmi pune în valoare ochii, care par de un albastru intens, ca altădată! Am căzut în mintea copiilor.

Am venit acasă târziu, mâncând târziu, culcându-mă după masă și apoi sculându-mă foarte târziu, așa că n-am mai făcut aproape nimic. Totuși am rămas senină. Nu mă mai agit pentru fiecare fleac. Transformări miraculoase într-adevăr.

Duminică vorbisem cu Geta, s-a bucurat auzind de interviul din "Litere" și de articol. Dacă nici azi nu-l termin - ieri am mângălit cu o răbdare de benedict toată ziua, reținută de mizerabilele taste ale mașinii electronice care se declanșează la cea mai mică atingere, așa că nenumăratele corecturi pe display răpesc mai mult timp decât scrisul - chiar că mă fac de râs.

După visul atât de satisfăcător în fond de azi noapte – cu Mihai de altădată redivivus - n-am mai putut adormi. Am folosit timpul citind micul dosar trimis de Mira, cu poeziile lui Dumitrescu și articole ale lui. Să fac totuși prezentarea cerută, dar repede, ca să mă reped săptămâna viitoare cu Sanda la Bamberg. Apoi am mai dormit puțin - în total 5 ore. Mă simt cam obosită. De ce nu pot să renunț la aceste activități zilnice? De ce mă tot oblig față de alții să fac lucruri atât de ingrate? Ca să-mi circule numele? În România de azi? Mare scofală și mare triumf! Mai bine m-aș apuca în fine de o carte în germană, una din cele două-trei ce le tot învârt în cap. Dar mai am și legea cuvântului dat. Să termin cu obligațiile, iar pe urmă... Și așa trec zilele, așa au trecut anii.

22 septembrie 1991, duminică

Măine, când plecăm la Bamberg, e echinoxul. El coincide anul ăsta cu luna plină. Ce maree mai trebuie să bântuie malurile! (Îmi amintesc de **Langrune**).

Ieri la cele două femei căpate cu Tai – centrul lor de meditații din Tenerife.

Bamberg, Montag-Dienstag 23 – 24 Septembrie, 1991 *

Urmează două pagini de caiet lăsate goale, evident cu intenția de a mai nota câte ceva despre șederea la Bamberg.

12 Octombrie 1991 - Sâmbătă

Cunoștință cu Prof. Dambelmont. Discurs (în Bamberg) despre Multilingvism. Mehrsprachigkeit. Îl primesc atașat de alte scrieri. Acum ar putea veni deja un răspuns la răspunsul meu. I-am trimis discursul meu despre Arghezi, la care stau de luni, pentru a-l traduce în română și a-l putea adăuga astfel în antologie. Tot acest efort pierdut. Atât scrisoarea pentru D. – în speranța secretă că el ar face pentru mine ceea ce am așteptat în zadar de la Rhein – cât și volumul. Pentru cine, pentru ce atât efort? Și în loc de a mă ocupa cu propriu-zis-ul, trebuie să lucrez la tâmpita traducere a lui Ujica "Revolution-Television". Mi-am propus eu însămi. Și

articolele promise, terminate în septembrie (despre Horodincea, Luca Dumitrescu și multe lucruri vechi rescrise acum de mine și dactilografiate), am promis și o prefață la Kleist, aproximativ 20 de pagini. Slăbiciunea mea: să accept ceea ce mi se propune, în speranța de a le depăși repede.

Astăzi dimineața din nou – după o perioadă mai lungă – foarte demoralizată. Aici a contribuit ieri seara "Das Literarische Quartet". Locul meu ar fi printre cei cunoscuți, discutați sau care urmează a fi discutați, dar nu îl voi ocupa niciodată. Deja datorită multilingvismului.

De folosit pentru carte: Tatăl ei a fost un om modern. Nu vroia să-și mărite pur și simplu fiica – "a o aduce sub bonetă", cum se spunea atunci. Ea era prea talentată, cel puțin rezultatele școlare o arătau, pentru a nu avea o profesie, doctoriță trebuia să fie. A se îngriji de pregătirea ei, era pentru tată cea mai înaltă poruncă. De aceea să stăpânească, în primul rând, limba țării, să o învețe serios în gimnaziul de stat, în timp ce mănăstirea îi oferea doar o pregătire medie. Ea se săturase oricum de "preacuratele surori". Deci se bucura să ajungă în gimnaziul român.

Acum era bine familiarizată cu această nouă limbă. Deci a fost un pas fericit. A durat mai mult de jumătate de secol până a realizat: a fost un pas greșit.

Acest prea mult în conștiință despre prea multe lucruri – în domeniul cultural și al tradiției – este intens dezbinat în aceste zile. Poate că este bine așa. Scăderea este necesară pentru a pregăti un nou început. Dar este trist pentru cineva ca și noi care iau hrana din ceea ce citesc și păstrează.

21 octombrie 1991, luni

Iată, am terminat cu lucrul la volumul *Despre, despre, despre...* Bine că am scăpat (mai am de recitat și de trimis!), dar nu mă pot bucura. Ich habe kein Urteil über das, was ich schreibe. Îndoielile mă pișcă, mă ustură, mă mănâncă, parcă am fi un roi de țânțari în jurul meu. N-am cu cine să mă sfătui. Nu există pe tot pământul acesta un suflet de om care să se intereseze de mine și de ceea ce fac. În zadar număr pe degete persoanele care mă apreciază, care au considerat că tot ce am scris merită publicat. Măntreb dacă nu mă fac de râs cu aceste "ciurucuri". Pentru acest rezultat, atâta muncă? Atâtea zile de chin, atâtea zile însoțite sacrificate la masa de scris (cu nenumărate pauze din cauza lăncezelii intermitente, de ore!) fără a ieși la aer, ca un sihastru care s-a izolat de lume fără un orizont spiritual, nici silit la reclusiune ca un prizonier, nici acceptând-o cu conștiința unui rost al renunțării în folosul salvării...

Împotriva destinului nu poți lupta, în zadar te muncеști să-ți scuturi lanțurile. Iată că din nou am avut talentul de a ridica împotriva mea pe cei de la care mă puteam aștepta la ajutor, încurajare sau puțină căldură. În zadar am așteptat toată săptămâna răspunsuri de la Geta (probabil că am reușit să o ofuschez cu scrisoarea mea prea sinceră), de la Dambelmont (în care îmi pusesem speranța - în mod stupid reînviată - că voi găsi în el un spirit dispus la dialog și eventual de ajutor pentru scris în germană), iar Sanda m-a lăsat singură toată duminică fără măcar un telefon. Îmi face mii de servicii, dar e rece, și de la nefericita ceartă din tren, la întoarcere de la Bamberg încoace, cred că mocnește în ea animozitatea, atât de stupid provocată, dar atât de nedreaptă.

Seninătatea miraculoasă - nu degeaba mă tot miram că s-a instalat în mine - ieri încă prezentă, s-a dus. Fără-de-rostul existenței mă copleșește din nou. Ideea probabil infantilă că viața trebuie să se rotunjească într-un tot cu cap și coadă, nu

se poate dezrădăcina. Acum, spre sfârșit, ora bilanțurilor - pe care oricum am mania să le tot fac demult - apasă din greu, oricât m-aș mostra pentru absurditatea de a vrea să fi avut alt destin. Milioane și milioane de oameni mor fără a lăsa măcar o amintire în cineva, necum o operă, o faptă, ceva în care să-și supraviețuiască. De ce numai tu să fii o excepție?

Lethe - anticii, ca în atâtea altele, au spus ultimul cuvânt. Cred despre dispariția noastră: trecând fluviul, bem din apa uitării. Existența, cu toate rosturile ei, propria noastră persoană, toate legăturile ei cu alte persoane, cu locuri și locuri, se scufundă în uitare, deci în neant (concept care pentru mine însă n-are nici un sens; neantul nu se poate imagina). De aceea mi se pare atât de rizibilă ideea reîncarnărilor. Dacă ar exista într-adevăr o scânteie de spirit ce se mută în alt "corp", acea scânteie ar fi impersonală, desprinsă de întrupările ei anterioare. Noua întrupare ar fi fără nici o legătură cu celelalte, de vreme ce nici un fir al vreunei memorii - afară poate de cea divină - nu le leagă între ele. De vreme ce nu știu că sunt tot eu, nu sunt tot eu, și nici nu pot fi, după principiul individuației.

Totul se joacă deci aici și acum. Iar aici și acum ai pierdut partida. Absurdă ambiție să vrei să repara ceva într-un târziu. Les jeux sont faits; demult au fost jucate și lozurile trase. Cum îți închipui că vei avea de-acum înainte altfel de destin decât până acum? Și totuși, această dorință, ambiție, speranță, iluzie ne duce înainte, ca faimosul morcov legat în fața botului unui măgar îndărătnic.

Dacă aș avea cel puțin cu cine vorbi în scrisori; de fapt, nu atât pentru comunicare, cât pentru vederea exprimării, păstrării (pentru ce?, pentru cine?) a stărilor fugare, a căror notare e atât de plicticoasă dacă o faci într-un "jurnal". Ieri de pildă - lucru de pus într-o carte - bucuria domoală de a exista. Grija de casă, de îmbrăcăminte - îmi schimb bluzele și pulovărele, să mă simt, să mă văd, să mă știu arătând atrăgător. Gătire. Masă bună. Cu ce poftă, cu ce plăcere consum, consum, consum alimente, băutură, fructe, dulciuri, somn, odihnă, filme, culori, lumini, strălucirea de pe munți, căldura din casă. Sunt o hedonistă care se satisface cu puțin, dar cu voluptate. Toată mulțumirea asta, adânc senzuală, dacă se poate spune așa, e o compensație (cam sărăcăcioasă) pentru limitele între care îmi duc existența, atât de limitată într-adevăr: nici cadru satisfăcător, nici societate, nici bani, nici glorie. Ceva modest, mediocru, restrâns, sărăcăcios. N-ar fi tragic, ideea însă că mintea mea era făcută pentru unele triumfuri sau măcar pentru a răzbi la rând cu atâția alții din jurul meu care au cât de cât "o situație", și că totul a fost ca o păcăleală. Îmi mănâncă restul de curaj, îmi otrăvește zilele, "ah, alții au murit pe front..."

10 decembrie 1991 - marți

Incorrigibila tendință adolescentină de a nota stările, umoarea, "die Befindlichkeit", atmosfera zilei, mai mult pe cea interioară (afară e ger cu soare). Je me laisse aller, încep deci cu incoercibila pasivitate de azi, după o zi bună ieri, pace interioară, probabil în urma vizitei lui Tom, brusc schimbat parcă, liniștit, de loc crispat ca de obicei, și de o surprinzătoare gentilețe cu mine. M-a convins să ies totuși un pic la aer, ducând scrisori la poștă, și nu m-a lăsat singură, m-a condus, iar la întoarcere, din nou a renunțat să ia metroul, ca să mă ducă până acasă. La poartă (cea din dos, fiindcă am propus să mergem prin "grădina"), m-a luat în brațe și m-a sărutat pe amândoi obraji. Să fie oare semnul unei schimbări reale, lăuntrice? Schimbarea de atitudine față de mine să fie oare datorată noii neveste? (Încă nu m-am obișnuit cu numele ei, Sașa, pentru mine, din obișnuința cu Lambrino¹, e masculin). Oricum ar fi, și fără să dau în autoiluzionare că de-acum

înainte totul va fi perfect cu el, pentru mine a însemnat mai mult poate decât vreau să admit. Vreau să cred într-un reviriment. Poate mă ajută Dumnezeu s-o văd și pe asta.

Am remarcat de altfel că vârsta mea înaintată începe să fie luată în seamă de copii. Tom, cred că m-a condus și din teamă să nu alunec, căzând, ca acum 2 ani, iar Sanda mă menajează cât poate, făcând tot timpul cumpărăturile pentru mine. Azi dimineață mi-a telefonat din nou să mă întrebe de ce am nevoie și m-a avertizat să nu ies, că sunt -10 grade. Iar Andrei, după ce m-a lăsat să aștept o săptămână, și cred fie că a uitat de comision – de a întreba pe Hans dacă aș putea sta în casa lui Nicole – fie că nu prea e grăbit să-mi facă posibilă venirea, m-a sunat aseară – foarte drăguț ca ton, ca să-mi explice că abia ieri a dat de Hans, că n-a vrut să-l contacteze imediat cu doleanțe după luni în care nu s-a mai interesat de el, bietul, obsedat parcă de moartea Nicolei, stând mai mult la Paris, luându-și loc de veci lângă ea, unde i-a înmormântat urna, dar că acesta va veni curând la Paris, atunci o să se vadă cu el și-i spune rugămintea mea. Deci, aș avea motive de mulțumire.

Cu toate acestea, m-am sculat azi într-o dispoziție lamentabilă de inapetență pentru orice. Vina principală o are lectura jurnalului lui Jeni². Acum s-a făcut ora 12. Am luat diverse picături homeopatice, 3 cafele – imposibil să mă apuc de treabă. Dacă nu mi-ar fi rușine de Bebe³, aș renunța. Asta după ce ieri, în sfârșit, am scris cele aproape 2 pagini de considerații diverse, introducere de fapt la esențialul cerut: despre romanul lui. A "mers" în sfârșit, după 8 zile de chin, și aveam toate motivele să cred că azi termin. Am făcut pasiențe. Acum m-am așezat să scriu gânduri despre jurnal. Dar acum trebuie să mă întrerup, apucată din nou, violent, de acel plictis, acel urât, care mă face să arunc pixul cât colo, de obicei chiar fără să termin fraza. – Ce boală e asta? Ce intervenție a unui duh vrăjmaș? Nu că mi-aș închipui că e foarte important să umplu pagini întregi de jurnal cu gânduri despre alt jurnal sau despre orice altceva, dar e umilitor că până și această ocupație minoră să devină o problemă, o muncă, o îndatorire greu de împlinit.

Reiau scrisul (deși ar trebui să lucrez la articol), fiindcă o să se adune prea multe de spus dacă citesc mai departe după masa, atâtea încât o să mă sperie cantitatea și n-o să mai știu de unde să încep, cum s-a descurc tot ghemul de impresii și gânduri trezite de lectură. Soarele umple casa, mă ispitește să mă bucur de strălucirea lui, din păcate, leneșă, într-o dulce toropeală. Să "profit" de astfel de momente în care amărăciunea, decepțiile adunate, eșecul dureros al vieții mele se

estompează făcând loc unei împăcări. Nu trebuie oare să-i mulțumesc lui Dumnezeu că sunt sănătoasă, că în pofida vârstei și a impedimentelor lăuntrice (catastrofale, ce-i drept), totuși mai "lucrez" la câte ceva?

Aceeași perseverare în pasivitate, în gustarea stărilor interioare, în cultivarea aproape a stărilor diverse prin introspecție, o găsesc pe Jeni. Cum știa să se bucure de soare, de nopți de vară, cu sufletul ei altfel atât de zbuciumat! Lenea, cum spune ea pe șleau, pentru care se dojenește, de care ar vrea să se scuture, dar fără mare efort și fără succes, este poate cheia ce descuie taina: misterioasa incapacitate de a face într-adevăr ceva, cu toate că dispui de înzestrarea necesară. Pe mine, lenea ei de orientală (mai categorică, mai imperativă decât a mea, mai invincibilă și la fel de sterilizantă) m-a contaminat pur și simplu. Întru în atmosfera ei. Toată deosebirea dintre noi sub acest raport constă poate numai în educație. Dacă, din nu știu ce motive, n-ar fi fost ținută acasă în loc să meargă la școală (se face aluzie în jurnal și în note la dificultățile bănești – dar pentru Dumnezeu, ce sărăcie ar fi trebuit să apese familia, lucru inimaginabil, pentru ca înainte de război să nu poți da copilul la liceu?!), desigur că lipsa unui orar fix n-ar fi favorizat, așa cum a făcut-o, această permanentă lectură de romane tolănită pe pat (parc-o și văd) și mersul la cinema. I-a lipsit orice disciplină, n-a fost silită să se conformeze unui program. În fond e păcat, fără îndoială. Avea talent literar, poate dădea ceva, dacă era obișnuită cu o anumită constrângere.

* * *

După amiaza - Dar s-o iau de la început. De când am aflat de existența acestui jurnal publicat, am dorit să mi-l procur, mai ales că junele Crăiuțu, de la care am aflat că a apărut, mi-a scris și amănuntul că e vorba în el, pe lângă alte multe persoane, și de mine, din timpul studenției, epocă de aur i se pare lui, și probabil multor tineri, când mai existau oameni iluștri și figuri notabile, mai ales la universitate. Nu știam însă că jurnalul se oprește în '47, (un an înainte de întoarcerea noastră din Franța) așa, că perioada tardivă – anii '50 – când ne-am împrietenit de fapt, nu figurează. Am fost deci bucuroasă că Tom mi-a adus cartea și m-am apucat s-o citesc. [...]

¹ Alexandru Lambrino – prieten cunoscut în Franța

² Jeni Acterian, *Jurnalul unei ființe greu de mulțumit*

³ B. Elvin, traducător, editor și publicist, redactor șef al revistei *Lettre international*, ediția românească

PICĂTURA DE CUCUTĂ

picătura de cucută

OGLINDIREA (I)

PAUL EUGEN BANCIU

Unicitatea ființei stă și în tainele pe care le aduce cu sine în întâlnirea cu partenerul său, în cele ce-i separă mai apoi existența de el și-i creează acea independență față de ceilalți. Cu cât oamenii se văd mai rar, cu atât viețile lor se depărtează pe niște orbite știute doar de cel ce le parcurge. În viața fiecărui om apar evenimente ce-l leagă de alte ființe, de alți oameni, apar sentimente tainice nutrite pentru femei și bărbați, care, în anumite momente, pot reprezenta variante ale destinului, ca dintr-o dată totul să revină la normal în acea prietenie sau căsnicie. Mai departe totul se construiește cu teama de a nu se afla ceva din tainele duse de fiecare dintre parteneri.

Risipirile din anii tinereții, aventurile cu sau fără de urmări din anii maturității se adună într-un noian de amintiri particulare, unde ființa celuiilalt nu apare. Când și când, eroii de altădată ai amintirilor de acum, pe care ai vrea să le scoți din biografia ta, își cer dreptul la existență, întorcându-te din drumul pe care l-ai ales, și dându-i chipului tău de acum o grimasă caricaturală, ca a unei măști dintr-un bal mascat. Eroul din aventura uitată, sau tănuită doar, te va lua fără să mai țină cont de viața ta de acum, exact de acolo de unde v-ai despărțit.

Reîntâlnirea cu el, are ceva din hidoșenia dezgropării unor cadavre pentru autopsii tardive, făcute pentru a determina exact pe făptuitorul unei crime. Dar asta doar atunci când legăturile dintre partenerii de atunci au fost atât de apropiate încât pasul unei vieți în comun era ca și sigur. Mă gândesc aici la aventurile pe care le au atâtea fete cu sumedenie de băieți sau bărbați, poate însurați, în căutarea unei vieți cât mai comode, sigure și lipsite de griji, la virilitatea ce poate cântări cel mai mult în alegerea făcută mai apoi, fără să se țină seama de viața secundă pe care și-o va croi celălalt în căutarea prospețimii senzațiilor, și chiar a sentimentelor față de alte persoane.

Desigur că nu totul se rezumă la pat, la aventurile de alcov, ci implică și tainele materiale pe care le aduce spre o căsnicie unul sau celălalt dintre parteneri, unul cu tainele banilor sau averilor moștenite, altul cu sărăcia unui suflet incapabil să realizeze poziția sa de valet în noua relație. Când familia se construiește pe mai multe taine decât cele ce o pot izola de restul celorlalți, apare riscul destrămării ei. La fel cum atunci când unul dintre parteneri, mai guraliv, destăinuiește unor cunoștințe, pe care le socotește apropiate, taine ale familiei doar pentru a pune în lumină greutățile prin care trece sufletul ei.

Aceste taine, duse de fiecare dintre partenerii dintr-un joc de-a familia, banale prin repetarea lor la fiecare dintre cupluri, formează acea literatură de sertar a jurnalelor intime de mai târziu, când, cu iluzia unei prelungiri a vieții, meditează asupra varianțelor de destin pe care le-a ratat, fără să se gândească vreodată că la o întâlnire cu persoanele din acele jurnale, peste ani, vor descoperi niște figuri îmbătrânite, ca și ei, mai temătoare sau scârbite da viață, incapabile să refacă în vreun fel traseul perioadei cât nu s-au văzut.

Ferice de sufletele de aventurieri, de acei turiști notorii, pentru care trecutul nu există, ci doar harta lumii, cu traseele ei marcate cu galben, roșu sau verde, ce le oferă posibilitatea continuu de a fugi de ei, de tainele acumulate în tinerețe, de oamenii pe care i-au cunoscut și față de care au păcăluit în vreun fel. Ei nu au mai nimic din alura descoperitorilor, ori a celor ce înfruntă crestele cele mai înalte ale munților, nici din acribia cercetătorilor din laboratoarele lumii, și ei așezați cu fața doar către viitor, căci înaintează pe unul sau altul din traseele vieții, nepăsători la tainele adunate în rucsacul din spate.

Aventurierii poartă în ei ceva din nepăsarea timpului față de ființele care se tem de trecerea lui, de parcă ar avea în buzunarul de la cămașă un flacon cu elixirul tinereții veșnice, ce le dă voie să experimenteze până la adânci bătrâneți, senzații și sentimente aparent noi. În realitate tot ceea ce se întâmplă nu e mai mult decât o fugă de trecut, iluzionată pozitiv de schimbarea peisajului, a oamenilor mereu străini pe care-i

întâlnește și între care se simte la fereală, pentru că și el, la rândul său e un venetic, despre care ceilalți nu știu decât ceea ce văd. Schimbând mereu locul, ca într-o mișcare de nomad, posibilitatea reîntâlnirii cu tine, cu cel de altădată, e minimă, cum stabilirea printre străini, într-o altă țară, te absolvă de toate vinile ce ți s-ar putea aduce dacă te-ai întoarce înapoi. E în psihologia oamenilor de azi ceva din cea a răufăcătorului, care, în America, fuge dintr-un stat în altul să-și piardă urma, iar aici, fuge în lumea Europei, să i se uite păcatele și odată cu ele, să fie uitat și el tocmai în celalalt capăt de continent.

Poate că zice: Mi-am schimbat viața. Și zice asta, și-a dorit asta, cu gândul că în scurtele lui reîntoarceri acasă va fi văzut ca un străin, ca o altă persoană, spălată de toate tainele pe care le-a lăsat în urmă. Aceștia nu-și vor ține un jurnal al amintirilor niciodată, ci vor înainta fericiți că pe dvd-urile aparatelor lor de fotografiat sau filmat au surprins peisajul dintr-o țară sau alta, munții, sau marea, în mijlocul imaginilor acelora fiind figurile lor senine și nepăsătoare.

Vechii greci, prin înțelepții lor, spuneau că acești călători se îndepărtează prin drumurile lor de cultură. Timpurile moderne, ale marilor deplasări de oameni dintr-o parte în alta a lumii, deși aparent merg în întâmpinarea culturii universale, sunt o confirmare a intuiției acelor înțelepți. Nimic nu s-a schimbat în două milenii și jumătate. Și ce dacă ai urcat treptele cetății de la Machu Pichu? Nu ai făcut decât să verifici dacă tot ceea ce ai aflat despre cetatea de la peste trei mii de metri e corect. Aventurierii de azi iau avionul ca pe o cursă locală învățându-se să folosească toată tehnologia la zi pentru a-și continua într-un fel viața de acasă și acolo, la zece mii de metri deasupra pământului, sau pe un vapor. Aventurierii de azi nu mai sunt mari, pentru că doar redescoperă mereu ceva ce știe toată lumea care stă acasă, poate chiar mai puțin de atât, țelul lor nemaifiind cucerirea unui pisc inaccesibil și nici scufundarea în Groapa Marianelor, ci simpla deplasare și refacere a drumului altor și altor avioane de oameni, din ce în ce mai depărtați de propria lor casă, de ceea ce au părinții lor, de calmul de altădată al unei livezi înflorite în mai, de rondoul florilor din fața casei.

Și ce dacă, la fel ca miile de turiști ce trec zilnic prin fața Monei Lisa, te-ai fotografiat cu ea, deși lucrul acesta e interzis? Cine primează în fotografie, altul decât persoana ta? Epatarea de a fi alături de tabloul de la care pornește povestea polițist-eretică a lui Dan Brown? Asta dacă treci pe la Louvru. Cine are bani trece pe la Galerile La Fayette, bea o cafea la una din măsuțele de la stradă și privește amestecul uman de toate națiile și rasele ce i se perindă prin fața ochilor simțindu-se parizian, adică nu un simplu francez din Ardeni, care poate că n-a trecut niciodată prin capitala țării lui.

Și Grecia, și Italia, și Germania, și Spania, și Anglia, și Portugalia, și Belgia... poartă pe străzile orașelor lor o bună parte dintre oamenii ce fug de ei, pe lângă cei ce au venit să vadă o altă cultură, oameni ce speră că în această viață să cuprindă totul pentru a se risipi cumplit, pentru a deveni o ființă abstractă, oarecare, fără un punct fix în jurul căreia să graviteze toată existența lor. Oameni fără de taine. Oameni care nu mai trăiesc cu spaima trecutului lor încărcat de evenimente pe care nu doresc să și le mai aducă aminte, din care n-au învățat nimic.

Se spunea despre generațiile sfârșitului de mileniu că merg cu spatele înainte, că-și privesc cu ostentație doar trecutul. Noul mileniu, abia început, și-a întors ființele umane cu 180 de grade, să privească spre viitor, spre unul nomad, în care-și pot permite luxul de a nu mai sta de vorbă cu ei înșiși în taină, care nu mai au taine, nu mai au trecut, ci un prezent continuu, colorat și variat, în care o zi nu are cum să semene cu alta, veșnic deschisi spre ceva inedit, pregătiți oricând pentru a trăi alte și alte experiențe noi, departe de ceea ce se poate numi o așezare în interiorul unei nacele de familie, a unei culturi. Viața lor e un compendiu de imagini dispartate, vii, la cele ce știau deja din liceu.

DOLARUL

PIA BRÎNZEU

Asemănări, pe lumea aceasta, se pot stabili între lucrurile cele mai neașteptate. Prin urmare, nu îmi este greu să leg corpul uman de bancnote, sigilii și medalii comemorative. Nu mă refer aici la felul în care poți face bani cu ajutorul corpului, nici la designul unei bancnote care trebuie să încante ochiul, la textura care dă informații orbilor prin degete sau la maniera în care este imprimat corpul pe o medalie comemorativă.

Voi cugeta doar la ochiul înțelepciunii lui Dumnezeu, acel ochi plasat într-un triunghi deasupra unei piramide, aflat pe bancnota de un dolar american și pe Marele Sigiliu al Statelor Unite. Acest ochi îl reprezintă pe Dumnezeu, supremul arhitect al universului, și este așezat în triunghiul trinității divine și al înțelepciunii, frumuseții și forței. Este unul dintre simbolurile masonice mai cunoscute, ales de Benjamin Franklin, când s-a ocupat de designul bancnotelor americane ca membru în primul comitet desemnat cu acest scop.

Desigur că originile acestui simbol ne conduc înapoi până în antichitatea egipteană, la ochiul lui Horus, și în cea hindusă, unde Buda este și el considerat "ochiul lumii", iar triunghiul este Tiratna, tripla nestemată a lui Buda, Dharma și Sangha, adică a celui ce cunoaște adevărul, a legii adevărului și a celor care trăiesc în conformitate cu el. Simbolul a fost reluat în Evul Mediu, a câștigat o însemnătate deosebită în timpul războiului de independență american și al revoluției franceze din 1789 și, în mod ciudat, a fost folosit pe numeroase medalii rusești, dedicate diverselor războaie (cel ruso-turc din 1812, al Crimeii din 1853, cel ruso-japonez din 1904) sau încoronări (Ecaterina cea Mare, Petru al II-lea).

Legat de dolar, legenda mai spune că Franklin a vrut ca banii să circule pentru a câștiga putere și, fiind un bun cunoscător al celor oculte, i-a legat de Lună, planeta care favorizează dinamica monetară. Luna este guvernatoarea casei Racului, iar culoarea acestei zodii este verde. De aici se trage și culoarea unică a bancnotelor americane. Nu întâmplător, problemele dolarului au apărut atunci când Saturn, planeta descreșterii și a piedicilor de tot felul, a adăstat o vreme în zodia Racului.

Mai interesante sunt însă părerile scriitorilor despre bani. În secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, lumea părea să trăiască și să moară doar pentru bani, prin investiții, jocuri de noroc, speculații, mariaje și moșteniri de tot felul. Swift, Balzac, Dostoievski, Maupassant, Tolstoi și Twain au avut multe de spus în domeniu.

O privire mai detașată o are Philip Larkin, în poemul său *Banii*. Adunate în fișicuri, nu tocmai puține, bancnotele îi vorbesc suav, reproșându-i că sunt lăsate de izbeliște, neîntrebuințate, când, de fapt, i-ar putea aduce multă dragoste și nenumărate bunuri. Poetul cade pe gânduri: cei bogați au neveste tinere, palate și mașini, dar oare numai la atât să se reducă esența vieții? A asculta melodia bancnotelor i se pare similar cu a privi orașul nebnatec în lumina amurgului și ambele sunt de o tristețe copleșitoare. Dincolo de averi și vieți zburcimate nu mai este nimic. Oricât de mari ar fi conturile în bancă, atunci când totul se termină, nu mai poți face cu ele altceva decât să le plătești pompelor funebre un ultim ras, cel al obrazului neviu. Iată încă o legătură între bani și părțile corpului, la care nu m-am gândit niciun moment, recunosc, atunci când am început textul de față.

KARAOKE

ADRIAN BODNARU

Serile chemam câte o carte tânără și frumoasă, pe titlul scurt, de alint, despre care nu știam dacă era al ei de la început. Îi șopteam cuvinte neauzite, nescrise nici pe cele mai ascunse pagini, îi ridicam puțin coperta ușoară și urcam împreună într-un raft de sus, cu șampanie și căpșune în priviri. O răsfoiam în voie, îi credeam fiecare oftat din adâncul hârtiei, o lăsam să citească orice: îmi plăceau mult poveștile ce semănau cu ale altora, fiindcă începusem să le cunosc viețile, așa cum erau dintotdeauna, de cărți. Plecam târziu, pe ascuns, privind-o cum adormea cu miezul deschis pe cearșaful adânc, de nuc tulburat de dragoste, și uneori mi se părea că visele îi aureau dinăuntru cotorul lung și subțire, cu steluțe, două sau trei, ca o continuare.

CĂMINUL FRUNZELOR DE DUD

ROBERT ȘERBAN

În urmă cu câțiva ani, Gabriela Tudor, directoarea Fundației Pro-Helvetia din România, se ocupa de un proiect de reabilitare a căminelor culturale din România. Am văzut un film făcut după ce câteva cămine, din diferite comune și sate ale României, trecuseră prin mâinile Gabrielei și ale echipei ei: arătau extraordinar, aveau dotări moderne (calculatoare, internet etc.) și oameni școliți. Ca toate "poveștile" în care se implicase, și aceea curgea perfect. Văzându-mi entuziasmul generat de ceea ce făcuse, m-a rugat să scriu un text pornind de la "ideea" de cămin cultural. L-am scris și l-am dat. La începutul acestui an, Gabriela Tudor a urcat, mult prea devreme, la cer. Dar probabil că Dumnezeu are câteva proiecte care trebuie să iasă bine și de asta a chemat-o mai repede...

Textul ce urmează este dedicat memoriei Gabrielei Tudor.

Râul Drincea clipocește din antichitate. Dovada: celebra hartă a lui Herodot, unde figurează cu numele de Rabon. Așa mi-a spus tata și nu văd de ce nu l-aș crede. Ba chiar, dacă nu cumva fac o confuzie, am văzut cu ochii mei – când eram copil – harta cu pricina, reproducă într-un cărțoi. Și tot în copilărie am vrut de câteva ori să fac baie în Drincea, urmând exemplul altor puștani, născuți pe malurile lui. Dar inhibiția de orășean m-a oprit: râul colecta, în amonte, urina unor grajduri de vite din comuna Oprișor. Că așa era, o ilustra insulele de spumă ce pluteau, în aval, spre comuna Pungina, insule pe care nu le-am tulburat niciodată. Paradoxal, cu toate că purta același nume cu râul – singurul din zonă! –, Drincea nu era decât sat, deși s-a încercat schimbarea statutului său de

către propriii fii, printre care se numără și taică-meu. Dacă pe vremuri s-a opus "ridicării la gradul" de comună însuși Partidul Comunist Român, acum de vină este evidența: Drincea nu are nici populația, nici... infrastructura unei comune. Așa că și astăzi tot sat e. Dar statutul său juridic nu mă împiedică să fiu foarte atașat sufletește de el, mai ales că o mare parte din copilăria și adolescența mea s-au "consumat" acolo, între masa sub care mă ascundeam și mă jucam când aveam câțiva ani, terenul de fotbal pe care, printre picioarele noastre, pășteau găștele, MAT-ul unde beam sucuri și, mai târziu, bere, dealul de pe care furam cireș și unde priveam la "ai mari" cum jucau cărți sau barbut pe bani, fântâna din centru, la care ne întâlneam seara, ulițele pe care alergam desculți ori pe care călăream bicicleta, căminul cultural, unde venea "filmul" și, peste câțiva ani, veneau fetele, fiindcă "se dădea" discotecă...

La început, mergeam la "cinema" cu mama-mare sau cu tata-mare; depinde cine pica primul răpus pe altarul colectivului și cine rezista până la ora 21, ambii lucrând în zootehnie, "la vitei". Apoi am mers singur, căci partidul cerea imperativ sporirea productivității muncii la orașe și sate, iar bunicii mei nu prea mai erau tineri ca să reziste sporirii până seara, când pe ecran scria SFÎRȘIT, THE END, KONET, FIN, funcție de... originea producției.

După biserică și școală, căminul cultural era cea mai înaltă clădire din Drincea. Avea un etaj unde, într-o cămăruță, stătea omul cu aparatul de proiecție și cu bobinele. Se mai aflau sus, parcă, alte două încăperi, dar m-au interesat atât de puțin, încât nu mai sunt sigur de existența lor.

Continuare în pagina 27

FRAIERUL ÎN FATA LEGII

RADU PAVEL GHEO

Cîteodată, cînd mă gîndesc la țara în care am ajuns să trăiesc, mă apucă și frica, și jalea, și furia. Și, desigur, dorul de ducă. Dacă aș putea, bănuiesc că aș face același lucru pe care l-a făcut și I.L. Caragiale: aș pleca în goana mare într-o țară în care legea se aplică în funcție de infracțiune, și nu de omul care o comite – deși, ca aproape toți cei care pleacă, m-aș interesa cu o curiozitate disperată de tot ce se mai întîmplă în patria lăsată în urmă.

Sînt unul dintre fraierii români. Îmi achit impozitele la timp, nu intru în față atunci cînd stau la vreo coadă, nu știu să dau șpagă, nici să intermediez favoruri, mă feresc de contacte cu autoritățile (fiindcă nu pot să aducă nimic bun) și încerc să respect legea atît cît se poate ea respecta în România. Și astfel trăiesc și eu laolaltă cu ceilalți, grație aceluui consens ce face societățile să funcționeze.

După cum spuneam, sînt un fraier. Căci în realitate societatea românească nu funcționează așa. Doar că nu mă pot dezvălui de obiceiurile de-acum, devenite rutină. Aș încălca legea ca să obțin un profit de undeva, dar nu știu dacă aș avea curaj. Și m-aș simți și rușinat. Teoretic poate că aș ști cum se face. Practica însă mă omoară. Pe mine și pe mulți alți cetățeni români, care suferă dintr-un motiv foarte simplu: atunci cînd au o problemă, se încăpățînează să urmeze calea legală.

Sistemul juridic românesc pare să fi fost elaborat tocmai cu intenția de a-i descuraja pe cetățenii onești și de a facilita fărâdelegile. Asta s-a spus deja, într-o formă mai plastică: legea e ca o barieră – dulăii mari o sar, cățeei trec pe sub ea și doar boii se opresc în fața ei. În alte țări boii se numesc cetățeni cinstiți. Româna e însă o limbă mai expresivă.

Exemple se pot găsi cîte poftiți. Prima dată mi-au venit în minte cazurile necăjiților care au încercat să-și recupereze casele sau terenurile luate cu japca de comuniști. Cu cît proprietățile lor erau mai valoroase, cu atît procesul de recuperare a mers mai greu (sau n-a mers deloc). Cu unele excepții: atunci cînd în proces au intervenit dulăii sus-pomeniți. Concret, fără metafore, în numeroase cazuri proprietarul și-a recuperat proprietatea (teren, casă ori ce-o fi fost) abia *după* ce a semnat un precontract de vânzare-cumpărare cu cineva – persoană importantă, vorba lui Caragiale. Atunci, ca prin minune, legea devenea lege, fermă și clară, judecătorii îi dădeau cîștig de cauză bietului proprietar, primăriile găseau terenul cerut sau chiar unul mai bun, iar cetățeanul apuca să-și mai miroasă zece minute fosta lui proprietate, înainte de a o vinde, așa cum promisese, persoanei importante.

Un caz concret, dar de un alt soi, l-am trăit – îl trăiesc încă – pe pielea mea. Sau (cum o să explic imediat) pe vezica mea.

Sediul revistei *Orizont* din Timișoara se află în centrul centrului, în buricul orașului, într-o clădire istorică din Piața Sfîntu Gheorghe. Ei bine, anul trecut, înainte de sărbători, în aripa de clădire unde e instalată revista s-a oprit apa. S-a oprit și, de aproape două luni, tot oprită e. Au rămas fără apă curentă nu doar cei de la revistă, ci și două bănci și cîteva apartamente proprietate personală. Asta înseamnă că acolo nimeni nu se mai poate spăla pe mîini și nici nu poate trage apa la WC.

Ce s-a întîmplat? Clădirea este, cum am zis, istorică, deci veche de peste o sută de ani. Atunci cînd s-a instalat apa curentă, rețeaua a fost făcută într-un mod complet inadecvat cu momentul actual, iar cîteva robinete de distribuție au fost plasate într-un apartament. Acum, de curînd, apartamentul a fost cumpărat de un cetățean care a închis pur și simplu apa. Printre locatari umblă un zvon cum că închiderea apei e doar începutul unui asediu asupra corpului de clădire și că de fapt individul vrea să cumpere întregul imobil. Ipoteza nu e deloc improbabilă: în cotidienele locale și centrale au apărut numeroase articole care explică felul în care clanurile de țigani au cumpărat, apartament cu apartament, aproape toate clădirile istorice din centrul Timișoarei.

În clădire există și o asociație de locatari, care a încercat să discute cu proprietarul în cauză. Numai că omul are domiciliul în Germania și refuză să discute cu boii din fața barierei. Oamenii au dat atunci fuga la primărie, unde au fost sfătuiți să îl dea în judecată pe individ. Sfatul ar fi bun, dar ridică două probleme. Una ar fi aceea că, după cum au spus niște inși mai hîrșiți, un asemenea proces ar putea fi amînat lejer cel puțin cinci-șase ani, timp în care e greu să locuiești acolo fără apă curentă. Și e și mai greu să menții o bancă sau un magazin. A doua e mai ciudată: deși printre proprietarii spațiilor din clădire se numără și Primăria Timișoara, cei de la primărie nu au de gînd să îl dea și ei în judecată pe cetățeanul în cauză. Nici nu pare să-i intereseze. Deh, o avea și primăria dulăii ei...

Astfel, cetățenii corecți suferă tocmai de pe urma corectitudinii lor. Poate că își pun speranța în procesul pe care ar urma să-l intenteze și care se va încheia, poate, peste vreo zece ani. În locul lor, aș vinde repede și aș pleca undeva. De preferință în Germania, ca să-i închid și eu apa dubiosului proprietar din Piața Sfîntu Gheorghe. Oare se poate și la nemți?

LINIA ORIZONTULUI

DE ION BARBU

FRAGMENT DE PROZA

DANIEL VIGHI

Mihályné e fată bună, a ochit-o Neiss de cum a văzut-o pe la kirwai, pe la maskenbal, la sărbătorile de peste an. Venea din oraș aici la sat, să se dea rotundă, ca toate fetele de la oraș, și el a pus ochii pe ea. A aflat că lucrează la fabrica de pălării de pe malul Begheului, la secția vopsitorie. Se întâlneau și el o întreba: ce faci, Mihályné, ai venit pe la noi, și ea dădea din cap repede, repede cum că așa e, a venit la verișoara Erji. Bine faci că mai vii pe la noi să te simți bine la sat, îi spunea Neiss și nu prea mai zicea mare lucru. Asta e, a cam lungit-o pînă s-a hotărît s-o ceară de nevastă. Ce zici, Mihályné, ți-ar plăcea, a zis și ea s-a uitat și a clătinat din cap cum că i-ar plăcea. Și de ce să nu-i placă, și-a spus mai apoi. Probleme există, unde nu există? Uite, în legătură cu familia fetei a aflat mai multe. Sora lui Mihályné trăiește în Giulwesz, la care i se mai zice și Torontálygyülvész. Sora lui Mihályné se numește Erji. Ea s-a măritat cu Babocika, un locotenent din armata sovietică, blînd așa cum e și pe românește treaba unde Babocika înseamnă fluture. Erji îi zice cîteodată pe numele lui unguresc Pillangó dar și pe nemțește Schmetterling. Babocika-Pillangó-Schmetterling le cam bea rusește și pe urmă cîntă la armonică. Ar trebui deja să plece la Uniunea Sovietică, numai că a făcut cerere să rămînă în Giulwesz cu sora lui Mihályné, care a copilărit la Grupul etnic german și a recitat în costum popular svab poezii din Blut-und-Boden-Literatur – literatura sîngelui și a gliei. Numai că Babocika-Pillangó-Schmetterling nu băga în seamă treaba asta, nu era el la curent cu politica.

Scocrii lui de dimineața merg la cîmp cu calul lor mare din rasa Nonius. Au acasă o cocină plină cu porci și două scroafe gestante. Într-un ciubăr uriaș pregătesc părinții lui Erji lăturile pentru porci, apă cu tărîțe prin care plutește uriașă o broască țestoasă de uscat pe care o țin în ciubăr pentru că păzește porcii de boli. Lui Babocika-Pillangó-Schmetterling îi place să se uite lungă vreme la reptilă și să o împingă cu un leaț în lături, apoi urmărește felul în care revine la suprafață și plutește peste lături și se uită cu privirea ei fixă și Babocika-Pillangó-Schmetterling se miră de felul ei de a fi. E adevărat că nimeni nu-l întreabă că de ce anume se miră și de ce mama dracului nu face mai nimic. Familia maghiarogermană din Giulwesz, căruia i se mai spune și Torontálygyülvész, a avut membrii la Grupul etnic, ba și pe la Asociația Baross a ungarilor creștini antisemiți. Prin urmare tăceau molcom, mai ales că Babocika-Pillangó-Schmetterling nu le făcea nimic. Mîncă pe la amiază gulaș și bea rachiu de dade, apoi apuca armonica de o aripă și, în după-amiezele leșinate de vară, trăgea de curelele armonicii, în vreme ce Erji dormea în neglijă, în soba de dinainte, la răcoare. Babocika-Pillangó-Schmetterling cînta la armonică în coridorul care pe atunci era fără geamuri, cu stîlpi din lemn și cu podea din cărămizi.

Totți ai casei dădeau din cap încîntați. Amicul cel bun al lui Pillango, pe nume Ciucev din Ghijiga, venea în vizită și-i povestea despre localitatea sa de naștere, situată hăt prin Siberia Orientală, unde și-a înțărcat dracul pruncii, pe meleagurile strîmtorii Behring. Ciucev din Ghijiga a luptat cu tovarășul său Babocika-Pillangó-Schmetterling în multe locuri în război, au

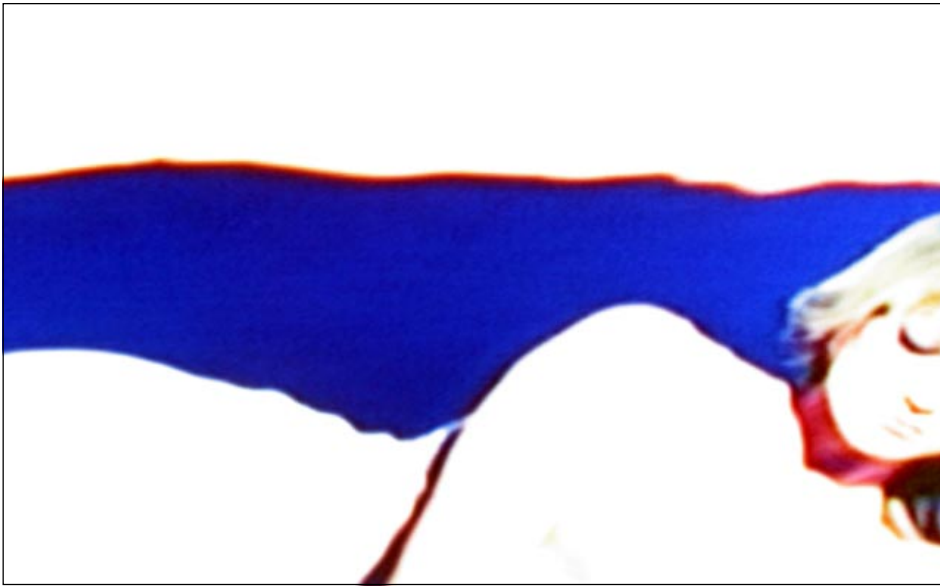
apucat și asediul Stalingradului, s-au mai războit împreună cu *rumunskii* pe la Cotul Donului și au apucat zilele mai bune din vara și iarna de la sfîrșitul războiului, cînd au avut mai puține activități pe front, întrucît erau la refacere împreună cu batalioanele pe care le comandau prin munții Austriei. Pe urmă au ajuns în cvartir prin Banat și au rămas la Torontálygyülvész.

O vreme au locuit la cazarma din Lippa. Pe *rumunski yazık* se zice Lipova de pe lîngă orașul Arad. Mai apoi au ajuns în Torontálygyülvész și s-au însurat cu cele două fete blonde și cam grăsuțe, e greu de spus dacă au făcut-o din calcul sau chiar le-au căzut cu tronc celor doi ofițiri. Destul de bine că Ciucev din Ghijiga a luat-o de nevastă pe Rozsi Berger, o blondă cam natontoală, iar Babocika-Pillangó-Schmetterling pe Erji, sora și viitoarea cumnată a lui Neiss, care vine adesea în "vizit" la Mihályné, soția lui viitoare. Mai trebuie să spunem că Mihályné e și ea cu niscaiva moștenire de la mătușa ei din Timișoara, strada Bumbesti-Livezeni, colț cu Adamache. Are casă acolo și Neiss știe asta și poate că și din aceste motive îi trage clopotele prin Neubeschenowa pe cînd se întîlnesc ca urmare a faptului că fata vine adesea în "vizit" la vecina lui Neiss, o fata cu un picior mai scurt, altfel foarte frumusică la obraji, roșie ca o mușcată și plină de viață, chiar dacă de mică s-a născut cu un picior mai scurt și de aceea poartă un pantof cu talpa mai groasă. Irene o cheamă pe șchioapă, tatăl ei s-a aciuit la un prieten de-al lui din Neubeschenowa.

Pe front a fost șofer la un adjunct al *Generalfeldmarschall* Werner Eduard Fritz von Blomberg, ba l-a încărufat, cum se spune la Neubeschenowa, și pe *Generalfeldmarschall* în persoană pe cînd treburile îl mînuau peste tot locul pe unde trebuia, prin birourile *Oberkommando der Wehrmacht*, adică la marea conducere a armatei. Toate astea s-au petrecut la Berlin înainte de *Anschluss*, adică de unirea cu Austria, cu care, de altfel, șoferul fostului comandant al armatei germane nu era de acord, întrucît spera în refacerea k. u. k. : *kaiserlich und königlich*, pe românește Sfîntul imperiu chezaro-crăiesc.

Era de înțeles că în asemenea situații era greu de imaginat că imperiul s-ar mai fi putut reface, șoferul i-a cunoscut pe mulți din membrii familiei, pe Otto, pe împărăteasa Zita, a fost prezent peste tot ca șoferul de lux al acestor mari familii ale dinastiei și de aceea nu putea fi de acord cu faptul că ducele de Hohenberg și prințul Ernst au fost arestați în Viena de Gestapo și cazați, ca să mă exprim mai îngrijit, în lagăr pînă la sfîrșitul războiului. S-a retras discret la familia Hartkamp din Neubeschenowa, cu care era în relații apropiate încă din vremea cînd au slujit ca tineri majordomi-șoferi în preajma împăratului Carol și i-au purtat de grijă celui care i se va spune mai tîrziu Gesegneter Charles, adică Charles béni sau Charles Benedetto, de către papa Ioan Paul al II-lea prin deceniul al optulea din ultimul veac al celui de-al doilea mileniu creștin. S-a cunoscut în asemenea împrejurări cu Franți Hartkamp și s-a adăpostit de mîna lungă a Gestapoului în Neubeschenowa din districtul Timiș-Torontal, plasa Grořsanktnikolaus.

(Un veac pe Corso, vol II)

TEROARE SI FOAMETE

VIOREL MARINEASA

Hrușcirov povestește în amintirile sale cum decurgeau prânziurile ștabimii comuniste la Stalin. Atmosferă grețoasă, de beție sumbră, de suspiciune chită cu slugărnice, un ceremonial prelungit pînă la limita nervilor și a suportabilității fizice, supravegheat neîndurător de tătucul suprem. Și în timp ce "satrapul își îmbăta califii, astfel măsurându-le frica, intrată în oase, tăvălindu-i beți la picioare", comentează scriitorul Vasile Vasilache, pentru ca apoi să-i asmută asupra prostimii pe care s-o ocărmuiască după tipicul "lozincilor făurite de el în întuneric", într-o mică republică din marea Uniune Sovietică, supușii se chinuiau să supraviețuiască ba "cu lobodă, cu miez fiert de ciocleji, scobit de acolo cu cuțitul", ba "cu urzică verde, cu semințe de poamă, cu ghindă răsniță". Între mecanismele de îndobitocire pe care le-au experimentat cu succes bolșevicii, teroarea prin înfometare a jucat un rol important, atît în satele de pe Volga, în anii 20, în Ucraina, în 1932-33, cât și în Basarabia încorporată cu forța în imperiul moscovit, în anii 1946-1947, acestui ultim episod fiindu-i consacrat un tom masiv, *Cartea foametei* (inițial, Universitas, Chișinău, 1991, apoi Curtea veche, București, 2008; citatele mele sunt din această ultimă ediție), de către cercetătoarea Larisa Turea. Ion Druță crede că "ruinarea neamului care s-a produs atunci nu a fost recuperată nici pînă în ziua de azi". La fel de tranșantă, autoarea volumului spune că "schimbările de mentalitate, caracteristicile inoculate în acei ani ne țin în loc" într-o așa măsură, că, "dacă n-ar fi fost trecută prin foametea din anii 1946-1947, Moldova dintre râuri ar fi fost demult în Europa, alături de Republicile Baltice".

Cartea Larisei Turea adună mărturiile multor inși de rînd, dar și cele ale unor oameni de cultură, precum și documente emise de oficialitățile sovietice ale acelor vremi. Perpetuând ura leninistă față de țărani și considerându-i pe basarabeni "nație trădătoare", autoritățile comuniste au golit, pe fondul secetei izbucnite în 1945, gospodăriile rurale de ultimele rezerve alimentare și au supus astfel populația unui adevărat genocid. Au fost curmate 200 000 de vieți.

"Foametea ceea m-a prins tîman cînd îmi era lumea mai dragă... Tot am dat și-am dat postaucă (= împozit agricol) pînă ne-am pomenit la fundul sacului... Prin pod șuiera vîntul și bărbatul meu a apucat drumurile, doar cumva să ne scape din ghearele celei cu coasa. Se ducea hăt în Ucraina de Apus, schimba ce avea și aducea un fel de borhot de sfeclă, uscat și fără gust... băiețelul meu, sărmanul, că abia începea a pricepe lumea, mă tot întreba dacă n-avem și alt fel de tocmagi... Ne măcinam de la o zi la alta – mereu te susgea la lingurică, nici somnul nu te prindea, aștepai ca într-un leșin... soțul meu a ajuns, cu un tovarăș, într-un sat ursuz, cu toate porțile zăvorâte... pe amurgite, au tăbărât pe ei și i-au stins în bățai – pe al meu, că era mai chipeș și mai făcut, l-au acoperit cu o scîndură, au dat în el cu picioarele și i-au dezbătut măruntaiele... Ca azi îl văd cum a intrat în ogradă, sfîrșit de puteri și tras la față, negru cum ți-i pămîntul... Într-o săptămână s-a și dus..." (Sofia Rotaru, Parcovă, Edinț).

"Pe noi ne-au sărăcit impozitele. Fiece om avea câte un braț de «chitanțe» de la ele. Tata burdușise cogeamite geantă, așa de multe erau... Și lumea noastră dădea ce putea, era supusă, cu frică de putere. Cînd îți spunea de NKVD, dădeai și cămașa de pe tine" (Ion Bețivu, Lazo, Sângerei).

"Tata era lemnar și noi, cît el tăia cu ferăstrăul, strîngeam rumegușul și mama sclipuaia din el ceva de-ale gurii" (Gheorghe Tomașenco, Ruseni, Edinț).

Învățătorii Ignatieva, Pronin, Lebedeva din județul Soroca îi scriu direct lui Stalin: "Dragă Iosif Vissarionovici, Vă rugăm să ne scuzați că ne adresăm Dumneavoastră ca unui tată". Le e rușine că trebuie s-o facă, dar "foamea ne dă ghes... de acum ne părăsesc puterile... umblăm zdrențăroși și nenorociți... copiii noștri se hrănesc cu șroturi și tescovină", în timp ce "șeful școlii se îmbracă cu hainele cele mai noi și mai bune", iar "la noi se comit mari neobrazări". Scrisoarea este supusă analizei de către Onufrienko, adjunctul președintelui Comitetului Executiv al Sovietului Județean, care-i raportează tovarășului Șevcenko, adjunct al șefului secretariatului președintelui Prezidiului Sovietului Suprem, că "faptele expuse nu s-au confirmat", cît despre plîngere, aceasta "poate fi considerată anonimă, deoarece autorii n-au putut fi identificați".

Degeaba își avertizează superiorii șeful Direcției Orășenești de Statistică din Chișinău că, în perioada decembrie 1946 - iulie 1947, numărul deceselor l-a depășit cu mult pe cel al nașterilor, cauza principală fiind distrofia alimentară, și că răspîndirea dizenteriei se datorează întrebuintării în alimentație a resturilor din gunoaie. Degeaba îi informează pe cei de sus maiorul Mocialov, șeful miliției județene Bender, că numita C.F.I. și-a mâncat, împreună cu soțul, cei doi copii, iar apoi l-a omorât pe acesta cu același scop. "În momentul arestării a fost descoperită carnea friptă a soțului, precum și oasele copiilor omorâți de ei..." Degeaba, deoarece curg în continuare, sârguincioase, neistovite, rapoartele serviciilor secrete despre stările de spirit antisovietice. Inginerul Trofimov Piotr: "...în Uniunea Sovietică pare să fie un singur partid, ca pe timpurile țariste..." Vaisman Gherman Srulevici, lucrător literar: "Se vor găsi teoreticieni care vor demonstra că tentativa de a crea socialismul a fost o eroare..." Cucu Nicolai Anisimovici: "Acesta este un stat al terorii și foametei..."

REVERIILE PILOTULUI RĂPUS

TITUS SUCIU

Înaintau de o jumătate de oră fără poticneli, își intrase în ritm, soluția aleasă părea mai bună decât cea de până atunci. Plasînd rucsacul pe targă, nu în spate, cel puțin pentru început avea impresia că putea merge mai cu spor.

Ridică fruntea, privi cerul și...

... *O parte din drumul dintre casă și stadion îl putea străbate pe malul râului. Alegea acest traseu după antrenamente de ani buni. Arborii de pe mal, sălciile cu coroane bogate, creau un fel de arcade, pe sub care plimbarea era reconfortantă datorită curentilor de aer.*

Prima întâlnire se produsese într-o astfel de situație. Era după un antrenament epuizant. Cel mai dur din câte făcuse vreodată. Când plecase de acasă fusese vreme frumoasă. Un cer imobil, cu nori răzleți, nemișcați de parcă ar fi fost fixați cu uriașe agrafe argintii, te făceau să te gîndești la orice, dar nu la ploaie. Ședința de antrenament a început cu ceea ce le stătea în gît — analiza meciului din ziua precedentă. A celui cu ultima clasată, pe care reușiseră... să-l piardă! În condițiile în care jucaseră acasă! Nu-și ridicase capul din pămînt nici unul. Pe lîngă prestația sub orice critică, se făcuseră vinovați de abuz de încredere. În echipă fusese promovat un licean cu reale calități. Îl îndrăgiseră. E drept, pentru alt motiv. Tînărul era volubil, simpatic, spontan, cunoștea o mulțime de bancuri. Orice întîmplare era împănată cu bancuri, orice banc era plasat în cel mai potrivit context. Conștient de talentul său, tînărul și-l va fructifica. După doi ani avea să dea admitere la Institutul de Teatru, cariera de actor de comedie începîndu-și-o din studenție.

Înainte meciului, noul coleg, sărbătorindu-și ziua de naștere, îi invitase la chef pe toți componenții lotului. Și pe antrenor. Acesta refuzase, cheful fusese în pericol, rugămîntii, insistențe, promisiuni, se ajunseseră la un compromis. Se schimbaseră ziua - nu sîmbătă ci vineri -, se fixase ora încheierii petrecerii — 23! Iar el, căpitan al echipei, dăduse toate asigurările necesare.

Numai că se simțiseră bine... și stătuseră pînă dimineață! Și se întîlniseră și sîmbătă! De data asta respectaseră ora. Numai că, totuși... Iar la meci, mai ales că adversarii prinseseră o zi de excepție...

Ședința se lăsase cu sancțiuni, nu comentase nimeni, antrenamentul fusese mai dur decât oricînd, nu se eschivase nici unul. Pînă la urmă acesta le lăsase o amintire de neuitat.

Cînd ieșiseră — cer acoperit de nori negri, gri. Unde era seninul din urmă cu doar 40—50 de minute, de unde apăruse tavanul acela de smoală?

Primul tur de stadion îl făcuseră privind mai tot timpul cerul. Potopul începu atunci. Curgea apa de parcă s-ar fi declanșat a doua catastrofă biblică. În alte situații, antrenorul întrepupe antrenamentul. Ori renunța la el. De data asta n-o făcu. Îl înțelegeau pe deplin, supărarea lui era îndreptățită. Obiectivul — un loc pe podium — părea greu de atins. Urmau două meciuri dificile. În deplasare cu contracandidata, acasă cu ocupanta locului întîi, echipă puternică, în mare formă.

Deși copleșiți de vinovație, la început, din cauza vremii infernale, executaseră comenzile cu oarecare indolență. Asta-l îndrîji pe antrenor și comenzile se înăspriă, se succedară în ritm îndrăcit, timpii de revenire fuseseră eliminați, exercițiile dificile înlocuieră mișcările lejere. Una peste alta, le impusese cel mai dur antrenament de cînd

lucrau împreună. Numai că în ciuda acestui fapt, la sfîrșit se simțiseră mai bine ca oricînd. După ce trecuseră de punctul mort, ceea ce consideraseră corvoadă ajunseseră să li se pară joacă, ceea ce-i deranjase sfîrșise prin a le produce plăcere, începuseră să placheze cu o bucurie nebună, alunecau pe iarba udă 5-6 metri, luau alicele ploii în piept și obraji cu voluptate perversă, vremea nu li se mai părea cîinească, ar fi fost bine de fapt dacă ar fi plouat mai tare pentru că atunci...

O ținuseră așa peste două ore jumătate, ca chiulangii care, fericiți că scăpaseră de ora de matematică, trîntiseră ghiozdanele și încinseseră o miuță, fluierul final aproape derutîndu-i, aducîndu-le pe buze nu vorbe care să exprime satisfacția, ci regretul că antrenamentul se terminase.

În vestiar însă... Acolo își dăduseră seama cît de obosiți erau. Căzuseră pe bănci ca secerați, se întînseră care cum putuse, se sprijiniseră în poziții cît mai comode, se priviseră zîmbind șters, șăgalnic, parcă aruncîndu-și cîte un: «... da' ce-a fost asta, mă?...», «... dacă spune cineva că sîntem normali, insul trebuie dus la spital!...», «... ploaia, mă, ea-i de vină, că parcă ne-a luat mințile!...»

Și, în fine, la baie. Doamne, ce voluptăți poate oferi un duș. Se lăsaseră biciuiți de stropii calzi în toate pozițiile, cu capul dat pe spate ori aplecat în față pînă bărbia atîngea pieptul, sprijinindu-se cu mîinile de perete ori pe genunchi, întîrziind în sală mai mult decât oricînd.

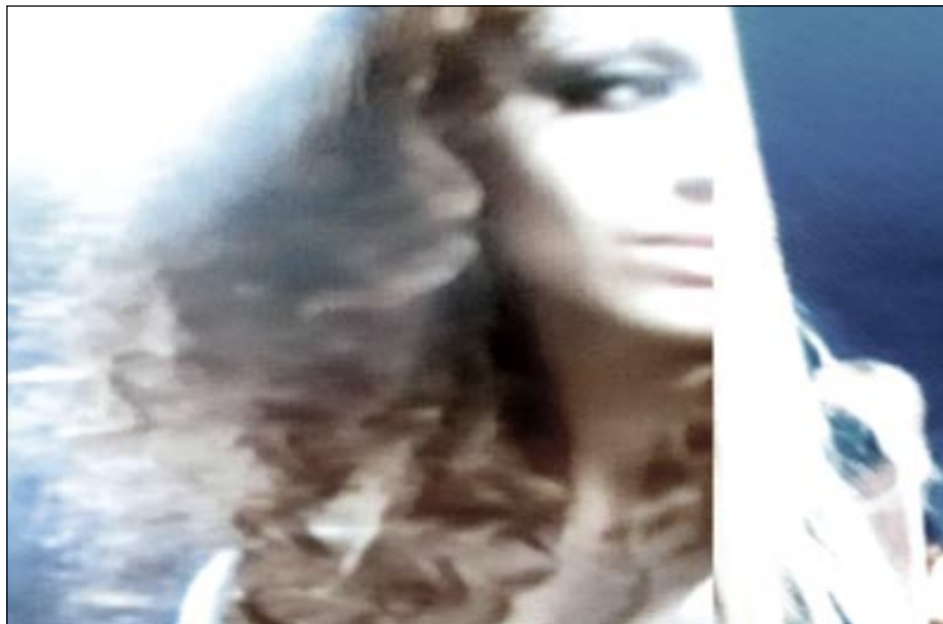
Stăpînit de oboseala aceea oarecum plăcută, apucase spre casă pe malul râului. Pînă la pod avea vreo 6—700 de metri. Pe partea dreaptă se înșirau mai multe sedii de cluburi nautice. La alee se ajungea pe niște trepte. După ce făcuse 10—12 pași pe sub sălcii, văzuse, în dreptul celui de al treilea ponton, un caiac. De vreo jumătate de oră nu mai ploua, dar mai firesc ar fi fost ca cei din barcă să înceapă antrenamentul, nu să-l sfîrșească. Cu toate astea, din ambarcațiune se ridicaseră două fete. Dintre care una fugi spre hangar. Cealaltă, după ce imobilizase caiacul cu vîsla, se aplecă prinzîndu-l în fel și chip, intenționînd să-l scoată. Numai că nu reușea. În cîteva rînduri se întorsese spre barăci, strigase un nume, desigur al colegei de tandem, însă aceasta nu apărea. Și așa, între manevrele acestea ale tinerei, ajunseseră la vreo cincizeci de metri de ea. Începuse s-o vadă bine, între ei nu se mai găsea nici o salcie și, cu cît se apropiase, o fixase cu tot mai multă curiozitate. Tînăra avea forme perfecte. Așa cum o surprindea, ghemuită, încordată, rotunjimile corpului păreau ideale. Excluzînd faptul că, dacă ar fi stat în picioare, acestea ar fi fost prea groase ori prea subțiri, ovale ori în formă de x, trase concluzia că tînăra avea un corp superb. Mai remarcase faptul că avea părul de culoare închisă. Despre față nu-și putuse spune însă nimic.

Își întîlniseră privirile cînd ajunse în dreptul ei. Cînd tînăra se întoarse pentru a-și chema, încă o dată, colega. Dînd cu privirea de el, buzele blocaseră orice sunet și, preț de cîteva secunde, rămăseseră ochi în ochi. Tînăra era frumoasă avea trăsături impecabile. Îmbujorată din cauza eforturilor, cu șuvițele ude în neorînduială, era de-a dreptul răpitoare.

— Pot să te ajut cu ceva? — întrebaseră fără să fi fost sigur că vocea nu-i trădase emoția ce-l domina.

Răspunsul îl amuzase.

— *La cum arăți... s-ar zice că barca*

asta ar trebui să ți se pară mai ușoară decât mie.

Ridicase caiacul, ea avusese grijă să nu se ude, pășiseră spre hangar. Tînăra rămăsese cu mîna pe barcă. Numai că ținea palma altfel. Nu sub vîrfurile ambarcațiunii, ci deasupra. Într-un gest care părea altceva decât tentativă de ajutor. Și degetele ei, puternice și totuși fine, lungi...

Degete ei...părelnicele mișcări ale acestora pe botul bărcii... Așa începuse totul. Urmărindu-le, îl încercaseră stări nemaitrăite nicicînd, fiori pe care nu-i simțise niciodată. Încercase să se controleze, să-și stăpînească vocea, nu-și impusese însă nici o restricție stărilor intime. Dincolo de-o platoșă prin care spera ca tînăra să nu poată trece, în sinea sa primea seducția aceea, imposibil de pus în cuvinte, cu o surprindere în care se identificau și nedumerirea și încîntarea. Cînd așezase barca pe rastel, reușise, în fine, să-i vadă picioarele. Frumoase! De-a dreptul...Nu avusese timp să folosească alte adjective. Tînăra tocmai se întorsese și-i surprinsese privirea. Nu-i fusese totuna. Nu găsise nici o vorbă potrivită, starea de jenă îi pusese un nod în gît, totul se consumase prin priviri. Numai că nu-i era clar ce-și spusese în acest mod. Nu știa cît din ceea ce avusese în lumina ochilor fusese receptat, cît de exact interpretase uitătura ei.

Dacă nu punea totul pe seama unei revelații, nu avea cum să-și explice comportamentul de atunci. Nu era timid. Cu atît mai puțin misogin. Deși departe de a fi un zemflemist, un flirtist, pînă atunci se descurcase totdeauna. Formulase replica potrivită oricînd, găsise în orice situație gestul adecvat. Iar pînă la cei 24 de ani ai săi, avusese destule partenere. Unele fiind femei măritate. Întîmplător ori nu, toate relațiile fuseseră pasagere. Nu simțise nicicînd că s-ar fi putut stabili o legătură de durată, nu-i stîrnise nici o tînără intenții serioase. Studiile, sportul, motocicleta și avionul, îi oferiseră toate satisfacțiile pe care și le dorise. Pînă atunci! Pentru că atunci, după doar cele cîteva clipe de cînd se găsea în preajma acelei tinere...

Greu de spus ce se întîmplase în clipele acelea, ce fibre musculare ale limbii se blocaseră, ce reacții determinaseră alte pulsații ale sîngelui, modificîndu-i respirația, bătăile inimii. Ce-și amintea la urma urmei?... Că pentru prima dată de cînd se găsea în fața unei tinere voise să lase o impresie agreabilă, dorise să fi trăit și ea aceleași tulburătoare stări, sperase să...

Cînd și-a luat palma de pe ambarcațiune,

l-a încercat, brusc, sentimentul sfîrșitului. Se întrerupsese ceva, se pierduse un... contact. Cât timp avusese mîna pe barcă, între ei existase o legătură. Poate fizică, prin fibrele acelea de sticlă, prin stratul superficial, poate de cu totul altă natură, mai subtilă, mai sofisticată, care existase însă doar atît timp cît avuseseră amîndoi mîinile pe caiac.

Atunci tînăra i se adresase cu voce în care ai fi putut identifica și o oarecare stînjeneală, numai că sensul vorbelor avea semnificație clară.

— *Mulțumesc... Mulțumesc frumos.*

Ei... care erau cuvintele prin care ar fi reușit să lase o impresie agreabilă?...

— *N-ai pentru ce, n-a fost mare lucru...*

Realizînd platitudinea intervenției, adăugase vorbe nu tocmai nevinovate.

— *Dacă te mai pot ajuta cu ceva...*

— *Mulțumesc, asta a fost totul. Mulțumesc frumos.*

După care - formula ce pune capăt oricărei discuții.

— *Servus...*

— ... *Servus...*

Așa se despărțiseră. Două—trei clipe se mai priviseră, buzele ei parcă se mișcaseră, nu articulaseră nici un sunet, nu găsise nici el cuvinte potrivite, în locul lor un gest cu mîna și... Și se întoarse și ieșise.

Cînd se îndepărtase vreo 30 de metri auzise niște sunete. Era posibil ca în ușa hangarului să fi fost un cap, dispăruse însă înainte de a fi ajuns la o convingere, de aceea nu dădu faptului nici o importanță.

Dar acasă... Ce seară petrecuse atunci, la cîte se gîndise, ce-și imaginase ori visase!

A doua zi nu trecuse pe la bază. Nu avusese antrenament și nu-și făcuse în mod expres drum pe-acolo. Dar exercițiul de voință eșuase. Poți comanda piciorului să nu facă un pas, mîinii să nu execute o mișcare, nu însă și gîndului... cînd inima ticăie!

În ziua următoare se întîlniseră. La fel ca prima dată, după antrenament. Coborîse pe faleză, făcuse vreo 10, 12 pași și atunci... Pînă o văzuse avusese strîngerii de inimă. Pe ponton nu, pe rîu în sus nu, în jos nu! Își consultase ceasul, nici mai devreme nici mai tîrziu - ora la care se întîlniseră data trecută. Atunci?...

Dar după acei pași — silueta ei! Tînăra ieșea din hangar. După ce ajunsese la alee, se uitase într-o parte, în cealaltă, începuse să pășească. Și întîmplător ori nu, apucase spre el.

Sperase, dorise s-o întîlnească, mai mult de-atît, imaginîndu-și revederea lor de zeci

de ori, crezuse că va ști cum să deschidă discuția. Numai că văzînd-o, se blocase. Nu-și amintise nici o idee, nu fusese capabil să reproducă nici una din propozițiile pe care le formulase pînă dăduse cu ochii de ea.

Deși, din felul în care pășea, nu deduse vreo frămîntare sufletească, cînd ajunsese la vreo 5 pași tînăra se opri, buzele i se mișcă, parcă ar fi urmat să spună ceva, renunță, rămînînd cu ochii în ochii lui.

— Servus...

- Domnule locotenent—major... Domnule locotenent...

Uneori apelul celui de alături ajunge la tine mai mult insinuîndu-se decît sensibilizînd timpanul, conștientizîndu-se prin alte simțuri decît auz.

— ... Ai spus ceva?...

— Da. Vreau să vă rog să continuați mărturisirea. Mi-ar fi mai ușor. Poate și dumneavoastră.

— Da... Ai dreptate, e mai bine să vorbim. Am rămas la...

— Al 26-lea pacient al celebrului chirurg.

Al 26-lea pacient!... Ființa extraordinară de care, acum, avea atîta nevoie!

— ... Înainte o să-ți pun o întrebare, domnule sublocotenent. E necesară, vei vedea de ce... Știi ce înseamnă ca, în ciuda băilor galvanice, a dușurilor scoțiene, a electroterapiilor de tot felul, a masajelor fiecărui mușchi în parte, a exercițiilor de voință, de mobilizare mentală, în care îți spui cu încăpăținare aceleași vorbe: «O să-l mișc! Acum o să-mi mișc haluxul! O să-l mișc astăzi! Acum! Haluxul meu s-a mișcat!», și totuși degetul să-ți rămînă imobil?... Asta timp de luni întregi și totuși să nu disperi, să nu renunți, să nu înnebunești, să fii senin și încrezător, să ai puterea să crezi că e posibilă o recuperare a membrilor anchilozate? Mai mult decît atît, să fii optimist, mai încrezător decît... el fiind sănătos și totuși tu să-i zîmbești, să-l rogi să nu se îngrijoreze, tu, țintuitorul în scaunul cu rotile, asigurîndu-l că totul se va termina cu bine?

Vorbele îl înfioraseră, ar fi vrut să-i vadă chipul. În ton, pe lîngă o tulburătoare admirație, i se părea că era posibil să se identifice... durere... remușcări și vinovăție!... Intervenția care ar fi adus lumina necesară era o întrebare: cine era persoana? Dar întrebarea, cel puțin pentru moment, nu trebuia pusă.

— Domnule locotenent—major, să înțeleg că acel pacient a ajuns să-și redobîndească facultățile fizice în proporție de sută la sută?

— Doar atît vrei să afli, sublocotenent? Nu te interesează prin ce-a trecut ființa aceea timp de doi ani de zile? Vrei rezultatul final?

— Nu doar atît. Dar nu puteți nega faptul că acesta e cel mai important lucru.

— ... Cînd un lucru important... depinde de ceva important, nu e cel mai important lucru!

Ar fi vrut să-i vadă chipul și acum. De data asta deoarece îl încerca senzația că, din stările identificate cu puțin timp în urmă, durerea, remușcarea și vinovăția erau singurele care-l încercau.

- Domnule locotenent-major, sunt tentat să cred că ați participat la lupta aceea cu neputință.

- Am asistat...

- Mai mult decît atît...

- ... Da?

- Din tonul folosit mi s-a părut... Dar renunț, e desigur un gînd trăsnit și...

- Gîndul... nu-i trăsnit! Și dacă altceva nu puteam, se cădea să fi făcut măcar atît!

Orice intervenție devenise inoportună, erau momentele unei mărturisiri, nu ale unui dialog.

— ... E vorba de o încleștare crîncenă cu nemișcarea... o luptă inumană cu imobilitatea picioarelor, purtată, împotriva durerilor atroce, cu zîmbetul pe buze... o înfruntare incredibil de dură dar, pentru cei din jur, existînd tot timpul cu surîs liniștitor pe chip!... Or știi dumneata ce înseamnă să asști la confruntarea cuiva cu Destinul, cu... Imposibilul, ție medicul precizîndu-ți că efortul acela sfîșietor e inutil, că în literatura de specialitate nu se cunoaște vreun caz de vindecare, nici măcar de ameliorare a infirmității?...

Ceva din vibrațiile sonore de acum rezonau cu cele ce-l făcuseră să-și spună că trebuia să-i pună o întrebare. Dar, ca și atunci, consideră că propoziția nu se cădea, încă, să fie formulată.

— ... Am asistat la tot calvarul!... Înainte de operație, în timpul ei, după... Nu sunt în stare să spun ce stări m-au stăpînit... Am uitat să precizez, participarea la exercițiile de recuperare nu stînjenea persoana în cauză. Mă găseam în altă încăpere, în spatele unui geam polarizat. Medicul era fan al echipei, în particular al meu, iar participarea la ședințele de recuperare... După cum spuneam, le-am urmărit dintr-o încăpere alăturată. Și-aici e ceea ce copleșește, domnule sublocotenent. În interior fiind, identificai pe pereți ferestre și oglinzi. E posibil să le fi luat ca atare, nu e exclus să fi știut că două din acestea erau altceva. Dar și-ntr-un caz și-n celălalt, faptul că-și masca grimasele...

Rupse tăcerea doar pentru că se prelungea prea mult.

- Domnule locotenent-major, zîmbetul era adresat specialistului cu care lucra?

- Nu.

- Cui?

- ... Celui din cauza căruia ajunsese în situația aceea!... Dacă nu cunoștea taina unora dintre oglinzi, celui din cauza căruia ajunsese la starea de infirmitate!

- Dar dacă o cunoștea?

— ... Persoanei din spatele geamului polarizat!

Un străin n-ar fi rezistat ispitei de a interveni. Cum pentru sublocotenent răspunsul nu constituia o enigmă, întreruperea se transformă într-o tăcerea care dură minute bune. Și nu el puse capăt acestei stări.

— ... Persoana de care vorbesc avea probleme la ambele picioare. La unul grave. Dreptul era fixat într-un cadru metalic. Pentru că m-am implicat din cauza... Mă rog, pentru că m-am implicat, cunosc multe cuvinte de specialitate. Picioarul fusese imobilizat în cadru pentru menținerea orta... orsta...

— Ortostatismului.

- Exact, ortostatismului. Cred că m-am lăudat degeaba.

— Nu vă faceți probleme, termenii sînt greu de reținut. Și dacă nu-i folosești în mod curent...

— Nu era firesc să se fi demarat exercițiile de recuperare. Cu toate acestea persoana le-a solicitat.

— Dacă tot ați susținut că ați reținut termenii medicali, nu-mi spuneți diagnosticul.?

— Pe ăștia cred c-o să-i reproduc corect: traumatism vertebro—medular la nivelul T 12 și L 2, cu edem medular, asociat cu fractură deschisă de femur la piciorul drept.

— Accident grav!... Cea mai mare problemă o va fi ridicat-o traumatismul vertebro-medular. Vă amintiți simptomatologia?... Dar să vă explic cuvîntul simpto...

— Nu e nevoie. Parapareză cu spasticitate, însoțită de tulburări anale și vezicale. Și știi, bineînțeles, care sînt consecințele asupra pacientului.

— Cel mai grav lucru... handicapul psihic. Ar mai fi ceva. Pentru un asemenea

caz sînt necesare investigații serioase, amănunțite.

— S-au făcut.

— Edemul a fost confirmat?

— Da. Din fericire, acesta n-a cointerestat măduva spinării.

— Atunci se poate vorbi de noroc. Mă rog, dacă acest cuvînt e potrivit în situația...

— Parapareză s-a instalat, totuși.

— Din punct de vedere medical, consecința era inevitabilă.

— Da, inevitabilă...

Undeva, în înalțuri, un meteorit murea în grabă, dar maiestuos. Pilotul urmări dîra luminoasă oarecum înduișat, ca un copil, sperînd să-l vadă traversînd întreaga boltă. Se stinse însă după vreo zece secunde, interval de timp suficient de mare ca rănitul să-și fi dat seama că se întîmplase ceva deosebit.

— Ați tăcut. De ce?

— O stea căzătoare... S-a desprins de pe boltă, și-a trăit clipa de glorie, s-a închis în sine însăși...

— Frumos spus...

— Spectacolul a fost frumos. Vorbele...

— A, vād și eu una... A fost mai mică... A ars doar vreo patru secunde...

Și, de parcă abia atunci ar fi sesizat frumusețea boltii, a nopții aceleia liniștite, liniștitoare, rănitul privi spre înalțuri cu nesaț. De mult nu se întîmpase să se uite la stele din poziția aceea, tractat, culcat pe spate. Dacă n-ar fi fost împunsăturile din piept, ritmice, declanșate de mișcarea fiecărui picior, totul ar fi fost în ordine. S-ar fi putut bucura de frumusețe... de măreție... de nemărginire... Numai că pentru el lucrurile stăteau altfel. Și în suflet, oricît se împotrivi, i se cuibăriseră cîteva regrete... puțină tristețe... accente de revoltă... nuanțe de remanare... semne de împăcare cu situația. Știa ce trebuia să facă. Să-și spună tot timpul *Rugăciunea pentru seninătate: Doamne, dă-mi putere să îndrept ceea ce poate fi schimbat, seninătate să accept ceea nu se poate schimba, înțelepciunea de a deosebi cele două situații.*

Doamne, dă-mi puterea... Repetă fraza cu conștiințiozitate fără să se uite la ceas, fără să numere reluările, după un timp părăindu-i-se că, într-adevăr, se simțea mai... senin. Atunci își spuse alte vorbe. Reușind parcă să cuprindă cu privirea toate stelele, își spuse: «... De cel mult trei ori!... O să vă mai vād, frumoaselor, de cel mult trei ori! Apoi... Dar poate că trei nopți nici nu e chiar atît de puțin!...»

Nu vorbiră timp îndelungat. Privind atît de mult cerul, puzderia de stele, ochii îi obosiră și, fără să știe cînd, copilul adormi, pilotul tăcînd și el fiindcă, nemaipunîndu-i-se întrebări, se întorsese la gîndurile de pînă

atunci.

Fie că dormea ușor, fie că se trezise din cauza mișcărilor prin care targa fusese așezată pe nisip, cînd locotenentul—major opri pentru primul popas, rănitul deschise ochii.

— ... S-a întîmplat ceva, încercă să se dumirească privind în jur.

— Primul timp de odihnă. Și e momentul să mîncăm ceva. Dumneata ce vrei?

— Biscuiți...

Mestecau în tăcere întrebîndu-se ce căutau în acel deșert, unul mîncînd pentru a avea puteri să parcurgă kilometri aceia blestemați pînă la oază, celălalt pentru a-și întreține starea de luciditate pînă cînd...

— Domnule sublocotenent, sparse pilotul tăcerea, astăzi nu sîntem în grafic. Am pornit tîrziu. De mîine vom porni la opt fix, vom merge două ore, cincisprezece minute pauză... și tot așa pînă la ultima etapă din noapte. Cea ce la cinci la șapte. Sînt cinci intervale a cîte două ore, deci zece ore de mărșăluit pe noapte. Mîine dimineată ne vom opri însă la orele opt, din cauza... știi de ce.

— *Și chiar credeți că generalul nu va ști în ce direcție am apucat-o?*

— *Poftim?...*

— *Poate stabili acest lucru în două feluri.*

— ... *Te gîndești la urme?*

— În primul rînd. Apoi la geografia locului. Știind care e cea mai apropiată oază...

Copilul purtase *dialogul* în sinea sa, dar doar pînă la replica pe care ar fi trebuit s-o dea locotenentul—major, fiindcă *datoria* sa era aceea de a-i aminti o anumită povestioară... *cînd voi fi cuprins de neîncredere, de neputință și deznădejde și voi spune că nu are rost să ne continuăm drumul prin deșert...*

În fine, reluă cursa împotriva... Morții! Ar fi putut spune că se simțea bine. Mîncarea îl întremase, pășea destul de ușor. Ideea cu hamurile fusese bună. Pe aceeași distanță depunea un efort mai mic. Or dacă lucrurile stăteau, șansele de a ajunge la oază nu erau nule...

Cel mai mare neajuns era că, la fiecare pas, se afunda în nisip. Pentru zăpadă — văzuse asta într-un film —, soluția era racheta. Nu credea că procedeul nu ar fi dat rezultate pe nisip. Numai că nu avea din ce să le confecționeze. Din păcate epava avionului era departe. Prea departe pentru a se întoarce. Așa că nu-i rămînea decît să-și continue drumul. Să pună mereu cîte un picior în față, unul după celălalt, orice mișcare de acest fel scurțînd cu aproximativ șaptezeci de centimetri distanța pînă la oază.

— Domnule sublocotenent!... Domnule sublocotenent, dormi?

Continuare în pagina 30

POEZIA ÎMI DĂ O DIRECȚIE ÎN VIAȚĂ

MONICA STĂNILĂ

Eugen Bunaru: Dragă Monica Stănilă, în 2007 ți-a apărut un volum de poezii cu un titlu sugestiv (pentru tematica lui), **Iconostas**, volum însoțit de o scurtă prezentare semnată de Cornel Ungureanu. Între timp, iată, ai devenit referent cultural și membră a cenaclului "Pavel Dan" al Casei Studenților din Timișoara, de asemenea membră a mai multor cenacluri on-line (Hyperliteratura, Rocultura), unde publici și dialoghezi constant, în același timp nelipsind cu poeme și articole din reviste precum **Orizont**, **Tribuna**, **Vatra**, **Stare de urgență**, **Banat**. În poezie, în acest interval de timp, ți-ai schimbat – aș zice spectaculos, dacă nu chiar radical – discursul, tonalitatea, motivele etc. Numele tău a intrat deja în circuitul literaturii tinere, recoltând aprecieri dintre cele mai frumoase. Aș vrea, totuși, să ne întoarcem la volumul tău de debut. Te-am auzit, uneori, vorbind despre acea carte cu un soi de reticență. Am avut chiar senzația că nu o consideri ca pe un debut propriu-zis...

Monica Stănilă: Dragă domnule Eugen Bunaru, e adevărat că am anumite rețineri. Sunt mai multe aspecte legate de prima mea carte, din pricina cărora ea devine mai mult o scrisoare pentru prieteni decât un volum propriu-zis de poezie. În primul rând că **Iconostasul** a apărut într-o vreme în care conștientizam prea puțin cât de mult contează revenirea asupra textelor. Uneori urmăream sinceritatea exprimării în dezavantajul calității, ceea ce evident se simte încă de la o primă lectură. O altă problemă – și cea mai importantă, de altfel – e faptul că pentru mine cartea respectivă urmărea – așa cum notase și domnul Cornel Ungureanu – definirea aceluia **homo religiosus** și nu estetica textului. Nu îmi reneg debutul și nici cartea, doar că insist ori de câte ori am ocazia asupra importanței ei ca mărturie creștină. Mă feresc să o numesc carte de poezie. E mai degrabă un jurnal, motiv pentru care textele de acolo sunt prezentate cronologic. Am păstrat chiar și data în care a fost scris fiecare poem în parte. Astfel că din punctul meu de vedere această carte înseamnă altceva decât ceea ce se spune că e. De aceea când se vorbește despre debutul meu în poezie, ezit. Probabil că sunteți la curent cu agitația stărnită zilele trecute de nominalizarea lui Florin Caragiu pentru premiul Opera Prima "Mihai Eminescu", ediția 2008. Renegându-și prima sa carte, poetul a înscris volumul **Catacombe**. **aici totul e viu**, apărut anul trecut la Editura Vinea, în cursa pentru premiul amintit. Ei, personal prefer să evit orice discuție de acest tip. În concluzie, prima mea carte rămâne **Iconostasul**.

— Să revenim și la "Pavel Dan". Ce a însemnat pentru tine acest an de "Pavel Dan"? Care au fost momentele importante pe care crezi că le datorezi cenaclului în afirmarea ta ca poetă?

— Sunt multe. Nu știu ce ar trebui să punctez, dar evident că în primul rând mi-a folosit aderarea propriu-zisă la cenaclu. Am învățat multe din întâlnirea cu dumneavoastră. M-am obișnuit să îmi lucrez mai bine textele. Am intrat în contact cu tinerii timișoreni din generația mea. Am avut dintr-odată cu cine să discut despre poezie. Un alt moment important este cel în care am ajuns referent literar. De atunci, literatura nu mai avea să fie acel ceva pentru care trebuia să îmi fac timp, ci meseria mea. Cred că am avut noroc. Nu sunt genul de om care

să cred în meritele mele. Mai degrabă în pronie.

— Care sunt – dacă sunt – dezamăgirile tale legate de cenaclu "Pavel Dan"?

— Nu pot să spun că am dezamăgiri. Asta dacă e să ne gândim la sensul real al acestui cuvânt. Însă dacă e să o luăm etimologic, "dez-amăgire" (a scăpa de amăgiri), ei bine, în cazul ăsta am avut multe dezamăgiri. Poate mă doare uneori insuficienta implicare a unora dintre colegi. Mă face să simt că odată cu trecerea timpului îmi va scădea elanul de a încerca să fac cât mai multe pentru cenaclu. Însă, dacă îmi dați voie să vă socotesc un model, cred că aceste dezamăgiri pot fi înfrânte. Ați dus până la urmă greul acestui cenaclu atât în momente foarte bune, cât și în momente mai precare. Erau situații în care ați continuat întâlnirile de cenaclu și cu cinci sau șase oameni. Din punctul ăsta de vedere constituiți un model pentru zilele în care simt că lucrurile nu sunt tocmai așa cum mi-am dorit.

— Ce soluții "vezi" pentru ca blogul cenaclului, al cărei fondator și administrator ești, să facă mai vizibilă chiar viața cenaclului? Uneori prestația ta pe blog rămâne, parcă, solitară... Un plus îl dau, în ultima vreme, cronicile de cenaclu semnate de Alex Colțan...

— Cred că aici trebuie să le avem în vedere în primul rând pe Dafina David și pe Cristina Ivan-Păcurar. Au totuși o prezență constantă pe blog. Despre soluții ce să spun? Un blog literar cu mai mulți autori, dar cu o singură postare pe săptămână, nu prea poate rezista. Deși, conform statisticilor de pe internet, blogul **cenaclulpaveldan** e într-un urcuș continuu. Revenind la întrebarea anterioară, ați observat, desigur, că avem colegi tineri, cenacliști de ani de zile, care nu vor să își activeze contul nici măcar pentru a comenta textele postate. Eu o să trag cu încăpățănare de acest blog. El este vizibil, dar ca să facă vizibilă viața cenaclului nostru, e într-adevăr nevoie de mai mult din partea fiecăruia.

— Undeva, într-o autoprezentare, te recomanzi ca fiind absolută de Teologie, facultate pe care – precizezi acolo – ai urmat-o din convingere... De ce ai simțit nevoia acestei precizări? Nu crezi că e o ușoară contradicție?...

— Arhimandritul Teofil Păraian spunea cândva că Teologia informează, nu formează. O diplomă nu aduce cu sine – din păcate! – cultura presupusă sau așteptată și nici conduita morală creștină. Nu vreau din pricina statutului de "poet" (în cazul în care îmi pot atribui acest statut!) să se creadă că opțiunea pentru această facultate a fost un oft pentru mine. Pe de altă parte, cred că orice profesor de la Universitatea de Vest care a predat la secțiile de Teologie-Litere, poate înțelege foarte bine de ce simt nevoia acestei precizări. În plus, această precizare mai notează un aspect important și anume că Teologia este pentru mine un mod de a mă raporta la viață, nu doar o facultate absolvită.

— În noiembrie, anul trecut, ai participat la București, la Târgul de carte Gaudeamus, la lansarea unei antologii de poezie tânără, **Nasturi în lanul de porumb**, în care erai inclusă... Cu puțin timp înainte, ți-a apărut un grupaj de poeme tot într-o antologie: **Pavel Dan – 50**. Cum te vezi tu, într-un caz și în celălalt, printre poeziile selectate?

— Trebuie să spun că în ambele cazuri

mă văd antologată între prieteni. De **Antologia Pavel Dan 50** sunt legată printr-o dublă funcție. Vă amintiți, cred, viteza cu care a trebuit să muncim la editarea acestei cărți. Acolo sunt – dacă îmi permiteți – și tătic și copil. A însemnat mult pentru mine faptul că directorul Casei de Cultură a Studenților, Sorin Popescu, ne-a aprobat bugetul necesar. Sigur că de acolo înainte munca cea mai grea ați depus-o dumneavoastră. Dacă e să vorbesc despre antologia **Nasturi în lanul de porumb**, trebuie să menționez că m-am simțit norocoasă în tot ceea ce a privit nașterea acestei cărți. Mă refer la șansele pe care mi le-a oferit tabăra de la Săvârșin. Am cunoscut acolo oameni extraordinari, de care vreau să cred că mă leagă de atunci o prietenie sinceră, și mă refer aici la Radu Vancu, Șerban Axinte și ceilalți. Totodată m-am reîntâlnit cu prieteni mai vechi: Manasia, Komartin, Leac. Cartea asta cred că înseamnă pentru noi, cei care am fost prezenți la Săvârșin, o fotografiere peste timp a unui timp frumos. Iar dacă excludem aspectele legate de prietenii, bineînțeles că mi-a părut bine să îmi văd numele în aceeași carte cu unii dintre cei mai reprezentativi poeți tineri din țară.

— Tot în toamna lui 2008 te-ai bucurat de-o experiență care, cred, te-a îmbogățit în plan literar și uman... Ai fost, împreună cu colega ta, Ana-Maria Pușcașu, la Chișinău. Ați citit la cenaclu condus de poetul și dramaturgul Dumitru Crudu... Ce te-a impresionat în mod deosebit?

— Proiectul **Basarabia pe viu** a fost o altă șansă de a întâlni oameni deosebiți. Experiența în sine ne-a adus numai lucruri bune. Mai ales că eu mi-am dorit din suflet să ajung în Chișinău. Ședința de la cenaclu condus de Dumitru Crudu a decurs într-un mod mai puțin așteptat pentru mine și Ana. Îmi amintesc că ne-am dus cu emoții în dimineața aceea la biblioteca municipală. Eram pregătite pentru o analiză extrem de atentă a textelor noastre. Trebuie însă să mărturisesc că interesul tinerilor de acolo pentru viața unui cenaclu timișorean a monopolizat oarecum discuția. Sigur că s-a discutat și pe marginea textelor noastre. Ce să spun? Am fost luate foarte în serios. Dar dacă e să spun ce m-a impresionat în mod deosebit în zilele petrecute acolo, voi spune că lucrările artistului plastic Ghenadie Popescu, și poate nu atât realizarea lucrărilor în sine, cât conceptul care stă la baza fiecăreia în parte. Dincolo de asta, aș putea vorbi ore întregi despre scriitorii tineri pe care i-am întâlnit acolo. Sigur că nu vrem să ne oprim la stadiul de experiment. Am vorbit cu Dumitru Crudu să inițiem un proiect care să ne permită acest schimb de experiență între cenaclurile **Pavel Dan** și **Stare de urgență** din Chișinău. Vom vedea acum ce ne va permite criza economică de care ni se tot vorbește. Mai ales că va fi un proiect cu continuitate. Adică timp de un an de zile am vrea să avem la Timișoara în fiecare lună câte doi tineri de la **Stare de urgență** și totodată să trimitem de la **Pavel Dan** câte doi tineri la Chișinău. Am depus în acest sens un proiect la primăria din Timișoara. Nu știm încă ce se va aproba și ce nu.

— Ce-ți spune ție sintagma "generația 2000"? Te consideri o poetă douămiistă?

— Când eram copii și cineva ne adresa o întrebare dificilă, noi o numeam în glumă "întrebare întrebătoare". Cam așa simt acum.

Generația 2000 pare să se dezvolte în etape. Când a început să se vehiculeze această sintagmă, eu amânam poeziile pentru a răzbate în teologia Sfântului Maxim Mărturisitorul. Altfel spus, eram interesată de cu totul altceva. Dacă totuși – așa cum se observă în ultima vreme – se poate vorbi de un nou val... probabil că mă încadrez. Nu știu. Cred că ar trebui să spună alții dacă sunt sau nu o poetă douămiistă. Pe de altă parte, putem glumi, sunt foarte vie – dacă mi se permite forțarea acestui superlativ – în anii două mii.

— De ce scrii? Poezie, bineînțeles.

— Mi-e teamă ca prin răspunsul pe care îl voi da să nu devin (prea) patetică: pentru că am nevoie să scriu, pentru că eu cred în scris, în literatură. E ca și cu teologia. Nu mă pot percepe în afara acestor spații. Nu știu dacă ceea ce scriu are vreo însemnătate pentru ceilalți, dar are o mare însemnătate pentru mine. E așezarea mea în lume. Poezia îmi dă o direcție în viață. Spun din nou: așa ca teologia. Cred că asta e. Andrei Pleșu spunea în **Minima moralia** că împlinirea destinului înseamnă să te simți omul aflat în locul, timpul, slujba potrivite, fără să crezi că trebuie să fii altundeva și să faci altceva.

— În ce fază te afli cu noul volum de poezii? Te-ai hotărât asupra titlului? Dar asupra editurii? Ți l-am citit și cred foarte mult în el...

— Volumul e finalizat. Doar că sunt ușor stresată, având în vedere lejeritatea cu care mi-am trimis **Iconostasul** la tipar. Și greșelile pot avea o funcție pozitivă atunci când învățăm ceva din ele. E drept că eu m-am blocat puțin. Revin obsedant asupra acestei cărți, ca un om care suflă în iaurt. Titlul e hotărât. E vorba de o sintagmă dintr-un cântec rusesc vechi. Pentru justificarea lui voi avea pe prima pagină textul rusesc (nu pot spune original, pentru că circulă în variante multiple), iar în paralel voi așeza traducerea lui realizată de Șerban Foarță. Mai mult decât aș putea spune eu acum se va putea observa – sper – prin lecturarea întregului volum. Cred că va face un pic valuri, dar mi-l asum. Mă gândesc cu groază la un singur lucru... că va avea parte de o mie de pronunții diferite. Cât privește editura, lucrurile sunt puțin mai complicate. Nu cred că eu trebuie să mă hotărâsc asupra unei edituri, ci ea asupra mea. În fine, am speranța că îl voi avea în mână în prima jumătate a acestui an. Cred că e destul de "copt".

Interviu realizat de
EUGEN BUNARU

harfa de iarba

POETI DE LA "PAVEL DAN" NOUL NOU VAL

Oarecum distanțată de experiențele radicale, caracteristice poeților congeneri douămiiști, Ariana Perhald cultivă o poezie în care conlucrează, spre beneficiul propriei "ziceri", două valențe de limbaj și lirism: pe de o parte un vag "aer" nostalgic, de reală trăire și asumare a unui biografism (devenit memorie), ușor marcat de adierea eșecului și, pe de altă parte, o acuratețe, concizie bine ghidate – la nivel tehnic – și o aplecare atentă, lucidă asupra scriiturii.

Nicoleta Papp, elevă în clasa a-IX-a a unui liceu timișorean – de informatică – poate surprinde, și chiar o face, printr-o reală maturitate la nivelul "curgerii" poemului, al sintaxei (uneori fracturată, sincopată, alteori eliptică), printr-un desen fulgurant, fin al versurilor, printr-o priză de substanță la cotidian și citadin.

În poemele sale, Claudiu Bolcu decupează flashuri ale unui real, i-aș zice nud, prinse/prins într-o expresie nu lipsită de aciditate, violentând prin limbaj și "privire".Există, până la urmă, în poezia lui un "ce" grav, învăluit, bineînțeles, în puseuri de ludic, ironie și chiar sarcasm. (EUGEN BUNARU)

ARIANA PERHALD ÎN LUMINĂ

Continuu să stau în lumină să-ți aud șoaptele De departe.

Îți mai amintești cum ne cuprindea întunericul?

Plutesc spre amintirile mele spre cealaltă din mine

Mă întorc cu baloane în mână și cu zâmbetul în buzunar

ESARFA ALBASTRĂ

Ai văzut sufletul meu descompus. Era albastru cu flori albe presărate prin locuri necălcate, pe care doar le-am zărit din depărtare.

Te-ai apropiat, ai întins mâna, dar mâna ta a trecut prin mine.

La gâtul meu – eșarfa albastră...

TU

Știu că ai luat norii și i-ai ascuns, că ai adus mingile în locul lor,

Știu că în înserare te oprești o clipă și te gândești la mine...

HÂRTIE

Încep să iau foc pe margini. Sunt desenul tău, în care ai pus toate culorile; Am o inimă de hârtie căreia îi e frică Frică de creioanele tale.

POMUL

Revin cu pomul în suflet, cel care a crescut întortocheat printre amintirile mele Nici măcar

nu mai țin minte cum îl strigam, dacă îi spuneam pe nume sau dacă doar mă uitam la el fără voce fără ochi...

În acea tăcere a cerului a norilor, pomul vorbea. Părea singur și părăsit...

Doar eu păream că-l înțeleg față în față cu coaja lui, cu dărele lui fine.

NICOLETA PAPP

PRAF

urmărite pe cadranele ceasurilor împung ca niște ace pereții cu lumină puternică zgârie corpurile și fragmentează venele mușchii și pielea

gândurile iluziile adunate în încercarea de a desluși formele sau conturul poeziile citite la lumina lanternei lasă urme care se șterg în timpul zilei

BĂTRÂNUL

nimic nu se oprește din mers până nu ajunge la destinație mașinile mai stagnează la semafoare prin parări oamenii sunt prea încordați se grăbesc să acapereze totul toți își continuă drumul

în familia mea nu a fost niciun ceasornic nici măcar tata cu îndemânarea sa și nimeni dar nimeni nu va putea vreodată să strice ceasurile noastre

chiar dacă șoseaua s-a întunecat brusc urmele nu au dispărut și trepidațiile frânelor puse brusc eclipsează

*** ziua îmi închid jaluzelele noaptea mi le deschid

când se întunecă parcare rămâne pustie e liniște scot capul printre fâșiile verticale inspir orașul cu nările dilatate intru în beznă prin sticla beculețelor flacăra lumânărilor și-a lampei cu petrol

noaptea deschid jaluzelele ziua le închid trec pe lângă realitatea conștiinței

*** nu e ceva actual s-a născut odată cu mine prin barba deasă a unui bărbat s-a așezat pe braț a coborât încet până a ajuns în palme apoi pe vârful degetelor mâna stângă începe să trepideze ca mâna unui dependent

Alergând după autobuz îmi bat cu degetele cadranul ceasului într-un ritm alert mă întrec cu ticăitul acela grăbit ce forțează țestele noastre cu glasul cel mai puternic întins ca două sulite împinse pe străzi din același punct dar rămân întotdeauna în urma acestui timp prezent

*** o ia înainte mereu înaintea frigului ce îi umblă prin coaste

se mărește și se micșorează se micșorează și se mărește până mă va înghiți dintr-odată rămân în același loc ca să forez prin pietre și cuburi de gheață urmărind forma faptelor mele

CLAUDIU BOLCU

**** Și oricum între noi n-a fost mai mult Decât o ață subțire Cu care legam anevoios o conversație

Aveai multe păpuși când erai mică Și le tăiai părul Ca să semene cu tine, Iar din copacii de pe strada Măgura Atârnă și acum huțulușul Care te-a ajutat să-ți spargi buza. Zvăpăiată și obraznică erai Ca o minge de ping-pong.

***** Din când în când Mă șterg la gură cu smoală, Influență negativă a curentului emo. Urc scările câte două Fumez în baie Cât stau pe veceu Simt că lumea e concavă. Străzile au fisuri pe la colțuri Pe ele curg râuri de pantofi, Azi la pariuri Sper să câștig un om.

***** Mi-am înnodat picioarele de venele tale... Ai 0 negativ Și vei avea probleme cu sarcina, Oricum e la modă să nu faci copii, Nici animalele nu se mai împerechează, Stau tolănite în parcuri Inhalând dioxid de carbon, Aerul e din ce în ce mai putred, Îrespirabil, Încărcat cu asfalt.

**** Câinii mor de regulă marțea Cu ochii întredeschiși și caninii la vedere, Falnici precum colții de fildeș, În jurul lor pute-a oțet, Iar muștele îi înțeapă cu trompa. Școlarii îi arată cu degetul, Poartă uniformă albastră Și au învățat la dirigentie, Că morții sunt focar de infecție,

Dau tot felul de boli, Mai ales marțea.

***** Sunt la cenaclu, iubit, Stau în banca a treia de la geam Și aburesc fereastra cu răsuflarea mea caldă. Cu arătătorul îți creionez portretul, Simplist, Apoi îl șterg dintr-o răsuflare Și reiau procesul. Mă simt ca-ntr-un poem existențialist, Repetându-mă încontinuu, obsesiv, Bântuit de nevroza "a da semnificație nimicului". Nu că tu a-i fi un nimic iubit, Dar ai ajuns materialul meu brut, Te-am lăsat la dospit până a-nceput ploaia Și acum te frământ cu palmele Convins că-n cele din urmă, Voi îndoi sticla.

**** Iarna fumează iarba în parcuri Se amețește cu aurolac Apoi se scumpește gazul.

**** Niciodată roșul în sine Nu va merge pe jos. Nu știe să se strecoare printre gunoaie, Printre pași grăbiți, Printre suspine, refuzuri Și zâmbete galbene, Lumea nu se mai spală pe dinți, Nici apa nu mai are loc în gură Cuvintele sunt fără gust Sau formă Atârnă totul ca o pată. O pată pe haine, O pată pe pereți, O pată pe mașini, Pe caiete, O pată pe cer și pe sigilii, O pată pe crucea lui Hristos.

FOTOGRAFIE ȘI JAZZ

RENEE RENARD

Renée Renard este artistul timișorean care a transferat muzica în fotografie, vibrația în imagine. Experimentul său reușit a plecat de la jazz-ul Teodorei Enache și s-a copt cu o expoziție în Cărturești.

— Ascult povestea. Cum începe?

— *Exercițiu de sinestezie pe muzica Teodorei Enache* este lucrarea mea de licență (am absolvit anul acesta secția de Design Multimedia la Facultatea de Arte și Design din Timișoara), notată de comisie cu trei note de 10. Pe Teodora Enache o cunoșteam doar din CD-uri și din povestirile entuziasmate ale celor care o ascultasera live. I-am trimis un mail, povestindu-i despre mine (asemănător ei, și drumul meu spre artă a cunoscut o deviere – ea spre matematică, eu spre medicină veterinară), și despre dorința mea de a găsi "culoarea" vocii ei în lucrarea mea de licență. Mi-a răspuns cu o promptitudine și cu o căldura care m-au bucurat și onorat nespun. Au urmat îndelungi convorbiri telefonice, în care descopeream, pe lângă o voce minunată, un om de o căldură, înțelepciune, frumusețe și bogăție interioară cum rar se mai întâlnesc în ziua de astăzi. S-o ascult pe Teodora cântând și mai ales să comunic cu ea este un eveniment și cu siguranță, un sentiment deosebit. Și nu trebuie să fii sinestezic ca să simți că muzica și toata ființa ei vibrează. Chiar ea spune că "jazzul e vibrație pură" și eu nu fac altceva decât să preiau acea vibrație și s-o transpun în imagine. Fără să fiu o mare expertă în jazz, cred cu tărie că e genul de muzică pe care o cânti și pe care o înțelegi doar când ești marcat, într-un fel sau altul, de viață și de întâmplări. Este probabil motivul pentru care am început să "simt" jazz-ul abia în ultimii ani. Jazz-ul, la rândul său, marchează... te atinge cum puține genuri muzicale o pot face. Vorbind cu Teodora despre muzica și viața ei, am ajuns, în mod firesc, să povestim și despre mine. Despre cei 7 ani în care am studiat medicina veterinară, pe care îi consideram "ani pierduți", pentru că în timpul acela aș fi putut "să fac artă". Și atunci Teodora mi-a spus ceva care mi-a schimbat total percepția despre rostul fiecărui moment și al fiecărui lucru în viață: "...toate pe care le parcurgem ne împlinesc prin natura lecțiilor primite și 'sacul' numai așa se umple... Și de abia când rodul e copt, atunci poate fi cules... Niciodată mai devreme... Și cine știe prin ce metode se coace în cazul fiecăruia?" Din acel moment, elementul care apare cel mai des în lucrarea mea este fructul. Și implicit, motivul copacului. Ambele au apărut în mod firesc, ca într-o reacție sinestezică.

— Cum anume influențează personalitatea ta fotografiile pe care le faci?

— Fotografiile mele sunt fotografii "de stare". Majoritatea sunt senine, dar câteodata se întâmplă și să fie plumburii... totul depinde de starea mea de spirit din momentul respectiv. De aceea mă bucur că nu prea mai fac fotografii la festivalurile de beauty&fashion... Cine știe cum ar arăta fetele acelea frumoase într-o zi plumburie de-a mea?!

— Fotografia îți oferă modalități de exprimare mai multe sau mai puține ca pictura?

— La lucrarea de licență am fost întrebată dacă ceea ce prezint sunt... picturi fotografiate?! E foarte simplu să faci fotografii dacă scopul tău este să reproduci perfect realitatea. Cu aparatele din ziua de astăzi nu mai e nicio problemă. Dar ce-mi

doresc eu este să mă apropiu cât mai mult de transparența acuarelei, de tușa groasă de vopsea, de strălucirea acrilicului.... E clar că există o barieră între diferitele medii plastice de exprimare, dar e foarte tentant să vrei s-o depășești.

— Pentru ce ai ales fotografia?

— Am făcut un foarte mare ocol ca să ajung aici. Din entuziasmul oarecum exaltat al absolventului de liceu de artă am ajuns studentă la facultatea de medicină veterinară. Iubesc mult animalele și asta m-a ajutat să trec peste greutățile unei schimbări radicale de direcție. Am absolvit cu a doua medie pe facultate, dar a fost cumplit de greu. Au urmat studiile de management, cariera, un CV tot mai eligibil pe piața muncii... și un gol imens acolo unde de fapt, ar fi trebuit să fie satisfacții. N-am mai rezistat, și în 2005 "am dat la arte". Am regăsit profesori din liceu și foști colegi de clasă care acum îmi erau profesori, și dintr-odată am simțit că ocolul se terminase și că eram în sfârșit "acasă". Trecusera 24 de ani...De ce fotografia? Pentru că mi-e mai ușor să mă exprim în imagini decât în cuvinte; pentru că e o muncă în echipă – eu și aparatul meu. Între noi s-a creat o relație specială, absolut fascinantă. Trăim într-un fel de "love-hate relationship" pentru că de multe ori îi cer să facă niște lucruri pentru care, săracul, nu este pregătit și care țin mai degrabă de prelucrarea digitală. Acum, de exemplu, lucrez la un proiect în care încerc să obțin transparențele și texturile din acuarelă, doar din aparat. Nu prea folosesc photoshopul, decât pentru prelucrări minimale. Ce rost ar avea să prelucrez digital o stare?!

— Care e linia care desparte un simplu fotograf de un artist?

— Poți să fii cel mai grozav din punct de vedere tehnic, dar asta nu te face în mod automat artist. Am citit nu demult că ultimele cercetări în psihiatrie asociază talentul și creativitatea cu un anumit grad de schizofrenie. Mi-e greu să accept asta. Cred în continuare că talentul, indiferent în ce domeniu, e un dar de la Dumnezeu. Înseamnă har, inspirație, viziune, sacrificii, ardere, consum intens, îndoieli, singurătate. Într-un cuvânt, vibrație pură. Dar... nu înseamnă implicit recunoaștere și notorietate. Trăim într-o lume cu o scară a valorilor total distorsionată, în care adevărații artiști nu sunt poziționați acolo unde trebuie.

— Ce tip de lumină îți place?

— Îmi place lumina la apus, la Sasca Montană. E momentul acela din zi care te face să te simți fericit fără să ai un motiv anume. Și de când am început să lucrez la proiectul cu Teodora Enache, îmi place roșul, noaptea. Toate fotografiile sunt făcute din toamnă până în primăvară, noaptea, pe ploaie. Noaptea, culorile au altă intensitate, și ploaia adaugă strălucire și vibrație. Roșul e parcă mai dens. Jazzul vibrează altfel, noaptea... și te face să rezonezi mai puternic. Foloseam un timp de expunere lung, numărăm secunde în gând și-mi dadeam seama că 13 secunde trec, câteodată, teribil de greu. Ploua și mi-era tare frig. Dar descopeream deodată forme ascunse, umbre subtile care modificau forma în totalitate. Cu timpul am învățat să desenez cu lumina, doar mișcând aparatul, de parcă aș scrie la tablă. Am reușit chiar să "scriu" litere!

— Te vezi încadrată într-o generație, într-un curent/tendință?

— E greu să te auto-încadrezi. Riști să

pari că te ieși mai în serios decât este cazul. Deocamdată sunt generația 2008 design multimedia. Încadrarea într-un anumit curent, într-o anumită tendință te face să "ai obligații". Riscul e să rămâi cantonat acolo (comoditatea își spune și ea cuvântul), și nu știi dacă pe termen lung e bine.

— Secvențe de viu, lumini alungite, dilatări de timp, imagine descompusă – astea sunt cuvintele care-mi vin când vizualizez fotografiile. Descrierea ta?

— Lucrările sunt un ecou la vocea Teodorei Enache, la starea pe care ți-o dă când o ascuți cum cântă. O voce atât de caldă, încât vibrează, care aduce lumină, acolo unde e întuneric. Sămânța jazzului, vibrația pură, vocea ca o lavă care erupe, aripile care duc către jazz, rodul care e copt.

Interviu realizat de
COSMIN LUNGU

GRĂDINILE EI

CIPRIAN RADOVAN

Trăim momentele neliniștite ale zbaterilor postmoderniste, uneori confuze și convulsive, un fel de reluări și amalgamări ideatice, cel mai adesea impersonale. Poate fi un nonconformism aparent situat, de fapt, în cele mai conformiste variante ale sale, pe valul tulbure al contemporaneității. Ne întâlnim uneori cu o varietate ambiguă de snoabe adaptări, un fel de aliniere la prezent, o formă de alienare profundă, vidată de absența emoției reale. După cum, în cazurile încă fericite, mai persistă și forme de exprimare, parțial individualizate, încărcate de un subiectivism autentic, cu variante senine și lirice evoluând asimptotic și generos până la o extremă îndulcire, sau după caz, cu variante ideatice dense, încărcate de subtilități personalizate sau de valențele vitaliste ale unei expresivități dramatice explicite, corespondente realmente ale unui dinamism vizual real.

Aceste aspecte, adesea contradictorii, fac viabilă, atunci când mediul socio-economic și cultural o permite, persistența unei stări firești a privitorului de trăire în contemporaneitate, ca atitudine coparticipativă directă sau, de ce nu, stimulată și mediatic. Decelarea autenticității devine în cele din urmă o problemă de competență, de cultură și, după caz, de opțiuni subiective și capacități de recepție personală.

Pe un asemenea fond, mai degrabă disociativ și derutant, în care își găsește loc atât valoarea, cât și impostura, Ada Oancea Șuteu își permite un enunț declarativ nonconformist, care ipotetic ar vulnerabiliza-o atunci când afirmă și chiar demonstrează că de această dată a pictat cu o adresare extrem de simplă, destinația directă fiind către cei care "nu se pricepe la artă". Este un program personal, susținut de fapt prin o prezumtivă declarație subsidiară mascată care se referă implicit la o sensibilitate nativă, mereu disponibilă, pentru receptarea activă a unui mesaj vizual. În cazul de față un mesaj al competenței profesionale, cu aparențe de mare simplitate, susținut de fapt printr-o implicare, atât emoțională, cât și culturală a artistului în sfera "aproape obișnuitului" (să îi zicem oricum-peisaje, grădini sau flori, poate păsări și îngeri, sau natură și vis, ca receptare vie, recuperare idealizată, ori restituire culturală, evident subiectivă și cu o densitate varabilă conferită de situarea mereu normală în starea mirifică a descoperirii uimite, prin trăire și retrăire persistentă).

Nu întâmplător, ca artist-profesor, ea a modelat sensibilitatea a numeroase serii de copii-elevi, înclinați sau apropiați de farmecul magic al desenului și picturii. Și tot, nu întâmplător ea și-a păstrat o stare nealterată, departe de spaime și trăiri abisale, contopindu-se în cele mai fericite momente participative ale sale cu o natură a splendorilor simple, sau inventând un fel de rai personal, descins din ancestrale tradiții și incantații vizuale purificate prin bucuria luminii.

Fidelă siesi, evoluând oarecum spiralat sau în cercuri de vis, pornind de la natură, folclor sau legendă, ea rămâne coloristul dotat, flămând de culoare în sensul cel mai real și mai pur, capabil să descopere frumosul în simplitatea unui măr sau a unei flori, în o mulțime de mere, ritmate, crescute sau de ce nu, chiar "zburătoare", sau în aerul încărcat de vibrații senine, ceruri populate cu suflete-păsări, ori invadate de soare-lumină în grădinile cu flori și cu îngerii-flori.

Ea își spune, fără prejudecăți formale, trecând dezinvolt de la concept la percepția simplă, directă, de tip impresionist sau la subiectivitatea poetică a artistului expresionist, în ceea ce face și expune, am dorit să arăt frumosul "atât cât el mai există", strecurând astfel, chiar și verbal, pe plan ideatic, dincolo de lumini, un fel de tristețe, premoniție poate, ideia deprimantă a unui crepuscul, emoțional, vizual, structural, ca punct terminus al unei posibile avalanșe a degradărilor persistente generate de o civilizație violentă. Este o formă de sinceritate simplă, nemistificată de orgoliile declarat umile, dar narcisist autoadmirative, ale unor grupuri elitiste. Este un fel de răspuns personal. Un răspuns dat unui context tulbure, cu acoperie contemporană, în care apelul la puritate și emoție caldă, în ciuda blândeții sale evidente, poate părea sau chiar deveni, o manifestare antival cu majuscule, în felul său anacronică, deci implicit răzvrătită.

Note pe marginea expoziției Adrianei Oancea Șuteu, "Grădinile mele", Galeria Helios, ianuarie, 2009

ÎN URMA ARIPIILOR ADRIANA CARCU

Adriana mă sună pe skype. O întreb ce crede despre ultimul articol. Îmi răspunde: "Vreau și eu aripi ca ale tale". A doua zi primesc un telefon de la Martha care-mi spune că se află la Nürnberg într-un magazin plin de aripi. Mi le descrie. Aripi mari ce planează deasupra capului deschise, aripi mijlocii pentru copii și aripi mici, ca să te joci cu ele cum vrei tu. O întreb dacă vede aripi ca ale mele. Îmi spune: "Ca ale tale nu au, dar au unele aurii foarte mici, de pînă și cu un gofraj care imită penele". Zic: "Nu-i nimic, cumpără-mi cîteva și trimite-mi-le cît poți de repede". Două zile mai tîrziu primesc un plic cu șase perechi de aripi despărțite: aripa sîngă, aripa dreaptă. Le despachetez, le întind pe masă și-mi fac o socoteală. Dacă dau fiecărui copil din vecini o pereche, mai rămîn cu două: una pentru Adriana, una pentru mine. Perechea mea o folosesc mai repede decît mă așteptam. Tot pe masă se află o poză de-a mea luată cu cîteva zile în urmă în *Providenzkirche* de pe *Hauptstraße*, unde, așezată pe un scaun cu spatele la obiectiv, ascult colinde cîntate celest de septetul *Animus* al Filarmonicii Banatul. Din joacă potrivesc două aripi deasupra omoplaților și le las acolo. A doua zi le lipesc pe poză, iar poza o prind cu pioaneze pe rîna scării, unde se adună în fiecare an felicitările de Sărbători.

Anna Liza, vecina mea în vîrstă de cinci ani, vine să-i pun din nou o picătură de parfum pe o inimioară din lemn de cedru, pe care i-am dăruit-o mai demult și care face să-i miroase frumos sertarul cu hăinuțe. Mă anunță cu solemnitate că are un prieten. Îi spun că aș vrea să-l cunosc și eu. Două ore mai tîrziu stau amîndoi în fața ușii mele ținîndu-se de mînă. Respectînd conveniențele, mă prefac că nu știu despre ce este vorba. Pe cînd mă pierd în întrebări prostesti, Anna Liza, cu vocea ei răgușită, mi-o taie, "Doar ai spus adineaori că vrei să-ți-l prezint. Asta e!" Îi invit înăuntru la o cacao și la cornulețe cu vanilie, cu sentimentul clar că am de-a face cu o pereche. Cea stînjenită sînt eu. Pe cînd eu

CĂMINUL...

Urmare din pagina 20

Cert este că era un mic balconaș, spre "șușea", de unde ar fi cuvîntat tîranilor cooperatori, preotului, pionierilor și șomilor patriei din Drincea însuși tovarășul Nicolae Ceaușescu, dacă ar fi venit în sat. Clădirea continua, printr-o ușă, cu sala căminului, adevăratul epicentru al locului. Știam de la tata-mare că acolo se mai țineau și ședințe la care participau fel de fel de șefi, inclusiv din Turnu Severin, dar spațiul devenea cu adevărat cultural cînd în el răsunau, dintr-un magnetofon Maiak sau dintr-un casetofon Sanyo, melodiile disco ale anilor '80.

Acolo, pe un covor negru, "țesut" din cojile de semințe de floarea-soarelui (semințe ce se găseau întotdeauna din abundență în buzunarele oricărui drincean), am învățat să dansez. Pentru că veneam de la oraș eram mai dezinhibat, mă mișcam mai lejer decît alții și pașii s-au prins repede de mine. În plus, aerul citadin (mestecam gumă, aveam blugi, miroseam a *Farmec 16*) era un atu în fața fetelor din sat, pe care abia așteptam să le țin în brațe la bluesuri. Dar nu mă "dezvoltam" doar pe cont propriu, ci mai trăgeam cu ochiul și la cei mari, care știau mai multe și nu toți erau de la țară... Cînd dansul se încingea, iar noi începeam să dispărem în palele de praf, omul de serviciu (care era și paznicul instituției) stropea pe jos cu apă ca să devenim vizibili. Dar nu întotdeauna veneau fete destule la cămin. Fie că nu aflau că e discotecă, fie nu le lăsau părinții (sau bunicii), fie că aveau... treabă pe la porți. Și atunci – fiindcă cele două-trei fete erau repede "ocupate" – lucrurile deveneau mai interesante sus, pe scenă, în spatele enormului cearceaf ce ținea loc de ecran, decît jos, pe ring. Prin colțuri, băieții ce nu puneau mare preț pe dans dădeau de-o rișcă sau de-un barbut. Cum n-am înțeles de ce 1:1 îi ia banii lui 6:6, m-am ținut departe de zaruri. Rișca în schimb era atractivă, mai ales că aveau mîna exersată la oraș, în fața blocului, unde jucam tac pe timbre. Monedele de un leu și de trei lei nu erau la fel de grele ca tacurile de plumb, dar chiar și așa nu rareori reușeam să le încălec și să am astfel bani de-un suc. După ce își reglau conturile, băieții satului se apucau, în ritm de Modern Talking, Al Bano și Romina Powell, de skanderberg. Acolo, pe masa de pe scenă, am învățat "să trag", să respir și chiar să urlu atunci cînd vreau să-i "rup mîna" adversarului. Acolo, pe la vreo 15 ani, am devenit "văr" cu băieții din sat, căci am reușit "să țin" unui băiat, Titu, ce făcuse și armată, și culturism – motiv pentru care avea brațele mai groase decît picioarele mele.

Căminul era, pentru mine, un spațiu închis al libertății. Departe de ochii obosiți și blânzi ai bunicilor, foarte departe de cei vigilenți ai părinților, la ceasuri de seară ori de noapte, puteam să fac ce voiam. În sat nu era nici măcar un milițian, deși pentru un tras din țigară sau dintr-o sticlă de vin nu te aresta nimeni. Însă doar vara, cînd era vacanța mare, și iarna, de sărbători, mă refugiam în acel spațiu. Toamna începea școala, iar primăvara se creșteau acolo viermi de mătase, căci rădăcinile duzilor sunt cele care țin Oltenia la locul ei.

Am fost recent la Drincea ca să-mi văd bunica și o parte din neamuri. La un moment dat, din vorbă-n vorbă, s-a constatat că nu mai e pîne. Am ieșit pe poarta casei întrebînd-o din mers pe mama-mare: "Brutăria e tot acolo?", "Tot acolo, muică. Toate sunt cum le-ai lăsat", mi-a răspuns bătrîna. În drum spre brutărie am privit la dreapta și la stînga, în sus și în jos. Adevărat, nimic schimbat: ulițele, casele, șoseaua, podețele, gardurile erau ca acum două decenii. Poate puțin mai degradate. Nimic nou, nimic care să-ți sară în ochi, nimic necunoscut, timpul parcă nu a trecut pe acolo. Brutarii fac aceeași pîne mare, paralelipipedică, ce cîntărește un kilogram. Piatra kilometrică e tot ștearsă, deși cu puțină concentrare se poate vedea că până la Opișor sunt 6 km. La biserică nu s-a întîmplat nici o minune, a rămas tot nepictată pe dinafară, iar din gardul ei lipsește exact aceeași bucată. Cîinii sunt la fel de mulți prin curți, ciutura de la fântână e tot spartă și, dacă nu ești atent, te uzi la picioare în timp ce bei apă.

Și totuși, două lucruri sunt vizibil schimbate în Drincea, sunt altfel decît le știam eu: cimitirul (care s-a extins) și căminul cultural (care e proaspăt vopsit). Pe vremea mea, căminul era galben-pai. Acum e verde. Și nu un verde-praz, anemic, ci un verde închis, vîrtos, ca al frunzelor de dud, vara.

trebăluiesc în bucătărie ei își împletesc mînuțele într-un gest inocent de tandrețe. Anna Liza și Michel sorb din cacao și se joacă suflînd zahărul pe covoare, iar mintea mea aleargă în căutarea unui cadou care să justifice aripile. Iau pe furis, din dulapul unde se află adunate toate cadourile încă neîmpachetate, un căluț de lemn pictat și îi spun lui Michel că vom face din el un cal zburător. Michel îmi spune că așa ceva nu există. *Google* mă ajută să-i demonstrez contrariul. În timp ce eu mă apuc de lipit, repetă amîndoi în cor: *Pegasus*. Michel are un cal zburător, iar Anna Liza un înger de lut căruia i-am lipit peste aripile personale încă o pereche, de siguranță. În timp ce, la sugestia lui Michel, ne uităm la mașini zburătoare, sună din nou. Lugh, 4 ani, a aflat că ceilalți sînt la mine și stă timid în fața ușii fără să spună un cuvînt. Îl las imediat înăuntru și intru în panică pentru că acum chiar că nu mai am nici un cadou pe potriva aripilor. Mă îndrept iar spre dulapul cu pricina din camera de zi - dulap în care nimeni nu are voie să vadă - cu copiii înșirați în urma mea ca niște boboci de rață. Ne învîrtim de cîteva ori așa prin casă, eu sperînd ca ei să uite de mine și să mă lase o clipă singură, ei prinși de vraja jocului. La un moment dat, pe un raft din bucătărie, dau cu ochii de o pasăre de lut smălțuit - o fluierică - pe care am cumpărat-o de la *Bega* astă vară. Am găsit! Lugh primește o pasăre cu aripi de aur la care poate și cînta. În timp ce lipesc a treia pereche de aripi, șase perechi de ochi mă urmăresc concentrați.

Copiii au plecat zburîndu-și cadourile și eu mă apuc să cos cu fir de aur două aripi. Las cusătura moale ca ele să se poată mișca în voie; în față le pun o gumiță aurie, de la un Moș Crăciun de ciocolată: o chingă. Le împachetez în hîrtie de mătase albă, leg pachetul cu fir roșu și pe un cartonaș scriu: *Adriana, îți trimit aripi îngeresti care să te poarte deasupra norilor, în zbor lin, la anul care vine. Adriana*

Heidelberg, 2 ianuarie 2009

IN MEMORIAM GABRIELA TUDOR

La doar cîteva zile după ce euforia sărbătorilor de iarnă nici nu se stinsese bine, printr-un comunicat de presă însoțit de câte o scrisoare emoționantă, United Experts și Cosmin Manolescu ne aduceau o veste consternantă. Anume că, sîmbătă, 3 ianuarie 2008, s-a stins din viață după o suferință îndelungată unul din cei mai importanți manageri culturali din România, Gabriela Tudor. Prin inițiativele și proiectele sale, prin sprijinul direct pe care l-a acordat artiștilor și organizațiilor culturale, a fost unul din cei mai dinamici și eficienți modelatori ai peisajului cultural de la noi.

Absolventă a Academiei de Studii Economice (1980) și deținătoare a Certificatului European de Administare a Proiectelor Culturale de la Bruxelles (1995), imediat după revoluție Gabriela Tudor s-a alăturat echipei conduse de Ion Caramitru la UNITER, unde a activat în calitate de director de relații internaționale. Între 1992 – 1997 a colaborat cu Corina Șuteu la deschiderea primului teatru de proiecte culturale, "Theatrum Mundi" și ulterior la implementarea la Institutul Francez a primului Master European în management cultural, "Programul ECUMEST".

În perioada 1997 – 1999 a fost membru co-fondator și Președinte al Fundației culturale "Proiect DCM", organizație cu care a inițiat și realizat diferite proiecte în zona dansului contemporan (Centrul Inter/Național pentru Dans Contemporan, Platforma Dansului Românesc, Zilele Dansului Portughez la București etc). Ulterior a colaborat cu coregraful Cosmin Manolescu la realizarea și prezentarea în țară și în străinătate a spectacolelor "Private Show" (1999), "Paradis Serial" (2003-2007), "Supersomething" (2008) și la organizarea unor proiecte internaționale de difuzare a dansului contemporan românesc - Balkan Dance Platform (2001 – 2005), Migrant Body (2006), Sibiu Dans 2007, Dans.Ro 2007).

De o eficiență deosebită au fost cei aproape 10 ani (1999 – 2008) în care Gabriela Tudor a condus antena Fundației Pro Helvetia în Ro-mania și, ulterior, Programul Cultural Elvețian în România. În această calitate a sprijinit promovarea și realizarea unor proiecte inovatoare

în toate domeniile artistice. A inițiat programe de rezidențe și schimburi artistice cu artiștii români și elvețieni, a încurajat scena de artă contemporană independentă, producerea de spectacole și a sprijinit organizarea de festivaluri de dans, muzică, teatru și film. Împreuna cu Aurora Kiraly (curator) și Irina Cios (CIAC) a fondat Galeria Nouă, una din primele galerii de artă contemporană independente. În colaborare cu artistul Matei Băjenaru și Asociația Periferic a realizat eARTier, un proiect de reabilitare culturală a cartierului Tătărași din Iași. La Timișoara, în colaborare cu Centrul de Asistență Rurală a inițiat proiectul "Phoenix 05", proiect de dezvoltare culturală la nivel rural în 5 comune din România. În 2006 a lansat pentru o perioadă de 3 ani, în colaborare cu Centrul Cultural European din Sinaia, Centrul de Cultură G. Apostu din Bacău, Centrul Cultural Arcuș și Centrul Cultural "Rosetti Tescanu-George Enescu" Tescani, programul de rezidențe "ArtistNe(s)" destinat artiștilor din teatru, dans, arte vizuale și literatură. În 2007, la închiderea Programului Cultural Elvețian în România a lăsat bucureștenilor "Grădina pentru oamenii care nu dorm" din Parcul Kiseleff. Tot în 2007 fondează "United Experts", o marcă de calitate, care oferă servicii de coaching și consultanță culturală. I-a fost director până în ultima clipă.

Revista "Orizont", Filiala din Timișoara a Uniunii Scriitorilor, C.D.M. Orizont, Fundația "A Treia Europă" datorează suportului Gabrielei Tudor și antenei Pro Elvetia din România cîteva din cele mai vizibile și eficiente proiecte: o parte a seriei editoriale de traduceri din literaturile Europei Centrale, primul colocviu al traducătorilor de literatură din Europa Centrală și de Sud-Est, suita colocviilor și conferințelor *Literatură, comunicare, integrare în Europa Centrală și de Sud-Est*, cafeneaua literară itinerantă "Danilo Kis" (Timișoara, Szeged, Novi Sad), suita numerelor tematice ale revistei "Orizont" consacrate comunităților culturale din Banat. Competența, solicitudinea, dedicația Gabrielei Tudor au fost și vor rămâne un model de conduită profesională și umană pentru toți cei care au cunoscut-o. Dumnezeu să o odihnească în pace.

NUMELE TRANDAFIRULUI DE PE TORT

DANA CHETRINESCU

Pentru că în materie de bucătărie mai am foarte multe de învățat, am hotărât ca, anul acesta, de Crăciun, să ofer musafirilor un tort de gata. Luându-mi prompt comanda de Dobos, cofetarul mi-a lansat cea mai mare provocare a sezonului: "Ce doriți să scriem pe tort?" Habar n-aveam că orizontul de așteptări al cofetarilor cuprinde și mesaje gen "Merry Christmas" – de scris frumos, cu frișcă, pe învelișul crocant de zahăr ars. Mi s-a indicat consultarea unui catalog cu torturi fotografiate pentru a înțelege cât de variată poate fi gama urărilor inscripționate cu migală în pandișpan. Așa că, atunci când, la câțva timp după această experiență, am citit în gazetă că un cofetar american cu personalitate a refuzat o sugestie pentru decorarea unui tort, m-am mirat peste poate. O familie dorise pur și simplu să-i ureze oficial, în scris, fiului iubit un călduros "La mulți ani" cu concursul cofetăriei din colț. Numai că spiritul capitalist-antreprenorial al cofetarului a pălit în fața patriotismului și convingerilor antifasciste atunci când, la o analiză mai atentă a conținutului mesajului aniversar, s-a constatat că numele sărbătoritului era nici mai mult nici mai puțin decât Adolf Hitler.

Nomen omen sau de ce ți-este frică nu scapi. Îmi amintesc cu plăcere o scenă antologică dintr-un roman al iluminismului englez, *Viața și opiniile lui Tristram Shandy*, în care tatăl personajului principal, Sir Walter Shandy, se dă de ceasul morții după ce fiul său a fost botezat cu alt nume decât cel pe care el însuși i-l hărăzise. În urma unor complicații la naștere, copilul trage să moară și familia decide botezarea lui în pripă. Fiind mai sprintenă de picior, menajera aleargă într-un suflot la preotul satului, uitând însă, de grăbită ce era, ce nume îi șoptise stăpânul la ureche. Tatăl, dorindu-și – ca orice tată – tot ce e mai bun pentru moștenitorul său, alesese un nume glorios, de mesager divin, Trismegistus. Susannah, fată simplă de la țară, într-o fatidică pană de memorie, oferă preotului o soluție onomastică mult mai neaoșă: Tristram, nume pe care Sir Walter, știutor nu numai de greacă, ci și de latină, îl găsește jalnic. Șirul lung de pățanii tragicomice din viața tânărului Shandy – care, în ciuda prevestirilor sumbre ale doctorului Slop, reușește să supraviețuiască – nu face decât să dovedească justetea teoriei lui Shandy senior: copilul pe cale să vină pe lume se pomeneste cu nasul rupt de forcepsul mamoșului, puștiul ștrengar este circumcis accidental de un geam în cădere, peste pervazul căruia încercase să urineze cu boltă, bucuriile copilăriei îi sunt umbrite de moartea fratelui mai mare, Bobby, educația pe care, ca fiu de gentilom, se cuvenea să o primească întârzie pentru că părinții nu se pot pune de acord asupra vârstei la care băiatul ar trebui să înceapă să poarte pantaloni și, în fine, avântul tinereții și pasiunea pentru scris îi sunt curmate brusc de constatarea că a început să scuie sânge. Interesant este că și celelalte personaje par să se molipsească de eșecul predestinat al eroului: tatăl se luptă în zadar să termine un manual de psihopedagogie, unchiul Toby se lasă atât de mult îmbiat la înșurătoare, încât rămâne în cele din urmă holtei, mama se muncește să participe la interminabilele discuții filosofice ale soțului, dar înțelege totul pe dos etc.

Romanul însuși este victima nevinovată a destinului și a onomasticii, pentru că, deși se intitulează *Viața și opiniile lui Tristram Shandy*, promițând o biografie romanțată a eroului omonim, el este mai degrabă o cronică dezlănțată a vieții conjugale a tatălui sau a experienței militare a unchiului, sfârșind chiar în ridicol atunci când mama, întrebându-se ce soi de poveste mai este și aceasta, se pomeneste rapid pusă la punct de pastorul Yorick: "O poveste cu cocoșul roșu."

Morala? Ai grijă ce nume alegi dacă vrei să-ți priască. Moda numelor – ca orice altă modă – este trecătoare. Victimele ei sunt la fel de ușor de identificat ca și tenișii cu șireturile desfăcute și limba scoasă de un cot, bretoanele filate, rinichii la vedere pe deasupra pantalonilor cu talie joasă, poșetele tip papornită, mașinile tip camion cu remorcă și câte și mai câte. Redundanța este linișitoare pentru firile lipsite de inițiativă și foarte potrivită pentru terapiile de grup. Pe toți ceilalți – câți or mai fi – îi scoate însă din pepeni. Acum vreo patru ani i s-a năzărit unuia că ochelarii de vedere, simbol prin excelență al intelectualului rasat, sunt cât se poate de apetisanți. Drept care toată suflarea VIP a început să defileze pe diverse tipuri de covoare roșii cu rame trendy pe nas, în care fuseseră înfipte niște cioburi de geam. Dar, de cum s-a ieftinit lichidul pentru lentilele de contact, nu mai zărești ochelari nici pe șaua cele mai venerabile dintre nasuri.

Cam așa stau lucrurile și în materie de nume. S-ar putea breveta un joc de societate foarte amuzant și folositor, constând din stabilirea cu cât mai mare precizie a vârstei unui individ doar prin dezvăluirea prenumelui său. Să luăm un exemplu accesibil tuturor: când eram eu elevă la ciclul primar, într-o clasă tipic comunistă (adică formată din circa patruzeci și cinci de copii, în majoritate băieți), jumătate din elevi răspundeau la numele de Adi, un sfert se prezentau Cristi, iar din ultimul sfert, jumătate erau Cosmin. Fiind dascăl, îmi pot permite cu ușurință să practic acest joc fără să fiu nevoită să îmi cumpăr carte de telefon. Un modest catalog îmi oferă prilejul de a petrece nenumărate clipe plăcute în compania calculelor procentuale. Știm, de pildă, că mult așteptata deschidere post-decembristă, prelungirea timpului de emisie a televiziunii și diversificarea ofertei de divertisment au făcut ca vârstarele tranziției să poarte toate numele puse cu generozitate la dispoziție de imaginația regizorilor și scenariștilor din Columbia, Argentina sau Mexic. Câte trei-patru prenume de căciulă, așa cum e obiceiul prin acele locuri.

Mai puțin studiată, însă, a fost chestiunea dinamicii numelor hispanice în raport cu cele prilejuite de genul *soap* de tip yankeu sau gradul de spectaculozitate al ciocnirii dintre devoțiunea ortodoxă a părinților consumatori de telenovele și oferta onomasticii catolice. Celor interesați de aceste incursiuni în universul sociolingvistic îi pot pune oricând la dispoziție competențele dobândite de-a lungul câtorva ferestre între cursuri, în timpul cărora m-am ocupat conștiincios de această problemă. Dacă stau bine să mă gândesc, aș putea chiar să lansez pe piață un nou dicționar de onomastică, precedentul, apărut prin 1975, fiind – în lumina realităților mediatice și cinematografice mai sus dezvăluite – nepermis de lacunar.

COPISTUL LUI SALINGER

CIPRIAN VALCAN

"Doi americani s-au infuriat când au auzit că o cofetărie din New Jersey a refuzat să scrie pe tort numele copilului lor, Adolf Hitler, relatează *The Times*. Angajații cofetăriei ShopRite au refuzat cererea lui Heath și Deborah Campbell de a scrie pe un tort «La Mulți Ani, Adolf Hitler!», considerând acest lucru neadecvat. Adolf Hitler Campbell a împlinit trei ani și și-a sărbătorit ziua alături de surorile sale mai mici, Honszlynn Himler Jeannie și Joyce Lynn Aryan Nation Campbell. Purtătorul de cuvânt al ShopRite a spus că și în urmă cu doi ani a refuzat o cerere similară a familiei Campbell, care comandase produse pe care să fie desenat semnul svasticii. «Ei trebuie să accepte un nume. (...) Copilul nu va face când va fi mare ce a făcut Hitler», a spus tatăl, de 35 de ani. El a spus că și-a numit copilul după liderul nazist pentru că i-a plăcut numele și pentru că «nimeni în lume nu mai are acest nume»" (*Ziua*, 18 decembrie 2008).

Prezervativ Todoruț Bunica a fost ultimul băiat al familiei Bungescu, fiind destinat să ajungă pilot de încercare. Primul născut, Codrule Codruțule Porcuțule, trebuia să se afirme în domeniul spectacolului, activând ca toboșar profesionist în orchestra unei importante televiziuni din Germania. Fetița familiei Bungescu, Amalia Coadădepește Fărădedește, a fost antrenată de bunica ei maternă, Ecaterina Corpolenta Coleoptera Popescu, pentru a deveni o stea a baletului internațional. Ciorchinul Punguliță Sofisticatdemachiat urma să plece în Franța pentru a lucra sub atenta îndrumare a unui dansator necesarmente homosexual de la Moulin Rouge. Ciinele familiei, Costică Mîncalarmama Popică, a fost pregătit pentru a primi gradul de colonel în armata israeliană, însă a eșuat într-o conservă pentru papuași. Motanul vecinilor, Puțache Matache Farmache, a fost ucis de un dalmățian cuprins de o criză de nervi după ce fusese părăsit de stăpînul său pensionar.

Vărul primar al domnului Bungescu, Coriolan Afanasie Tendoane Snegur, deportat în Siberia pe vremea lui Stalin, era un mare admirator al lui Napoleon și a decis că întreaga sa familie trebuie să fie o mărturie a acestei pasiuni. Fiica lui a primit numele Josephine Corsica Jena Snegur, iar cei doi băieți au fost trecuți în certificatele de naștere eliberate la Vladivostok drept Louis Alexandrovici Austerlitz Snegur și Massena Vladimirovici Wagram Snegur.

Bunicul domnului Bungescu, Eusebiu Camilar Notar, recunoscut în întregul orașel moldav din care provenea pentru solidele lui lecturi nietzscheene, își stabilise cu trei ani înainte de nașterea primului său copil o listă de nume gata să fie propuse celor de la starea civilă. Primele trei nume erau Antihristul Magnificul Crucificat Zarathustra, Amurg Joswagner Torino, Bizet Vultur Galiani. Fiindcă s-a întâmplat însă ca soția lui să aducă pe lume doar o fată, s-a văzut obligat s-o boteze Cosima Ariadna Naștereatragediei.

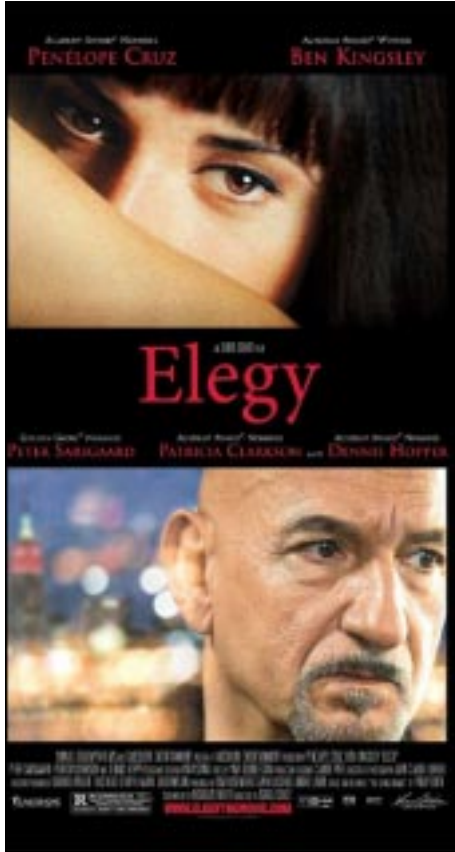
Familia Campbell pomenită de ziariștii de la *The Times* nu e deloc departe de această poveste, fiindcă străbunicul micului Adolf Hitler Campbell, Camil Petru Bellu, originar din Bîrlad, era unchiul jucăușului domn Bungescu, fiind cunoscut în tot orașul pentru năstrușnicele porecle pe care le inventa cu o formidabilă viteză, stîrnind adesea puternice dușmării. Înainte de a pleca din România, grație căsătoriei cu văduva Rozalia Stein, el a fost victima unor bătași angajați de primarul comunist al orașului, Ion Fîrtatu, fiind obligat să petreacă mai bine de două săptămîni în spital. Motivul agresiunii a fost reconstituit grație unui pasaj din jurnalul său, în care recunoaște că l-a poreclit pe primar Iosif Dracu, scriind chiar cîteva epigrame recitate la cîrciumile din zonă. Ajuns în America, și-a schimbat numele în Campbell, a părăsit-o pe planturoasa doamnă Stein și a lucrat pînă la pensie ca supraveghetor la diverse muzee. Unele surse de încredere susțin că s-ar fi împrietenit la cataramă cu Salinger în 1961 și că el ar fi fost acela care l-ar fi convins să se retragă din lume. Fiul său, Joseph Campbell, astăzi în vîrstă de 60 de ani, bunicul lui Adolf Hitler, le-a mărturisit unor apropiați că tatăl său e încă în viață, are 95 de ani și locuiește împreună cu Salinger, ajutîndu-l pe acesta să-și revadă cele 70 de manuscrise nepublicate, pe care are intenția să le doneze statului Guineea Bissau.

MAJA DESNUDA/VESTIDA SI ALTE FETISURI ADINA BAYA

Odată văzute, celebrele picturi ale lui Goya înfățișând lasciva *Maja* tolănită senzual pe un divan dispar cu greu din mintea privitorului, chiar și când acesta nu e un inițiat. Poate și datorită controversei ce le înconjoară. Cu toate că sexualitatea debordantă a tabloului *La Maja Desnuda* se vrea compensată prin voluptatea potolită a versiunii pictate ulterior, cu numele *La Maja Vestida* (despre care se spune că a fost comandată special pentru a acoperi nudul etalat cu neobișnuită dezinvoltură), lucrările tot i-au atras lui Goya furia Inchiziției și l-au costat postul de pictor la Curtea spaniolă. Exhibarea atât de fățișă a goliciunii e aproape unică în pictura peninsulei de la începutul secolului al XIX-lea, iar erotismul dogoritor al primei *Maja* pare să se facă simțit chiar și în varianta în care trupul apare îmbrăcat. Poate tocmai complementaritatea bizară a celor două picturi sau poate ideea că sexualitatea expusă dezinvolt face cam la fel de multe furori astăzi reprezintă rațiunea pentru care ambele tablouri au fost alese pe post de laitmotiv al filmului *Elegy*. Din noianul de referiri la istoria artei prezente în cartea din care se inspiră pelicula – *Animal pe moarte* de Philip Roth – cele două reprezentări ale Majei sunt anexate pe post de fetiș personajului principal, David Kepesh.

Simulări ale câtorva detalii ce desăvârșesc atmosfera din jurul personajului feminin al lui Goya apar în câteva momente-cheie. Faptul că sexagenarul profesor și critic cultural faimos David Kepesh (Ben Kingsley) vede o asemănare între privirea Majei și cea a mult mai tinerei (și teribil de atrăgătoare) Consuela Castillo (Penelope Cruz) pare să fie liantul relației ce consumă substanța filmului *Elegy*. Privirea modelului ales de Goya reprezintă punctul de cotitură al primei conversații dintre cei doi, când banalele replici trec de la nivelul lăncezit al convenției la o discuție personală, ce anunță iminenta apropiere. Detalii din picturile-fetiș sunt descoperite și în intimitatea ce se dezvoltă între cei doi. Evaluarea perfecțiunii trupesti, unghiurile vizuale din care e admirată Consuela par dictate de liniile de susținere ale celor două lucrări semnate de Goya. Poate cea mai evidentă referință la cel de-al doilea tablou cu *Maja* apare spre final: Consuela se lasă fotografiată în semi-nud, expunându-și sâni cu același abandon senzual al timidității și modestiei redat de poziția brațelor din pictura lui Goya.

Deși partea cea mai consistentă a filmului e ocupată cu dezvăluirea modului în care evoluează povestea de dragoste, punctată pe note molcome cântate la pian, centrală rămâne până la final doar traiectoria ficțională a lui David Kepesh. Mai exact, modul în care acesta reușește să își gestioneze statutul de "om bătrân": conflictul dintre un spirit ce se vrea extrem de proaspăt, independent, mereu gata de noi experimente, și trupul în continuă degradare. Încă din deschiderea filmului Kepesh încearcă o descriere a acestui conflict și a provocărilor ridicate de vârstă cu un citat din Bette Davis

– "bătrânețea nu este pentru fătălăi" – și altul din Tolstoi – "bătrânețea e cea mai mare surpriză a vieții". Conștientizarea senectutii devine un filtru de analiză al legăturii și îl împinge pe Kepesh spre acțiuni de care nu s-ar fi crezut capabil cu câțiva ani în urmă. Adversar convins al relațiilor de lungă durată, poate chiar puțin afemeiat, el se observă devenind un iubit posesiv și gelos, capabil să se umilească fără rezerve pentru a-și asigura atenția și afecțiunea necondiționată a Consuelei.

Ce surprinde în redarea acestei povești de dragoste e abundența platitudinilor la care e condamnat discursul amoros. Pe cât de incitante sunt replicile lui Kepesh selectate din emisiuni culturale televizate sau din cadrul cursurilor pe care le predă, pe atât de banale sunt cele prin care își arată afecțiunea față de Consuela. Există atâtea mii de filme în care iubitul îi cântă iubitei la pian, îi laudă frumusețea trupului, o numește extatic "o adevărată operă de artă", îi promite o vizită la Veneția, se plimbă cu ea pe plajă ș.a., încât prezența acestor gesturi în *Elegy* pare la un moment dat să arate ambiția regizoarei Isabel Coixet de a aduna la un loc cât mai multe clișee de un romantism la preț redus. Faptul că la începutul fiecăreia dintre scenele ce descriu povestea de dragoste se poate prevedea destul de ușor ce urmează să se întâmple și, de cele mai multe ori, ce replici urmează să fie spuse a cam distrus plăcerea vizionării pentru suprasemnată. La fel ca în cazul ecranizării romanului *Pata umană*, despre care scriam acum câteva luni, charisma auctorială a lui Philip Roth transcende greu pagina de carte. Dar dacă nu vă deranjează foarte tare romantismul desuet, filmul *Elegy* poate reprezenta o bine-venită reîntâlnire cu ceva din simbolistica picturilor lui Goya și chiar cu câte ceva (puțin, ce-i drept!) din spiritul textelor lui Roth.

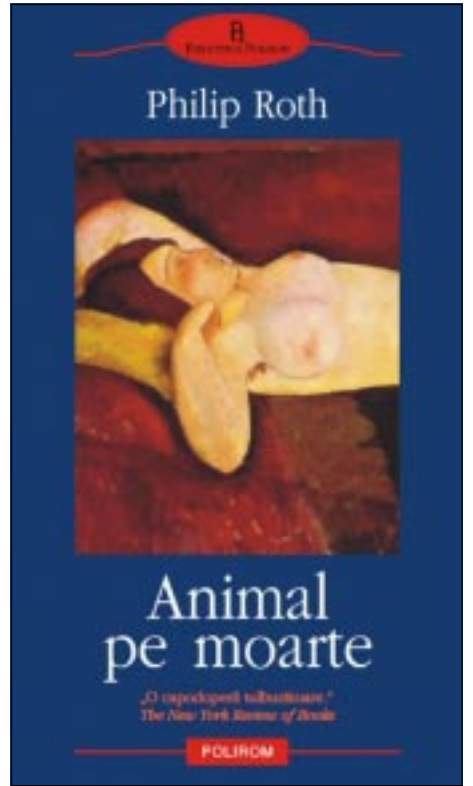
SPRE MARELE FINAL CRISTINA CHEVEREȘAN

Cu ochii larg deschiși spre fiecare detaliu, sublim ori sordid, care desparte nașterea de moarte, Philip Roth înaintează în vârstă scriind unele dintre cele mai triste cărți. Eroii i se maturizează (sau nu), se schimbă, trec prin viață și îmbătrânesc în pagină. Existențe contorsionate sau liniare, pasiuni și traume, căutări, renunțări și ratări. "*Trupul conține povestea vieții la fel de mult ca și creierul*": motto-ul din Edna O'Brien deschide *Animal pe moarte*, roman din 2001 ce îl readuce în prim-plan pe David Kepesh. Protagonist în două scrieri din anii '70 (*The Breast* și *The Professor of Desire*), cel care la prima apariție literară se trezea transformat, kafkian, într-un sân continuă seria explorărilor carnale. Marșul, odinioară triumfal, e de acum funebru. Corpul, obiect al plăcerii și abuzului, stă martor trecerii a aproape șaptezeci de ani. Mintea smulge din timp bucăți de carne vie.

Rememorând legătura pasională cu mult mai tânăra Consuela Castillo, Kepesh își mărturisește neputința în fața ireversibilului. Pe fundal, grăitor, Yeats: "*Mă arde inima mereu, bolnavă de dorință./ Și, ținută pe-un animal pe moarte./ Nu știe ce mai e*". Poemul dă cheia de lectură unei povești de care etichetele banale nu se lipesc. În ciuda fiziologicului dezlănțuit, a descriptivismului ce poate brusca cititorul, a spune că Roth scrie doar un (alt) roman despre fascinația, dorințele și păcatele trupului ar fi nedrept. În tradiția răbdător construită, americanul șochează la suprafață (detabuizează, ridiculizează, împinge imaginea până la limita scabrosului) pentru a putea pătrunde dincolo de ea. Căderea într-un adevăr diferit de propriile instincte i se întâmplă protagonistului ce face inițial risipă de cinism, excluzând sentimentul autentic și chiar rafinamentul erotic.

"*Arta franțuzească a flirtului n-are nici un haz pentru mine. Impulsul sălbatic, da. Nu, nu despre seducție e vorba. E comedie pură. E comedia creării unei conexiuni [...] care nu se poate nici pe departe compara cu conexiunea creată fără artificiu de poftă*". Ironia rezidă în nepotrivirea flagrantă a "declarației de interese" cu starea de fapt. Kepesh se trezește bântuit de amintirea obsesivă a Consuelei, răscolit de trăiri străine lui, cu atât mai dezarmante. Gelozia, îngrijorarea, neliniștea transferă legătura din plan biologic în plan psihic: geniul lui Roth se poate desfășura. Destănuindu-se unui interlocutor neidentificat, protagonistul își disecă la microscop agonia, e spectatorul propriei alunecări spre neființă: "*Să-ți observi destrămarea pas cu pas (dacă ești așa de norocos cum sunt eu) înseamnă, grație vitalității continue, să iei o distanță considerabilă față de propria decădere și chiar să te simți, cu seninătate, independent de ea*".

Drama lui Kepesh se leagă de puterea imbatabilă a fizicului asupra destinului. Tragedia însă nu îi aparține. Animalul pe moarte nu e el, lucru deloc surprinzător pentru logica lui Roth. Condamnarea se ascunde dincolo de aparențe, în trupul desăvârșit al Consuelei. Finalul o găsește

luptându-se cu cancerul la sân. Obiectul admirației devine instrument al torturii, iar sexul – firavă punte de legătură între dragostea și moartea pe care odinioară le sfida. Intriga amoroasă e un simplu pretext epic. În marginea ei, prin conversaționalismul lui Kepesh, Roth inserează meditații, considerații, intrigi și personaje secundare, dar memorabile.

Narațiunea laconică, necruțătoare, le fixează prin scene concise într-un insectar al deșertăciunilor. Lumina reflectoarelor cade pe grotesca, rizibila zbatere. Un florar, încântat de pălăria ce ascunde efectele chimioterapiei asupra frumoasei cubaneze, își repară gafa cu un buchet de trandafiri. Kenny, fiul de patruzeci și doi de ani al profesorului, e prizonierul propriei lașități, al slăbiciunii deghizate în principiu. Prietenul de o viață, George, e menționat în treacăt, ca sfătuitor de încredere, dar scena morții îi e compusă minuțios. Ultima răbufnire a vieții într-un corp îmbrățișat de moarte înfioară, asemenea unui fragment de film mut: după stridențele comediei absurde, tăcerea finală asurzește.

Mai degrabă nuvelă decât roman, scrierea nu ratează factorul "complexitate". Odată cu amintirile lui Kepesh despre viața în campus și marile eliberări personale, se trece în revistă marea revoluție sexuală a anilor '60 în America. Originile cubaneze ale Consuelei introduc în pagină discursul refugiaților din calea dezastrului de acasă. Comentariul politic nu poate lipsi din universul "animalului social", iar protagonistul lui Roth se conformează. Faptul că versatul critic își examinează partenera ca pe o operă de artă nu miră: cartea mustește de trimiteri la pictură, sculptură, muzică, fotografie, literatură. "*Cel mai încântător basm al copilăriei e acela că toate se întâmplă pe rând. Bunicii mor mult înaintea părinților, iar părinții mult înaintea ta. Dacă ești norocos, poate să se întâmple întocmai*". Suma ghinioanelor rămânând constantă, *Animal pe moarte* nu e, cu siguranță, o carte de povești.

TUR DE ORIZONT

Începem turul în forță și semnalăm o ispravă jurnalistică a poetului Dan Bogdan Hanu din **Ateneu** (nr.11-12): un interviu amplu, dens și citabil de la un capăt la altul cu prozatorul Dan Stanca ● După ce am parcurs dialogul dintre cei doi, ne-a cuprins pofta de a le citi și reciti cărțile (de... recitit doar Hanu, căci romanele lui D.S. apar cu cadență) ● Cu urarea să găsiți întreaga discuție din paginile 10-11 ale revistei băcăuane pe internet, vă lăsăm puțin în compania lui Dan Stanca ● "Scriitorul vrea permanent să-și depășească condiția de scriitor. Pe de o parte suferă că nu are un statut foarte bine definit, dar pe de altă parte nici nu ar suporta un asemenea statut. Scriitorul are permanent vocația dezamăgirii, a rebeliunii față de orice ordine dată, el vrea tot timpul să fie viu și, până la urmă, evident, eșuează. Atunci se simte un dezrădăcinat, un dezmoștenit..." ● "...când îmi dau seama că, pentru bunicii noștri, deplasarea dintr-un oraș în altul sau dintr-un sat în altul, pe o distanță de câțiva kilometri, era un veritabil eveniment și ei percepeau schimbarea întregului cosmos doar făcând câțiva pași, înțeleg că ne aflăm într-un mare rahat. Ușurința cu care lumea se deplasează acum e, la rândul ei, devalorizatoare. Globalizarea tocmai asta înseamnă. Nu neapărat uniformizare, cum zic criticii cam grobieni ai fenomenului și care, din această cauză, se și fac de râs. Globalizarea înseamnă să pierzi bucuria unei călătorii, să nu mai simți că te miști și în duh odată ce ai trecut dintr-un oraș în altul, dintr-o țară în alta. Emoția călătoriei în duh, pentru care schimbarea peisajului îi e doar suport, reprezintă adevărata marcă a ființelor ce nu și-au pierdut identitatea." ● "Oamenii resping (modelul, n.n.) fiindcă au pierdut altceva: este vorba de sentimentul sacru al vasalității,

apartenența la o ierarhie, căreia, pe șleau spus, i te supui, aceasta este condiția principală de a avea modele. Întâi te supui, îngenunchezi, le recunoști infailibilitatea. Ca în armată, ordinul nu se discută. Numai că nu suntem în armată, suntem într-o mănăstire a literelor și avem libertatea să lucrăm în interiorul sau în duhul modelului. Aceasta este creația și, fără să înțelegem că avem nevoie de modele, nu pentru a copia, ci a lucra în duhul lor, degeaba facem o mie de speculații și ne afirmăm, mai mult sau mai puțin infatuat, emanciparea și solitudinea creatoare, că nu suntem decât niște maimuțoi rizibili" ● "Probabil, pactul cu literatura este, până la urmă, unul faustic. Deocamdată voi continua să fac literatură. Nu am alt mijloc pentru a intra într-o minimă comunicare cu ceea ce mă depășește. Dacă voi găsi cu adevărat acest mijloc – să-l găsesc, repet, că de știut știu care este –, atunci jur că mă voi lăsa de literatură, care nici nu e cel mai important lucru de pe lume și care, într-un fel, mă îndispune, fiindcă te face să te compari tot timpul cu ceilalți, să intri într-o competiție până la urmă suspectabilă de a fi neloială. Sunt convins că în momentul în care aș extirpa din mine morbul scrisului, m-aș vindeca și, deci, m-aș naște din nou."

UN PORTRET DE GENIU

Ce bine scrie Nicoleta Sălcudeanu! Ce fluentă și savoare au cronicile ei! Citiți "Generație prin lustratie", din **Viața Românească** (nr.12) și o să vă convingeți. În plus, o să vedeți cum dintre rânduri se conturează un portret de zile mari al lui Alexandru Mușina, geniul balnear de la Olănești. Printre altele. ● Apropo de scrisori, nu ocoliți epistolele lui Dumitru Țepeneag către Sorin

REVERIILE PILOTULUI RAPUS

Urmare din pagina 23

— Poftim?... Nu... Adică ațipisem, dar...

— Te rog să mă ierți, vreau să-ți pun o întrebare. Spune-mi ce vei face dacă, de exemplu mîine, o să mă opresc cu o jumătate de oră mai devreme decît ar trebui.

— O să vă rog să vă continuați drumul.

— O să mă rogi?! Știi să strigi? Poți să răcnești? Asta trebui să faci! Să ridici tonul, să te răstești, să strigi, să urlî! Să faci criză de nervi pînă cînd pornesc din nou! E clar cum trebuie să procedezi?

— Da...

— Vreau un răspuns convingător.

— Da.

— Și mai convingător.

— Da!

— N-ai dat totul din dumneata, cu atît nu mă poți convinge! Domnule sublocotenent, nu știi, chiar nu știi cum să mă determini să continui drumul și de-ar fi să mă târăsc în unghii?

După cîteva clipe de derută, chipul copilului se luminează. Și după ce le repetă pentru a se convinge că nu uitase nimic, înșirui cuvintele de parcă le-ar fi citit de pe un ecran.

— ... Știți ce înseamnă ca, în ciuda băilor galvanice, a dușurilor scoțiene, a electroterapiilor de tot felul, a masajelor fiecărui mușchi în parte, a exercițiilor de voință, de mobilizare mentală, în care îți spui cu încăpăținare aceleași vorbe: «O să-l mișc! Acum o să-mi mișc haluxul! O să-l mișc astăzi! Acum! Haluxul meu s-a mișcat!», și totuși degetul să-ți rămînă imobil?... Asta timp de luni întregi cu toate astea să nu disperi, să nu renunți, să nu înnebunești, să fii senin și încrezător, să ai puterea să crezi că e posibilă o recuperare a membrilor anchilozate? Mai mult decît atît, să fii optimist, mai încrezător decît... el fiind sănătos și totuși tu să-i zîmbești, să-l rogi să nu se îngrijoreze, tu, ținutul în scaunul cu roțile, asigurîndu-l că totul se va termina cu bine?

Locotenentul-major ridică fruntea pentru că vorbele... Și ca aievea încăperea cu fereastră polarizată... cursa cu motocicleta... ore, zile, luni de exerciții inumane dar cu zîmbetul pe buze... scrîșnet de frîne... operația... miracolul... pontonul... tînăra aplecată asupra caiacului!...

(fragment din romanul ÎNVINGĂTORUL)

Mărculescu, dialogul dintre Gabriel Stănescu și Sanda Golopenția (cu Eliade personaj principal), ancheta (de fapt cinci întrebări) despre Basarabia pe care Marian Drăghici o propune lui Liviu Antonesei, Gheorghe Grigurcu și Simonei Dăncilă.

EUPHORIION STANESCIAN

Ultimul număr pe anul trecut al **Euphoriionului** este dedicat lui Nichita Stănescu ● Eseuri sau cronici, pro ori contra poeziei autorului celor *11 Elegii*, aparțin lui Ion Pop, Gheorghe Grigurcu, Mircea Bârsilă, Vasile Spiridon, Dumitru Chioaru și Andei Ionaș ● Andrei Terian îl chestionează pe Corin Braga despre poezia lui N.S., dar și despre propriile proiecte ● Versurile din paginile revistei sunt semnate de Gheorghe Iova, Miron Kiropol, Maria Diana Popescu, Alina Bojan și Andrei Bodiu (nu punem la socoteală traducerile în germană din Nichita Stănescu, Nora Iuga, Cezar

Baltag, Ana Blandiana și Ilie Constantin).

CITIȚI SCRISOAREA!

Dacă am fi citit "Victimele carității", de Linda Polman înainte de a duce la bun sfârșit neînsemnatele fapte de generozitate de la sfârșitul lui 2008, poate am fi cumpănit mai mult. Ți se cam ridică pielea pe mâini când afli cum fel de fel de organizații umanitare, care mai de care mai... ciudată, iau copii schilodiți de războaie din țările Lumii a Treia, sub deviza "le punem proteze", și dipar cu ei ● Găsiți în numărul din toamnă al **Lettre Internationale** "marfă" de cea mai bună calitate, de la eseul lui Mircea Vasilescu despre Italia ("Între vechile ideologii și noile probleme") ori al lui Adam Michnik despre Walesa și Polonia până la fragmente din cărți ce urmează să apară și în limba română, semnate de John Barth, Denis Johnson, Ingo Schulze sau John Cheever ● Și multe, multe altele!

ROȘIORII DE VEDE

THIS DAY IN ROCK PETRU UMANSCHI

Nu mă întrebați din ce cauză azi, în obișnuita noastră rubrică, m-am oprit la 29 ianuarie. N-am să vă pot da un răspuns clar, așa că voi intra direct în subiectul dictat de titlul materialului, nu înainte de a recunoaște că zilele asupra cărora zăbovesc istorisindu-vă câte-n lună și-n stele sunt aleatorii. Două lucruri însă nu-mi scapă niciodată, alegând luna în care apare materialul și – uneori – un eveniment major (ori mai puțin obișnuit) ce se detașează din noianul întâmplărilor ce urmează a vă fi istorisite.

Iată, de pildă, de această dată m-am decis să încep cu un nume pe nedrept dat uitării, despre care comentatorii avizați scriu la superlativ. Este vorba de trioul folk Peter, Paul & Mary din Greenwich Village, foarte apreciat la începutul anilor '60. Cei trei, adică Peter Yarrow, Paul Stookey și Mary Travers, erau înregimentați în mișcarea muzicală americană "Conștiințele care cîntă", din care mai făceau parte Joan Baez, Bob Dylan și Barry McGuire. Mă aștept și la întrebări de tipul: "Bine, bine, dar The Brothers Four? De ei ai uitat?". Și iată-mă anticipând un răspuns: amintita formație, meritorie, ce-i drept, nu se încadra în mișcare, abordând exclusiv "subiecte laice" de tip "Greensleeves of Summer", pe când ceilalți făcuseră din piese militante adevărate manifeste sonore, reflectând asupra adevăratelor probleme sociale ce-i apăsau pe americanii de rând și nu numai. Nu intrăm în amănunte, dar cine nu știe titlurile cu subiect antirăzboinic ale lui Bob Dylan sau Joan Baez? Ce să mai vorbim de Barry McGuire și tulburătoarea sa piesă "Eve of Destruction"? Peter, Paul & Mary se înscriau și ei tematic pe traiectoria confrăților ce-și aveau mentorul în persoana lui Pete Seeger. Pe 29 ianuarie 1962, bănuind impactul pe care trioul din New York, aflat oarecum la început de drum, îl va avea asupra publicului, concernul Warner Bros semnează un contract cu ei. Din acel moment s-a mizat pe distribuții și vânzări masive. Ulterior și Bob Dylan a apelat la această strategie benefică pentru ambele părți, asta sub auspiciile managerului Albert Grossman, care le știa pe toate, fiind botezat "Vizionarul". Sunetul magic al trioului a scos la iveală titluri ca "If I Had a Hammer", preluat ulterior și de Trini Lopez într-o variantă comercială, dar care nu-i dilua substanța de *protest song*. Mai amintim și un *cover* după Dylan, "Blowin' in the Wind", mai convingător chiar și decît cel al lui Stevie Wonder. Criticul John Tobler notează undeva că varianta "Blowin' in the Wind" a lui Peter, Paul & Mary e probabil "singurul *cover million seller* din istoria noii muzici" ("This Day In Rock", p. 34). Alte mari hituri ale grupului: "Leaving on a Jet Plane", compus de John Denver, "Don't Think Twice, It's All Right".

Și iată-mă cum consum majoritatea spațiului tipografic scriind despre Peter, Paul & Mary. Nu regret, merită! Așa cum procedez de multe ori, voi arăta că în data de 29 ianuarie s-au întâmplat însă și alte lucruri. Astfel, în cursul timpului, ea a însemnat, dincolo de nașterea rockerului David Byron de la Uriah Heep (1947), a lui Tommy Ramone de la The Ramones (1952). Tot pe 29 ianuarie, în 1985, la Los Angeles se înregistrează megahitul "We Are The World", cu participarea unor staruri americane pop. S-a afirmat ulterior că evenimentul a fost reacția muzicienilor din State la succesul britanicilor din Band AIDS, care au făcut anterior un act caritabil înregistrînd "Do They Know It's Christmas", *single* care s-a vîndut în folosul sărmanilor. La proiectul "We Are The World" au stat alături vedete ca Cindy Lauper, Michael Jackson, Ray Charles, Bruce Springsteen, Bob Dylan, Harry Belafonte și mulți alții.

SUNTETI DE ACORD SĂ VI SE ASCULTE TELEFOANELE?

MIRCEA MIHĂIEȘ

N-am auzit politician român să invoce Europa (modelul, legislația, forța, cultura ori strălucirea ei) altfel decât demagogic, șantajistic ori pentru a impune o măsură represivă. Mă văd nevoit să recunosc în nemuritoare replică a lui Cațavencu ("Nu voi, stimabile, să știu de Europa dumitale...") singura formulă sinceră de raportare a politicianului român la propriul univers. Cațavencu spunea mai departe: "eu voi să știu de România mea și numai de România..." — ceea ce nu mai e cazul cu omul politic de azi, cupid, egoist, fățarnic și mincinos până în adâncul ființei sale. Cuvântul "Europa" a ajuns o bună vacă de muls în discursuri, declarații și acțiuni politice. Ori de câte ori suntem obligați să înghițim hapul măsurilor nepopulare, al exceselor și abuzului se pune placa uzată cu "Europa", și cu asta ni s-a închis gura.

Cațavencu — omul practic, bun cunoscător al moravurilor locului, specialist în manevre de culise, lipsit de scrupule și îndrăzneț — a intuit în ce măsură un model dinafară poate încurca mișcările prin învăluire, escrocheriile, fraudele și ilegalitățile din interior. El avea clar fixat în minte că "România era a lui", și că numai într-un astfel de spațiu, ermetic păzit de intruziuni dinafară, abilitățile de șantajist, setea de putere și eliminarea fără scrupule a adversarilor pot să funcționeze. Drept urmare, efigia sa ar trebui să figureze pe emblemele tuturor parlamentelor și guvernelor trecute, prezente și viitoare ale României.

Ei bine, o sută și ceva de ani după *Scrisoarea pierdută*, rafinamentul "cațavencilor" politici a atins cote inimaginabile: astăzi, Europa "noastră" a ajuns alibiul perfect al "implementării" a tot felul de prevederi nedemocratice, abuzive, ce primejduiesc libertatea individului. Vedem că, de ani buni, Occidentul a intrat în faza urii de sine, a unui straniu defetism hrănit cu ideologia "corectitudinii politice" și a exceselor "multiculturalismului". Toate acestea sunt însoțite de o rușinoasă formă a fricii, de o teroare auto-indusă, născută din credința adânc înrădăcinată că lumea noastră trebuie să dispară. Valorile fondatoare ale Europei sunt batjocorite fără opreliște, astfel încât de la o slăbiciune a modelului exterior s-a ajuns în ultimele două decenii la o veritabilă implozie a structurilor de adâncime.

Atunci când se hotărăsc să lupte împotriva acestui cancer autoindus, europenii — ca și, la alt nivel, americanii — o fac prost. În loc să coboare la originea cauzelor, se caută mărunte remedii la nivelul efectelor. Legea interceptării convorbirilor telefonice și a corespondenței electronice a suscitât peste tot dezbateri și controverse. Bizarul "Patriotic Act" al lui Bush a avut efecte paradoxale. Una dintre ele, aducerea la putere a lui Barack Obama, nu conținește să uimească lumea. Nu numai ca răsturnare politică, ci și prin primele acte oficiale emise de noul "stăpân al universului": închiderea închisorii Guantanamo (adică eliberarea teroriștilor și a celor acuzați de terorism) și abrogarea reglementărilor antiavort. Ambele vorbesc despre "liberalismul" și "permisivitatea" Vestului, de intrarea omenirii în epoca "libertăților nezăgăzuite".

Dacă lucrurile ar sta așa, de ce sunt ele dublate de măsuri ce dovedesc tocmai disprețul grosolan față de libertatea individului? De ce sunt eliberați, pe de o parte, teroriștii, iar pe de alta oamenii obișnuiți sunt transformați în infractori potențiali? O fi existând o logică a acestor acțiuni, dar eu unul n-o pricep. Nu neg faptul că unii indivizi complotează împotriva comunităților, țărilor sau civilizațiilor cărora le aparțin. Numai că aceia știu să-și ia și măsurile de precauție necesare. Adeseori, e vorba chiar de inși din cadrul structurilor de stat, al serviciilor secrete, și de politicieni. Prin urmare, o astfel de lege — dacă tot e nevoie de ea — ar trebui să se aplice în primul rând acelor categorii de persoane. Altminteri, va avea efectul măsurilor ce facilitează avortul: vor fi aplicate în lumea fără Dumnezeu, în timp ce în lumea musulmană (de care ni s-a băgat în cap că trebuie să tremurăm de frică) vor fi oricum împiedicate de militantismul fanatic religios.

E de înțeles de ce Călin Popescu Tăriceanu, crescut în casa unui turnător la Securitate — Dan Amedeu Lăzărescu — n-a fost zgâriat pe timpan de prevederile unei legi suspecte și abuzive. Drept urmare, s-a grăbit s-o treacă prin parlament într-un moment când campania electorală dădea în clocot. Dar unde-au fost ceilalți politicieni? Pe unde hălăduiau vigilenții de serviciu, năimiții care, sunt sigur, n-ar fi lăsat, în vecii vecilor, să treacă o lege anti-trust, de genul celei la care lucrează acum Alina Mungiu-Pippidi. (Veți vedea, dacă, printr-un miracol, legea anti-trust ar ajunge în dezbatere publică, ce învățtoșare de energii și ce argumentări împotriva ei vor apărea. Cum adică, să nu aibă Felix și televiziuni, și ziare, și radiouri, și reviste? Păi, ce s-ar face populația dezorientată dacă n-ar fi ținută sub tirul nemilos al voinței de dominație a individului? Sau de ce să luăm din mâna lui Vântu fie televiziunea, fie ziarele? Ce s-ar face fără ele?)

Ni s-a împuiat capul că, începând cu sfârșitul lui ianuarie 2009, ne-am aliniat la lupta Eruropei împotriva terorismului. În realitate, singurul lucru evident e că s-a dat drumul la șantajul pe față. Orice angajat de la întreprinderea "Ochiul și timpanul" va putea folosi în scop propriu informațiile dobândite "legal". Dar nici nu e nevoie să urcăm până în sfera dubioaselor servicii secrete: băiețași de la punctul de internet, "providerii" ce s-au înmulțit precum ciupercile vor pune la dispoziția oricui e dispus să plătească informația stocată de aparatura hipersofisticată a momentului.

N-am auzit pe nimeni să invoce legea secretului corespondenței, dar s-au găsit deja avocați lipsiți de scrupule care se opun legii anti-trust, fredonând în falset aria lui "e prea târziu". Ba nu e târziu deloc. Când un abuz poate fi oprit, el trebuie oprit, chiar dacă între timp la țâța generoasă a trusturilor de presă s-au poziționat cam toate vedetele presei naționale. Mult prea multe fițiuci politizate până în măduva oaselor joacă roluri dubioase tocmai pentru că posturile de televiziune din același trust le fac o publicitate deșănțată. Dacă la noi o revistă a putut da naștere unui partid (de adunătura de bezmetici ai lui Vadim e vorba), vă imaginați că niciodată nu e prea târziu pentru a ne opune celor care vor să ne manipuleze,

controleze și șantajeze.

La 1916, Arghezi descria următorul tablou nu doar profetic, ci și terifiant, al unei societăți ajunse la cheremul forțelor întunericului: "Către seară, omul, ostenit, se așază, calm, în jilț, visând un cântec cu stihuri de rugă. [...] În depărtările înghețate, închipuirea muncitorului căuta făptura omului viitor, victorios, acoperit acum de platoșe lucii și pieptare de zimți, purtător de arme și speranțe noi. Ochiul lui, plâsmuit de ființe depline, se bucura de prefacerea omenirii în legea puterii și datoriei.[...]"

Un păduche, însă, pe furiș, se ivi să-și reclame dreptul la aristocrație, și, după el, păduchele următor. Și puii lor, și rudele lor. Înăbușindu-și duhoarea, ei înaintară, siguri

de inutilitatea prudenței la un ceas atât de înnoptat. Iată-i suind pe încălțăminte. Asaltul larvelor infecte, corcite din întunec și umezeală, începu. Varietăți contradictorii se găsiră strânse într-o logică alianță. Instinctul îl împinge către cap, adversarul neiertător al păduchelui orgolios dar modest. Urcușul accidental începe să fie populat. Ura!"

Astăzi, aproape o sută de ani mai târziu, nici o silabă din tenebroasa viziune a lui Arghezi n-a fost infirmată. Invazia păduchilor alcătuiți din "întunec și umezeală" a dărâmat deja porțile principale ale cetății, pregătindu-se de asaltul final. Prin legea care permite partidelor, așa-zisei justiții, polițiștilor și serviciilor secrete să fim ținuți în plasa șantajului și terorii psihologice, ea se dovedește de o înspăimântătoare actualitate.

Ilustrațiile din acest număr reproduc lucrări ale artistei plastice RENÉE RENARD

ORIZONT
Revistă a Uniunii Scriitorilor din România

Redactor - șef: Mircea Mihăieș
Redactor - șef adjunct: Cornel Ungureanu
Secretar general de redacție: Adriana Babeți

Colectivul de redacție: Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Dorian Branea, Cristina Chevereșan, Șerban Foarță, Radu Pavel Gheo, Marius Lazurca, Viorel Marineasa, Alina Radu, Robert Șerban, Marcel Tolcea, Ciprian Vălcău, Daniel Vighi.

Concepție grafică: Alexandru Jakabházi

Colectivul tehnic: Sorin Stroe (paginare, prezentare grafică).
www.revistaorizont.ro e-mail: fundatia@3europa.org

REDACȚIA: TIMIȘOARA, Piața Sf. Gheorghe nr. 3, telefoane: 29 48 93, 29 48 95
Marcă înregistrată: M/00166
Tiparul executat la S.C. "TIM PRESS" S.A. TIMIȘOARA
Abonamentele se fac la P.T.T.R.
MANUSCRISELE NEPUBLICATE NU SE ÎNAPOIAZĂ **ISSN 0030 560 X**

Abonamentele se fac la Rodipet, la poziția 4386 din catalog

AMNEZIILE NASC SI ELE MONSTRI

STÉPHANE COURTOIS

La cei aproape 20 de ani trecuți de la prăbușirea Cortinei de Fier și a regimurilor comuniste în Europa, în absența unui autentic proces al comunismului, confruntarea cu totalitarismul roșu al secolului XX este încă lacunară. Aceasta, deși istoricii nu au conținut și nu conțin să scoată la lumină, să publice și să investigheze cumplitul pomelnic al "binefacierilor" dictaturii proletarietului. Ceea ce nu pare cîtuși de puțin să-i determine pe nostalgicii comunismului să se înscrie la cuvînt. Amnezia pe care și-o cultivă merge într-atît de departe încît lideri politici ai formațiunii Partidul Stîngii din Germania, recipient rezidual al foștilor comuniști est-germani, cărora li se adaugă și colegi din Apus seduși de ideologia extremei stîngi, consideră că idealul socialismului nu a fost încă... "desăvîrșit"!

În 1996, sub semnătura regretatului François Furet, apărea un volum de referință despre sfîrșitul iluziei comuniste. În 1997 *Cartea Neagră a Comunismului* (tradusă aproape instantaneu în română la editura Humanitas), lucrare colectivă coordonată de Stéphane Courtois, declanșa cele mai încinse dezbateri. Zece ani mai tîrziu vedea lumina tiparului *Dicționarul comunismului*, coordonat de același prestigios istoric francez. Traducerea cvasi-imediată în limba română și a acestei lucrări, incluzînd un capitol suplimentar despre România, inexistent în ediția originală, a apărut la Polirom, în 2008.

Volumul a fost lansat în toamna lui 2008 la Tîrgul Internațional de carte "Gau-deamus", în prezența lui Stéphane Courtois, a lui Romulus Rusan, Marius Oprea, Ana Blandiana, a unor reprezentative personalități ale vieții politice și intelectuale din România. Am stat de vorbă la standul editurii Polirom cu Stéphane Courtois despre posibilitatea de a compara cele două dictaturi totalitare ale secolului XX – nazismul și comunismul.

Rodica Binder: Domnule Stéphane Courtois, ne aflăm la Tîrgul de carte "Gau-deamus", într-o atmosferă nu tocmai prielnică abordării unei atît de dificile și explozive teme cum este comparația dintre nazism și comunism. Eu trăiesc în Germania, țară care a cunoscut ambele dictaturi și știu prea bine cît este de delicată tentativa de a le compara.

Stéphane Courtois: Da, am și eu unele probleme de vreo zece ani încoace fiindcă am îndrăznit să avansez ideea acestei comparații și am făcut încercarea de a o fundamenta în plan istoric, ceea ce este decisiv - o comparație în plan moral fiind insuficientă. Este importantă o analiză istorică pentru a vedea în ce situație cele două regimuri - cel nazist și cel comunist (în ocurență sovietic) se deosebesc sau prezintă mari similitudini. Cred că există un punct asupra căruia este foarte greu să nu se cadă de acord: cele două tipuri de regimuri sunt totalitare, și nu democratice, nici autoritariste, ci este altceva: sunt o nefastă invenție a secolului XX! Personal cred – ceea ce de altfel și prezint în *Dicționarul comunismului* - că Lenin este cel care a inventat ideea totalitară, partidul totalitar, apoi regimul totalitar, care va fi ulterior copiat de Mussolini, Hitler etc. Cred că aici rezidă adevăratul termen al comparației. Însă, bineînțeles, regimurile totalitare nu au aceeași ideologie, nu funcționează în același fel, nu se sprijină pe una și aceeași cultură: unele sunt germane, altele ruse, române... Chiar și în Franța am avut un partid comunist care în democrație funcționa ca partid totalitarist și dacă ar fi preluat puterea în 1945-46, el ar fi condus țara așa cum au făcut-o partidele comuniste în Bulgaria, sau România. Cadrele de partid erau și mari lideri, tot aparatul partidului comunist francez era integrat în cel al comunismului internațional. Am descoperit acest lucru în 1992 la Moscova, în arhive. Partidul Comunist Francez și-a trimis întreaga arhivă la Moscova pentru a o proteja, pentru a o face inaccesibilă. Or, tocmai la Moscova "mizerabilul Courtois" a ajuns să o consulte! Acestea fiind zise, îmi imaginez că numeroase persoane întîmpină dificultăți în abordarea directă a acestei comparații.

— Dar nu cumva scrierea Hannei Arendt despre totalitarism ar putea constitui și o bază pentru un dicționar comparat al dictaturilor totalitare din secolul XX?

— Bineînțeles, faimoasa scriere a Hannei Arendt din 1951, *Originile totalitarismului*, a fost o imensă lucrare de pionierat. Trebuie însă să se știe că termenul "totalitar" nu exista, el a fost inventat în 1923 de un jurnalist italian pentru a defini regimul lui Mussolini. Dar deja între 1923 și 1951 au existat foarte multe scrieri de acest fel. Au trecut peste ele războiul, Armata Roșie, propaganda sovietică. Hannah Arendt a avut mult curaj, a reluat problema. Timp de decenii, după război, s-a putut depune un travaliu istoric intens în cercetarea arhivelor naziste, care erau disponibile. Nu același lucru se poate spune despre arhivele comuniste: ele există, dar erau inaccesibile, fiind "închise". Cînd am ajuns la Moscova pentru prima dată în 1992 nu știam nici măcar dacă voi afla ceva

sau nimic. S-a întîmplat însă ca toate să fi rămas la locul lor. Mi-am zis: ei bine, bravo! Chiar dacă nu ești credincios, există un Dumnezeu al istoricilor, există miracole!

— Acum însă arhivele comunismului sunt accesibile, dar Occidentul nu se prea ocupă de istoria comunismului est-european. Există oare aici, în Apus, conștiința păcatelor tinereții, mă refer la "flirt"-urile unei anumite generații cu ideologiile de extremă stîngă care acum stau în calea unei confruntări directe și necruțătoare cu acest trecut. François Furet, în cartea sa despre sfîrșitul iluziei comuniste, remarcă faptul că prin idealurile ei "universaliste" ideologia comunistă rămîne încă seducătoare.

— Da, a fost mai mult decît un flirt, cel puțin în ceea ce mă privește. Nu vorbesc decît despre mine. Dar este adevărat că după 1968, ba chiar și înainte, aveam în Franța, ca și în Italia, un puternic partid comunist. Or, în anul 1968 ideologia revoluționară a fost reactivată și a trebuit să mai așteptăm niște ani, cam pînă în 1974, cînd *Arhipelagul Gulag* al lui Aleksandr Soljenițin a aruncat o piatră în vitrina sovietică. A urmat în anii 1989-1991 prăbușirea sistemului comunist și deschiderea arhivelor, așa încît acum lucrăm pe baze documentaristice solide, care nu mai permit contestarea unor aserțiuni. Afirmția potrivit căreia între 30 iulie 1937 și începutul lui octombrie 1938 Stalin a ordonat asasinarea a 700.000 de persoane, nu mai poate fi negată; există registrele cu numele persoanelor, există tot. Și începînd de aici, chestiunea comparației se modifică. Pentru că, evident, amploarea masacrelor comise în comunism face obligatorie întrebarea: "care sunt cele două fenomene criminale ale secolului XX?" Unul este cel cunoscut, nazismul, condamnat la procesul de la Nürenberg. Dar ce facem cu comunismul?

— Pe fundalul crizei economice se discută despre revenirea acestuia. Ultima ediție a revistei "Magazine Littéraire" publică pe copertă chipul lui Marx. Și nu cumva tocmai eludarea parțială a ororilor comunismului face posibilă revenirea "fantomei"?

— Totul este posibil. Știți, umanitatea, spre deosebire de ceea ce credeau Marx și Lenin, nu merge mereu înainte. Din nefericire ea face și pași înapoi înainte de a o lua din nou din loc. Pentru mine, criteriul rămîne simplu: cred că este un lucru demonstrat că sistemul cel mai puțin nociv în care putem trăi este democrația. Pornind de aici, toți cei care primejdiesc sistemul democratic, mai întîi cu gîndul, apoi cu fapta, fie că sunt de extremă dreaptă sau de extremă stîngă, sunt foarte primejdioși (eu, ca fost maoist în tinerețe - să nu mi se facă reproșuri, știu despre ce vorbesc !). Se trece la lupta armată, la terorism, statul este pus în pericol, cum au făcut Brigăzile Roșii în Italia sau RAF în Germania. Așa încît chestiunea este destul de simplă. Le spuneam studenților mei în urmă cu cîteva zile: "Atenție! o rîndunică nu aduce primăvara!" O criză bursieră nu provoacă prăbușirea finală a capitalismului!

Interviu realizat de
RODICA BINDER

O GLUMĂ PROASTĂ SAU O PROVOCARE REUSITĂ?

RODICA BINDER

O provocare izbutită cu efecte nedorite – astfel poate fi considerat scandalul iscat de instalația "Entropa" expusă la Consiliul Uniunii Europene de la Bruxelles, realizată de artistul plastic ceh David Czerny. Reprezentarea șablonardă și grotescă a celor 27 de state membre ale Uniunii Europene a stîrnit consternare, stupoare, obligîndu-i pe diplomații Cehiei, țară care deține președinția în termen a Uniunii Europene, să ia poziție față de creația unui provocator notoriu. Czerny și-a adjudecat deja din 1991 acest titlu, vopsind în roz un tanc sovietic (mizînd și pe jocul de cuvinte "Der Rosarote Panther-Der Rosa Panzer").

Jocul cu clișeele poate fi încă mai periculos decît jocul de cuvinte, mai ales atunci cînd simțul umorului și al ridicolului nu este în cantități egale distribuit semenilor noștri. Iar amplasarea unor glume de felul instalației "pictografico-sculpturale" intitulată subversiv "Entropa" pe "terenul" politicii europene la Bruxelles, nu prea avea cum să stîrnească nici hohote de rîs, nici aplauze, ceea ce David Czerny putea bănuie de la bun început: "Sunt autorul acestui concept. Este o glumă uriașă. Această clădire este îngrozitoare, totul este strîmt, totul este rece, toți își dau importanță, totul este birocrăție; de aceea am vrut să înveslesc ambianța, ironizînd ușor clișeele diverselor țări."

Un artist iconoclast poate declanșa nu doar "șocuri estetice", ci și scandaluri morale și politice, cu efecte colaterale, de la iritațiile diplomatice, la protestele oficiale sau la cele în masă. Detabuizarea progresivă a societății occidentale secularizate a diminuat sensibilitățile și idiosincraziile față de anumite subiecte care, chiar tematizate în cod estetic, ar fi expus altă dată artistul cel puțin oprobiului public. Cu toate acestea, în pofida libertății de expresie a artei, opinia publică are din belșug parte de scandaluri. Iată doar cîteva dintre cele mai recente și notorii: scandalul caricaturilor – declanșat de publicarea de către cotidianul danez *Jyllands Posten* a unor imagini ireverențioase ale profetului Mahomed, așa-numitul scandal al Poney-ului roz, generat de prezentarea la New-York a unor mostre de street-art ale unor plasticieni români, scandalul stîrnit de anularea și apoi totuși premiera oficială a operei *Idomeneo* de Mozart, în Germania, teatură iscată de teama unor ipotetice proteste din partea credincioșilor musulmani.

Scandalul "zilei" este acum expunerea "Entropiei" la Bruxelles. În instalația de 16 metri pătrați, hărțile țărilor membre ale Uniunii alcătuiesc un ansamblu iconografic voit șocant. România este un parc de distracții vampirologic, Bulgaria – o latrină turcească, Italia are în întregime un teren de fotbal, Slovacia este un cîrnat ambalat în drapelul Ungariei, pe suprafața Germaniei autostrăzile se întretaie formînd o zvastică, Anglia aproape că nu există, Olanda este inundată de apele Mării Nordului din care ies la suprafață minaretele unor moschei, Spania este complet betonată, Franța este barată de un brand pe care scrie "grevă", Luxemburgul este "de vînzare"...

Scandalul este însă unul "supraetajat". Inițial, 27 de artiști plastici din 27 de state europene trebuiau să participe la proiectul pe care în cele din urmă l-a dus la capăt "de capul lui" și de unul singur doar David Czerny. Autorul "Entropiei" nu s-a mulțumit să amplifice potențialul provocator al unor clișee, ci a inventat și coautori (evident fictivi) ai proiectului: un Helmut Bauer din Germania, un Khalid Asadi din Marea Britanie. Jocul pare a fi a mers însă mult prea departe. Oficialii din Cehia, țară care deține președinția prin rotație a Uniunii, se simt dezamăgiți, Ministerul de Externe din Bulgaria i-a cerut ambasadorului Cehiei la Sofia explicații, ministrul ceh pentru Europa, vice-premierul Alexandr Vondra s-a văzut imediat nevoit să-și ceară scuze pentru această "neplăcută surpriză", care riscă să-i aducă provocatorului autor al "instalației" și neplăceri juridice.

Între timp David Czerny s-ar fi declarat dispus să retragă unele "piese" din "tablou" și chiar să ramburseze banii care i-au fost încredințați pentru realizarea controversatului proiect.

Artistul ceh se poate consola: popularitatea i-a sporit, confirmînd eficiența unei vechi rețete: scandalul incită, excită și mobilizează publicul. Rareori s-a întîmplat ca edificiul Consiliului Europei de la Bruxelles să fi fost luat cu asalt de atîția vizitatori ca în aceste zile, de cînd în imensul său hall atîrnă "Entropa".